

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Kurzové sázky jako jedna z forem patologického hráčství u adolescentů

Vypracoval: Bc. Ondřej Dokulil
Vedoucí práce: PhDr. Olga Vaněčková

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma *Kurzové sázky jako jedna z forem patologického hráčství u adolescentů* jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....

(podpis studenta)

Poděkování je nejpříjemnější částí diplomové práce. Jsem rád, že na tomto místě mohu poděkovat těm, bez nichž by tato práce vznikala jen velmi složitě, ba dokonce by nedošlo k její realizaci.

Předně děkuji vedoucí mé diplomové práce PhDr. Olze Vaněčkové za pozitivní přístup k mému výběru tématu, za přínosné konzultace a za nasměrování na správnou cestu ve chvílích nejistoty.

Dále děkuji rodičům Janovi a Evě, kteří toho o mé práci příliš nevěděli, ne jejich vinou, přesto věřím, že si ji rádi přečtou. V oblasti rodiny děkuji i těm, kteří toho naopak věděli až příliš mnoho – bratr Jan, švagrová Monika a přítelkyně Šárka.

Díky patří i zástupcům škol a jejich žákům či studentům, kteří se podíleli na výzkumu svou ochotou spolupracovat.

Nakonec děkuji všem, na které jsem snad mohl zapomenout, tedy kamarádům, známým, přátelům, pedagogům a dalším, kteří občas museli slýchat stesky nad těžkostmi spojenými se studijními léty.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na kurzové sázení u dospívajících chlapců. V teoretické části je vysvětlena hra jako celoživotní záležitost, následně je cíleno ke hře hazardní; pozornost je věnována kurzovému sázení. V souvislostmi s dětmi jsou nastíněny nevelké výzkumy v oblasti rizikového chování na internetu nebo v oblasti hazardních her. Empirická část kombinuje kvantitativní a kvalitativní pojetí. Rozhovory s účastníky dávají společně s teorií podklad pro hypotézy a dotazníkové šetření, které bylo provedeno na pěti školách, třech základních a dvou středních. Výsledky v empirické části naznačují, že dospívající chlapci mají s kurzovým sázením zkušenosti i přes nedosažení plnoletosti. Velmi častým důvodem k jejich sázkařské aktivitě je sport a oblíbenou formou je sázení přes internet.

Klíčová slova:

kurzové sázení – dospívající chlapci – hazardní hra – sport – sázka – patologické hráčství – peníze

Abstract

The diploma thesis focuses on fixed-odds betting among male adolescents. In theoretical part, game as a whole life matter is explained, afterwards it aims closer to hazard game, especially fixed-odds betting. Regarding to children, multiple smaller studies, focused on risky behaviour on the internet and gambling, are introduced. Empirical part combines qualitative and quantitative approach. Interviews with betters jointly with the theory creates the base for hypotheses and questionnaire, which was distributed in five schools; three elementary and two high schools. Results of the empirical part are suggesting that adolescent boys have experiences with fixed-odds betting even though they are not of age. Frequently, the reason for betting is being involved in sport and the favourite form is on-line betting.

Key words

Fixed-odds betting – adolescent boys – hazard game – sport – bet – pathological gambling – money

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Hra	10
1.1 Funkce hry.....	11
1.2 Hazardní hra.....	12
1.2.1 Odborné pojetí.....	12
1.3 Dítě a hazardní hra.....	14
1.3.1 Nastínění vývoje adolescenta	15
2 Závislost, patologické hráčství a hráč.....	17
2.1 Mezinárodní klasifikace nemocí.....	17
2.2 Americká psychiatrická asociace.....	18
2.3 Česká republika	18
2.4 Projevy patologické hráčství	19
3 Legislativa	21
3.1 Zdanění hazardu.....	21
3.1.1 Aktuální diskuse nad zdaněním hazardu	22
4 Druhy hazardních her.....	25
4.1 Online hazard.....	25
4.1.1 Farského novela	26
4.1.2 Historie online hazardních her	26
4.2 Kurzové sázení.....	27
4.2.1 Podmínky pro provozování kurzových sázek	28
4.2.2 Kurzová sázka a vklad.....	28
4.2.3 Bookmaker a sázející.....	29
4.2.4 Historický exkurs	30
4.2.4.1 Internetové kurzové sázení.....	31
4.2.4.2 Výhody IKS z pozice sázejícího	32
4.2.4.3 Live sázka	34
5 Příčiny patologického hráčství.....	36
5.1 Sociální faktory.....	36
5.2 Psychologické faktory	37
5.3 Biologické faktory.....	37
6 Důsledky patologického hráčství	39
6.1 Zadluženost.....	39

6.2	Profesní (školní) problémy	40
6.3	Rodinné problémy.....	40
6.4	Zdravotní problémy.....	42
6.4.1	Komorbidita	42
6.5	Kriminalita.....	43
7	Prevence	44
7.1	Víceúrovňové pojetí prevence	45
7.1.1	Školská prevence.....	45
7.1.1.1	Stacked deck	46
7.1.2	Regulace a omezení dostupnosti	47
7.1.3	Preventivní projekty plynoucí z občanské iniciativy	48
7.1.4	Prevence a média.....	49
7.1.5	Shrnutí.....	50
8	Děti, média a online hazardní hry	51
8.1	Zahraniční studie.....	51
8.2	České výzkumy v oblasti internetu a rizikového chování.....	53
8.3	České studie a výzkumy v oblasti hraní hazardních her.....	54
8.3.1	Shrnutí.....	56
	EMPIRICKÁ ČÁST	58
9	Metodologie výzkumného šetření	58
9.1	Cíl výzkumného šetření.....	58
9.2	Výzkumný problém	58
9.3	Výzkumné otázky	59
9.4	Hypotézy	59
9.5	Metodika výzkumu.....	60
9.6	Metoda sběru dat	61
9.6.1	Kvalitativní část	61
9.6.2	Kvantitativní část.....	62
9.7	Výzkumný soubor.....	62
9.7.1	Kvalitativní část	62
9.7.2	Kvantitativní část.....	63
10	Analýzy rozhovorů	65
10.1	Sociální prostředí	65
10.2	Okolnosti ovlivňující sázejícího	67
10.2.1	Sport nebo zájem o sport.....	67
10.2.2	Vidina peněz.....	68

10.3	Média	69
10.3.1	Latentní vliv reklamy	69
10.3.2	Obcházení pravidel.....	72
10.4	Vnímání sázení a reflexe své činnosti	73
10.5	Interpretace výsledků kvalitativní části	75
11	Analýza dotazníkového šetření.....	78
12	Ověřování hypotéz.....	108
13	Odpovědi na výzkumné otázky	110
14	Závěry z obou šetření.....	112
15	Diskuse.....	115
16	Závěr	117
	Použité zdroje	119
	Seznam grafů a tabulek	125
	Seznam zkratk	127
	Seznam příloh	128

Úvod

Diplomová práce s názvem Kurzové sázení jako jedna z forem patologického hráčství u adolescentů si dává za cíl zjistit, jaká je zkušenost dospívajících chlapců právě s touto formou hazardní hry. Zjišťovány budou například i důvody, proč dospívající chlapci inklinují ke kurzovému sázení nebo zda využívají internetové kurzové sázení. Tato forma hazardního hraní se stává dostupnější a čím dál více oblíbenější v populaci, nevyjímaje děti a mladistvých. Práce je rozdělena na dvě části; teoretickou a výzkumnou (empirickou). Výběr tématu byl podmíněn osobní zkušeností autora a jeho vnitřními pohnutky vedoucími ke snaze zmapovat situaci v dané problematice u dětí a mladistvých.

Úvodní kapitoly v teoretické části jsou věnovány definici hry, hazardní hry a patologickému hráčství. Vymezení autor podkládá výzkumy, studii a poznatky předních českých (Nešpor, Vacek ad.) i zahraničních (Griffiths) odborníků v oblasti závislostního chování.

Nedílnou součástí pochopení problematiky je seznámení s legislativním rámcem hazardního hraní, tedy jaké pilíře legislativu tvoří a jaké jsou aktuální diskuse v souvislosti s hazardními hrami. Uvědomění si důležitosti právního rozměru u hazardní hry je podstatné především v kontextu s dětmi.

Aby bylo zřejmé, jaké místo zaujímá kurzové sázení (resp. internetové), bude se jedna kapitola zabývat vybranými druhy nejoblíbenějších hazardních her měřeno objemem peněz. Akcent je kladen na online hazardní hry, které přinášejí velké riziko zejména pro mladou generaci, jež se s moderními technologiemi setkává v každodenním životě. V podkapitole bude podrobně rozebráno kurzové sázení, jeho historie, vysvětlení fungování a vzestup oblíbenosti.

Dvě kapitoly se věnují příčinám a důsledkům patologického hraní. Představeny jsou různé oblasti, v nichž dochází k problémům v důsledku patologického hraní, opět s důrazem na dětskou populaci.

Jedna z kapitol se zabývá i prevencí v oblasti kurzového sázení či obecně u hazardních her. Jsou vybrány složky zapojené do prevence (škola, stát, rodina, jednotlivec, média ad.), různé preventivní programy a prevence je ukázána na několika úrovních. Autor sám vnímá, že v oblasti prevence se výrazně liší teorie s aplikací v praxi.

Poslední kapitola je zásadní pro následnou výzkumnou část. Zahrnuje tři proměnné – děti, média a online hazardní hry. Autor si uvědomuje, že moderní technologie (internet, chytré telefony ad.) v sobě skrývají nebezpečí při nesprávném nebo nežádoucím užívání. Mediální prostor se globalizuje, nic není nemožné během několika okamžiků a děti jsou v tomto procesu již od útlého dětství. Vysoká dostupnost internetu naznačuje možný problém zneužití k hazardní hře. Kurzové sázení se v posledních letech přesouvá hlavně na internet.

Cílem empirické části je odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: Vyzkoušeli dospívající chlapci kurzové sázení? Cílovou skupinou jsou tedy chlapci a to na základě poznatků z teorie. Praktická část kombinuje dva přístupy – kvalitativní a kvantitativní a postup ve výzkumu probíhá ve dvou úrovních. V kvalitativní části jsou provedeny rozhovory s pěti účastníky, které mají zlepšit vzhled do oblasti kurzového sázení, zejména z důvodu nedostatečného teoretického základu. V následné kvantitativní části se uskuteční na pěti vybraných školách výzkum prostřednictvím dotazníku vlastní konstrukce. Rozhovory mají objevovat nové souvislosti a dávat společně s teorií základ pro stanovení hypotéz a pro vytvoření dotazníků.

Diplomová práce by měla přinést nové poznatky v oblasti kurzového sázení a jeho uživatelů. Obsah empirické části, zejména šetření na jednotlivých školách, prezentují vedení škol obraz situace u jejich žáků/studentů a v návaznosti na tato data z nich mohou vyvozovat závěry a přistoupit k určitým preventivním opatřením.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Hra

Hra má v životě jedince nezastupitelnou roli a není podstatné, zda ji vnímáme jako metaforu nebo skutečné hraní si. Hra doprovází aktivitu člověka v průběhu celého života. Podle psychologů (Vágnerová, Nakonečný ad.) je však jedno období, v němž má hra podstatnou roli pro další vývoj a bez ní by byla kontinuita ve vývoji ohrožena – je to dětství. Příklad nacházíme v pojetí současného mainstreamového vzdělávání, které je vyzýváno k aplikaci her do výuky, např. v podobě didaktických her nebo použití dramatické výchovy ad. V některých případech se klasické základní školy setkávají s problémem, jakým způsobem implikovat hru do výuky, proto využívají nejnovějších moderních technologií (tablet, počítač, interaktivní tabule), jejichž prostřednictvím se snaží přiblížit žákům¹; do jaké míry se jim to daří, je diskutabilní. Klasické školní vzdělávání nestačí zachytit a odrazit společenské změny do systému výuky.² Pravdou však zůstává, že hra je důležitý prvek v životě (nejen, ale hlavně) dětské duše a její poslání se nemění; spíše hledáme cesty, jak modifikovat hru, nenudit dnešní děti, přistupovat ke hře jinak než předchozí generace a přihlížet k odlišné osobní zkušenosti dětí se stávajícím světem.

Teorie her se zdá být oblastí prozkoumanou důkladně, ať z hlediska matematicko-ekonomického, tak z pohledu psychologického a pedagogického. Pedagogický rozměr hry je neoddiskutovatelný; např. Komenský spojil svůj život s heslem Škola hrou. Hra má v jeho pojetí obohatit školskou práci, má být potěšením, ne však ve smyslu přílišné svobody.

¹ Ve smyslu lidského sblížení, ale i přiblížení předávané látky, učiva ad.

² Rámcový vzdělávací program vytvořený v roce 2007 nepočítal s některými prvky, které jsou do současné výuky zaváděny (např. tablety, interaktivní tabule ad.). Ve vydávání slovníků i učebních pomůcek dochází k častým reedicím, protože se snaží zachytit nová slova, která nebyla představena v předchozím vydání.

1.1 Funkce hry

Nakonečný (1998:47) hru definuje jako *činnost, která přináší uspokojení sama o sobě*. Na stejném místě dodává, že hra je typická jak pro dítě, tak pro dospělého jedince, aristotelské zoon politikon je toho důkazem.

Teorii dětských her byl věnován velký prostor (viz Piageta, Bühlera ad.) Autoři těchto studií uvádějí rozličnou typologii her, např. sociální hra, symbolická hra, pohybové hry, výkonové hry, fikční hry. (Nakonečný, 1998)

Pojem hra je zmiňován zejména ve spojení s dítětem. Hra znamená pro dětskou osobnost velmi důležitý nástroj; prostřednictvím hry se socializuje (Prunner, 2013), v raném věku experimentuje (Nakonečný, 1998), je kreativní, touží poznávat nové věci, od problémů utíká ke hře, uvědomuje si roli ve společnosti, hra patří do jeho dětského života jako nedílná součást a způsob, jakým si hru osvojí v dětství, může napovědět jeho vnímání hry v dospělosti.

Prunner (tamtéž) vyjmenovává různé funkce, jež hra plní. Jsou to funkce poznávací, projektivní, kompenzační a seberealizační, zejména poslední zmiňovaná má velký význam, protože každé lidské konání je jakási hra. Hra je přirozená člověku, vnímáme ji jako svobodnou činnost, do které nás nemůže nikdo nutit (Mravčík, 2014), ačkoliv některé hry přímo odporují principu lidského života a mívají přívlastek hazardní, např. ruská ruleta je známa již velmi dlouho, pohrává si s lidským životem a byla převedena i do internetové zábavy (hra Russian Roulette).

Všezahrnující, avšak velmi abstraktní vymezení hry uvádí Mühlpachr (2008:89). Pojmenovává velké množství funkcí, které hra plní:

pohybová, poznávací, emocionální, motivační, procvičovací, diagnostická, dále má funkci fantazijní, imaginativní, kreativní, formativní, terapeutickou, rekreační, sociální, pedagogickou.

Autor uvedl téměř všechny oblasti spojené s životem člověka, kde má hra nějaký význam. Je namístě vyzdvihnout především pedagogické hledisko, v němž je hra dobrým pomocníkem při rozvoji osobnosti. Mühlpachr (tamtéž) však uvádí, že hra nemá být brána jen jako prostředek k dosažení cíle, ale máme ji vnímat jako cíl samu o sobě. Velmi

optimisticky vyznívá předpoklad Nešpora (1994), že hraní si pomáhá. Uvádí příklady malování, hudby a dalších. Hrou může být jakákoliv lidská činnost, do níž člověk promítá svoji představivost, hravost nebo kreativitu.

Odvrácená tvář hry

Prunner (2013) cituje známé heslo starých Římanů: chléb a hry. Římané dobře věděli, že lid je živ nejen z práce, ale i ze zábavy; vládce získával silnější postavení a stát byl stabilnější. Vzor ze starověku se přenesl se značnou modifikací i do dnešních dní. Problém však nastává, když někteří lidé podléhají hře natolik, až nejsou schopni ji ovládnout a nedokáží odolat puzení ke hře. Člověk je tvor riskující a toužící po vzrušení, oboje mu hra nabízí. Nejdůležitějším prvkem ve hře jsou peníze nebo nějaký jiný statek, a pokud je jimi hra ovlivněna, stává se samotná velice zajímavou a atraktivní. Hra má tedy velmi pozitivní účinek, je člověku prospěšná, avšak jen do té chvíle než se hra promění v instrument, který nedokáže ovládnout, baží po penězích a má vnitřní nutkání se k ní stále vracet a sám si nedokáže pomoci. Původní motivací bývá rychlé získání peněz; tento motiv se později vytrácí, vztah ke hře se mění a vyvstává problém, jenž pojmenujeme hazardní hra.

1.2 Hazardní hra

V zásadě jakékoliv hraní nemůže člověku uškodit, pokud ho však má pod kontrolou, neovlivňuje jeho chování a činnost negativním směrem a nemá nežádoucí dopad na osoby v okolí. U hazardní hry jsou dva hlavní problémy: je spojena s ekonomickou stránkou jedince (přichází o peníze) a dále, že může vzniknout jakýsi druh závislosti na hazardní hře, čemuž se říká patologické hráčství, jehož průvodním jevem jsou změny v uvažování a chování. (ibid. Vágnerová, 2004)

1.2.1 Odborné pojetí

Výše naznačená terminologická nejasnost se ukazuje právě v používání spojení hazardní hry. Nešpor³ (1994) uvádí, že výraz hazardní hra je matoucí a neodpovídá výrazu gambling, proto navrhuje užívání pojmu hazard. Pojem gambling by se do češtiny spíše

³ MUDr. Karel Nešpor je v českém prostředí jeden z největších odborníků v oblasti závislostního chování.

přeložil jako hráčství, podle anglického gambler = hráč. Termín hráčství je definován jako účast na hazardní hře, nachází se tedy v množině daného spojení (Vacek, 2014).

Odborná literatura nabízí pojmy, které se vzájemně překrývají; hraní hazardních her může být pojmenováno jako nadměrné hraní, škodlivé hraní, problémové hraní, závislost na hazardní hře, nutkavé nebo kompulzivní hráčství, hráčská vášeň, patologické hráčství. (ibid. Mravčík, 2014; Vacek, 2014) Teoretická část diplomové práce bude nejčastěji pracovat s pojmy patologické hráčství, závislost na hazardní hře a hazardní hra.

Členové Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti ve své souborné výzkumné práci Hazardní hraní v České republice a jeho dopady (Mravčík, 2014) staví na stejnou úroveň hazardní hru a sázkovou hru, podle nich jde tedy o synonymní spojení. S tvrzením se dá souhlasit, oporu nacházíme i v Nešporovi (1994). Hráč, který se rozhodne např. pro hraní rulety, musí investovat (vsadit) určitou část peněz a kupuje si, jak tvrdí právě Nešpor (tamtéž), možnost výhry, která je však veskrze náhodná. Sázka, výhra a náhoda jsou podstatnými znaky hazardní hry (Mravčík, 2014).

Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2010:187) nabízí definici hazardní hry jako *hry, v níž si hráč může koupit výhru a která je založena na riziku a možnosti vysokých finančních výher či ztrát*. Dané heslo překládají do angličtiny jako gamble či hazard.

Nešpor (1994:11) upozorňuje na skutečnost, že je důležité rozlišit, co je a co není hazardní hra. Uvádí, že v hazardní hře *si hráč může koupit možnost výhry – ať peněz nebo majetku: od sirky až po automobil*. Dále Nešpor (tamtéž:121) tvrdí, že:

hazardní hra je jakékoliv sázení pro sebe nebo pro druhé, ať o peníze nebo ne, třeba i o malou nebo bezvýznamnou výhru, všechno to, kde výsledek je nejistý a záleží na náhodě nebo „dovednosti“.

Pozměněnou interpretaci představují Kraus a Hroncová (2007:153):

slovo hazardná hra (hazard) vzniklo v stredoveku z arabského názvu hracích kociek – hazard. Znamená riskantné hl'adanie šťastného osudu, ktoré závisí od náhody. Hazardéri utekajú od skutočného života ku hre.

Kanonický Slovník cizích slov (Petráčková, Kraus, 2001:283) uvádí, že slovo hazard pochází z arabštiny a znamená *velmi riskantní podnikání, jednání, jehož výsledek závisí na šťastné náhodě*. Dále doplňují, že z psychologického hlediska je to:

strategie lidského chování založená na uplatnění a preferenci rizikového rozhodování za současného potlačení regulujícího faktoru zodpovědnosti.

Ani jedna z definic si neodporuje, spíše každá nahlíží na daný pojem z jiného pohledu. Ve všech zmíněných se objevuje shoda v tématu štěstí nebo peněz; oboje má v hazardu opravdu velmi důležitou funkci a při drobné fantazii zní tvrzení „buď štěstí, nebo peníze“⁴ vskutku metaforicky, protože při hazardní hře lze mít jen těžko oboje dohromady, alespoň ne dlouhodobě.

1.3 Dítě a hazardní hra

V českém prostoru stále zůstávají témata, která jsou opomíjena, není jim věnována dostatečná pozornost, příliš se s nimi nepočítá nebo se dostávají do povědomí až ve chvíli, kdy je řešení spíše taháním horkých kamenů z ohně. Dítě a hra jako spojení od sebe téměř nelze oddělit. Skutečnost, že nás napadá souvislost mezi dětmi a hazardním hraním je alarmující. V našem případě máme na mysli hraní her, v nichž je zapotřebí vložit určitou částku za účelem výhry; není zde míněno hazardní hrou např. záměrné přebíhání dětí přes silnici před jedoucimi auty nebo jízda na zádi vozu městské hromadné dopravy.

Existuje však jeden typ hry, který by měl být pro děti nedostupný – je to hazardní hra. Z vývojového hlediska nejsou dětské duševní dispozice uzpůsobeny a připraveny k uvědomování si složitosti hazardní hry, zejména pak děti nedohlédnou důsledky, které pro ně hazardní hra může mít. Děti velice těžko poznávají hranici mezi nevinnou hrou a hazardní hrou, jež je spojena s finanční stránkou. Neúměrná touha po hře se u nich projeví závislostí a to s nástupem mnohem rychlejším a intenzivnějším než u dospělého jedince (Nešpor, 1999).

Že jsou děti velmi ohroženou skupinou v oblasti hraní hazardních her, ačkoliv jsou pro ně zákonem nedostupné, si uvědomuje většina populace - zejména z řad odborné veřejnosti, předně té zahraniční (např. Griffiths; Sanju a Murali ad.). Existuje však velmi

⁴ Analogie k tvrzení peníze, nebo život.

malá kontinuita mezi lidským vědomím, které si uvědomuje problém s hazardní hrou u dětí, a činností, která je vykonávána proto, aby dětské populaci bylo v tomto typu hry zabráněno. Legislativní opatření se zdají být lehce překonatelnými mantinely, ať už pro děti nebo pro provozovatele hazardních her. Na druhou stranu je třeba dodat, že moderní technologie s sebou přinášejí tak široké spektrum zařízení, že téměř není možná kontrola všech dětí a jejich činnosti na těchto zařízeních. Pokud neuvažujeme nad jakýmsi velkým bratrem, který by vše mapoval – z hlediska deklarované svobody není taková eventualita myslitelná. Nacházíme se v situaci, v níž uvažujeme: jaká je odpovědnost rodičů, v jakém bodu přemýšlet o společenské odpovědnosti (instituce – škola, učitel, provozovatelé her, média ad.) a co mohou změnit nebo zmírnit zákonná opatření.

1.3.1 Nastínění vývoje adolescenta

Hovoříme o člověku⁵, který vstupuje do vývojové fáze adolescence. Takový jedinec stojí uprostřed všeho dění a vzhledem k období, v němž se nachází, se může potýkat s různými problémy. Osobnost může být, a mnohdy právě bývá, vulnerabilní. Adolescent se těžko vyrovnává s požadavky, které jsou na něj kladeny a které by měl přijmout k řešení. Probíhají u něj viditelné změny po fyziologické stránce, ale rovněž i po psychické, a v neposlední řadě dochází k proměně sociálního uvědomování (role ve společnosti, noví kamarádi, známost, odpor k autoritě, nedorozumění s rodiči). Langmeier a Krejčířová (2006:142) vystihují psychické změny, které nastávají u dospívajícího jedince, následovně:

*...probíhá řada významných a nápadných **psychických**, které můžeme povšechně charakterizovat ohlášením nových pudových tendencí a hledáním způsobů jejich uspokojování a kontroly, celkovou emoční labilitou...*

Eriksonovo (in Macek, 2003) vymezení člověka dle osmi věků zařazuje adolescenci do tzv. pátého věku; tento věk je typický vytvářením identity a rovněž zmatkem, který jedinec prožívá. Velmi často nastává krize; jedinec je postaven před nelehká rozhodnutí (volba školy, partnerské problémy, kamarádi vs. rodiče).

⁵ Výzkum bude pracovat s žáky/studenty ve věku 14-18, proto uvažujeme o dítěti od 14 do 18 let. Langmeier a Krejčířová (2006) rozdělují dospívání na období pubescence (11-15 let) a období adolescence (15-22), nacházíme se tedy na rozhraní mezi pubescencí a adolescencí, někdy však přechod není tak evidentní.

V souvislosti s hledáním identity je důležité objevování, vnímání a identifikace se vzorem. Výzkumy ukazují, že více jak polovina dětí vzory nemá a ani je nehledá. Pokud by se chtěly někomu podobat, tak velmi často zaznívala jména sportovců či umělců. U naší věkové skupiny se vzor v rodině objevuje jen ve čtvrtině. Důležitá je otázka, proč si děti vybraly právě daný vzor. Nejčastější odpovědí byl vzhled a to, co osoba dokázala; že se prosadila a je slavná. (Hutková, 2011)

Sociální otázky musí dospívající řešit více než v předešlých obdobích. V oblasti vzdělání přichází velký zlom – přechod ze základního vzdělávání k středoškolskému. Dospívající si volí typ školy, která ovlivní jeho pozdější uplatnění a směr v dalším životě. Emancipuje se od rodiny, navazuje vztahy s novými kamarády ve škole, případně v jiném městě – vztahy jsou nestálé, mění se. U adolescenta se proměňuje náhled na opačné pohlaví; dívka nebere chlapce jako protivníka, ale jako případného partnera. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Pro adolescentní období je také typické experimentování – poznávání nových věcí, které jsou v několika případech nezákonné. Snižuje se věk první zkušenosti s cigaretou, alkoholem a jinými drogami⁶. Experimentuje s různými subkulturami a pokouší se najít místo ve společnosti. Mění se jeho názory podle subkultury, které je členem, změna nastává u vzhledu (účes, oblečení ad.). Jednání adolescentního jedince je mnohdy iracionální, nemusí však být rizikové. Uvědomujeme si, že adolescence není věc trvalá, ale přechodná a jedná se zejména o přežití takového období a prožití jeho průběhu v určitých akceptovatelných mezích. Manipulace s jedincem v pubertě je velmi snadná, proto je potřeba dohlížet na jeho chování a věnovat se dostatečně jeho osobnosti, být všímavý a empatický vůči změnám. V tomto období bychom se měli snažit dítěti přiblížit nasloucháním či nabízením zajímavých alternativ. V duchu demokratického vedení formovat jeho postoje, chování, názory na svět a na ostatní osoby v okolí; ne vždy se to daří okamžitě, ale dlouhodobou a usilovnou snahou se výsledky mohou dostavit.

⁶ Z výsledků výzkumu Evropské školní studie (ESPAD).

2 Závislost, patologické hráčství a hráč

Definice závislosti bylo vytvořeno v průběhu vývoje psychologických disciplín nepřeborné množství. Většinou se však zaobírají klasickými závislostmi (alkohol, tabák, drogy ad.). V mezinárodním měřítku nepanuje mezi odbornou veřejností shoda v oblasti definování a zařazení patologického hráčství do určité kategorie. Od 80. let, kdy bylo patologické hráčství jako nemoc definováno, prochází různými změnami v kategorizaci. Je to na jedné straně důsledek přibývání hráčů, jejichž anamnéza je rozličná, a rostoucí dostupností hry a na druhé straně zvyšující se odbornost v dané oblasti a využívání nových technik zkoumání.

2.1 Mezinárodní klasifikace nemocí

Podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (dále MKN-10) vytvořené Světovou zdravotnickou organizací (WHO) dosud patří patologické hráčství mezi návykové a impulzivní poruchy (označení F63.0). Revize uvádí, že to je porucha, která není zařaditelná do jiných položek a její příčina není pochopitelná. Poměrně překvapivé je zjištění, že odborníci staví patologické hráčství mimo závislosti, ačkoliv skýtá několik shodných prvků. (ibid. Nešpor, 2011) Syndrom závislosti je definován jako:

soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládnutí při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, priorita v užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky, zvýšená tolerance pro drogu a někdy somatický odvykací stav. Syndrom závislosti může být pro specifickou psychoaktivní substanci (např. tabák, alkohol nebo diazepam), pro skupinu látek (např. opioidy) nebo pro širší rozpětí farmakologicky rozličných psychoaktivních substancí (MKN).

Na první pohled se závislost na hře odlišuje od ostatních závislostí skutečností, že si osoba neaplikuje do těla žádnou látku, která by navodila určitý psychický stav. (Prunner, 2013) Novější, 11. revize MKN, která je plánována na rok 2017, již s patologickým hráčstvím počítá jako s behaviorální závislostí (Nešpor, 2011).

Mezi další návykové a impulzivní poruchy patří patologické zakládání požárů (pyromanie), patologické kradení (kleptomanie), trhání vlasů (trichotillomanie) a jiné návykové a impulzivní poruchy.⁷

2.2 Americká psychiatrická asociace

Americká psychiatrická asociace (APA) pracovala s termínem patologické hráčství dříve než Světová zdravotnická organizace. APA ji do seznamu nemocí zařadila jako první, v roce 1980, tedy o třináct let dříve než WHO. V roce 2013 APA upravila zařazení a vložila patologické hráčství do kategorie Užívání drog a závislostní chování (Vacek, 2013).

Nešpor (2011:15) srovnává obě organizace (APA a WHO) z hlediska metody rozpoznávání patologického hráčství a přiklání se k dotazníku APA, který je podle něj *propracovanější a exaktnější*. APA definuje patologické hráčství jako behaviorální poruchu, v níž jde o poruchu kontroly impulzů, přičemž základním rysem je neschopnost odolat nutkání nebo pokušení provést akt, který je škodlivý pro danou osobu nebo pro ostatní (Hartney, 2014).

APA jde ve svém Diagnostickém a statistickém manuálu duševních chorob (DSM) ještě více do hloubky, když rozlišuje patologické a škodlivé hráčství. Škodlivým hráčstvím označuje takové hraní, které má negativní dopady, způsobuje problémy v oblasti finanční, sociální či zdravotní. Podobně uvažuje Chvíla (in Mühlpachr, 2008:90), jenž vychází z DSM a uvádí, že pro patologické hráčství je typické především morální a finanční hledisko, např. hráč nevnímá hodnotu peněz, má agresivní nálady, je zaujat hrou na úkor svého okolí ad. Patologické hráčství je krajně extrémní variantou škodlivého hráčství (Koncepční rámec škodlivého hráčství, 2013).

2.3 Česká republika

V České republice bylo patologické hráčství klasifikováno a uznáno 1. 1. 1994. Po definování nemoci v českém prostředí narostl zájem o danou problematiku. S nárůstem heren a v nich herních přístrojů přicházelo i zvýšení počtu osob, které se potýkaly

⁷ Viz přílohu 1 Charakteristiky impulzivních poruch

s hazardní hrou, proto vzniká několik definic, které navazují na zahraniční studie (např. Griffiths) nebo vychází z vlastních výzkumů.

Bártlová (1998:46) definuje patologické hráčství jako *poruchu chování a prožívání, která se vyznačuje především nutkavou potřebou hrát*. Uvedený popis koresponduje s následujícím tvrzením, že patologické hráčství je porucha, která:

spočívá v častých opakovaných epizodách hráčstva, které prevládají na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků (Vacek in Kraus, Hroncová, 2007:154; ibid. Nešpor, 1994).

Jiná publikace (Mravčík, 2014) nahlíží na patologické hráčství (problémové hraní) komplexněji. Považuje hraní za věc spojenou s finančními a časovými obtížemi, které vedou k nepříznivým důsledkům pro samotného hráče, ale i pro ostatní osoby kolem něj a celkově pro společnost. Hráč má problémy jak již ve zmíněné finanční situaci, ale rovněž v oblasti sociálních vztahů, tělesného a v neposlední řadě i duševního zdraví. Závislost postihuje vztahy s jeho okolím, zejména pak oblast rodiny.

V některých momentech je velice složité rozpoznat, zda se jedná o chorobného hráče nebo o člověka, který sice hraje často a pro uspokojení s touhou vyhrát peníze, ale je schopen svému pokušení odolat, pokud dojde k velkým finančním ztrátám. V MKN-10 není taková osoba řazena mezi duševní poruchy (patologické hráče), ale do skupiny: faktory ovlivňující zdraví a kontakt se zdravotnickými zařízeními (Nešpor, 2011).

Dále je namístě odlišovat patologické hráče od nadměrného hráčství u manických pacientů a od hráčství u sociopatických osobností. (ibid. Nešpor, 2007; Chalupová, Lukeš, 1997)

2.4 Projevy patologické hráčství

V předchozích kapitolách a podkapitolách bylo nastíněno, jaká s sebou přináší hazardní hraní a případná závislost na něm úskalí. Ucelenou představu o projevech této poruchy popisuje Vágnerová (2004:579-580). Ve čtyřech bodech komplexně ukazuje, v jakých oblastech se změny projevují – psychika, prožívání, uvažování a jednání.

1) *Typické znaky emočního prožívání*

- potřeba hrát je uspokojena až samotným hracím aktem

- při vysokém riziku (vysoká sázka nebo vysoká možnost výhry) prožívá větší vzrušení
- po neúspěšné hře nastávají výčitky svědomí nebo lítost nad jeho konáním
- bez hry je podrážděný, dostavují se depresivní stavy

2) *Změny v uvažování a hodnocení*

- hráč ztrácí racionální uvažování, je zaměstnán především potenciální výhrou
- ačkoliv je mu v průběhu samotné hry naznačováno, jaká je pravděpodobnost výhry (nízká), realitu si nepřipouští, resp. nechce připustit
- opírá se o klamné hodnocení situace, nahlíží na skutečnost částečně
- častým projevem i tvrzení: když budu chtít, tak přestanu

3) *Změny v oblasti motivace a hodnotového systému*

- výhra či zisk se stávají hlavní motivační silou
- mění se hodnotový žebříček jedince; v pokročilé fázi hráčství jsou peníze už jen vedlejším motivačním prvkem a primárním se stává pocit vzrušení ze hry samotné

4) *Typické znaky chování*

- pro hráče není myslitelné, aby s hrou přestal
- hráč využívá racionalizaci jako obranného mechanismu pro omluvení svého jednání
- pocity viny jsou v pozadí, hráč si není schopen pomoci

3 Legislativa

K adekvátnímu fungování společnosti si každý stát vytváří určité právní hranice, které je nemožné překročit bez postihu. Po roce 1989 se společenská atmosféra uvolnila, oficiálně vymizela cenzura, společenské normy a právo dostaly nálepkou demokratické. Došlo k problému, jak vnímat svobodu a jakým způsobem ji uchopit, ačkoliv je pevně zakotvena v ústavním systému České republiky. Kromě jiných obtíží má různá interpretace práva nebo nedostatečná úprava zákonů za následek obrovský rozmach možnosti hrát hazardní hru. Roste počet míst, kde je hra dostupná (herny, bary, sázkové kanceláře, internetové herny); dále jsou například sofistikovaně propojena různá společenská odvětví, která podporují hazardní hru (sportovní přenosy v televizi, na internetu a sportovní sázení; sportovní bary a sportovní sázení).

Ošetření právní úpravou – děti do 18 let mají zákaz hraní hazardních her – je velmi důležitým opatřením, jak ochránit děti před nebezpečnými vlivy. Zda ho shledávat tím efektivním nástrojem, autor práce nedokáže zhodnotit. Problém nastává v momentu záměrného nepochopení či jiného výkladu zákona ze strany provozovatelů hazardních her, kteří se svým jednáním vystavují možnému trestnímu stíhání. Ozývají se námitky ze stran provozovatelů, kteří tvrdí, že odpovědnost za své děti nesou rodiče. Zkušenost autora práce ukazuje, že hrát hazardní hru, aniž by jedinec dosáhl 18 let věku, je z hlediska dostupnosti velice jednoduché. S rozvojem moderních technologií (internet, chytré telefony ad.) je dnes téměř nemožný dohled nad konáním všech dětí, není to realizovatelné a ani to snad není namístě (z hlediska demokratických principů); kontrola je věc důležitá, ale měla by se provádět jiným způsobem, případně by se mělo předcházet některým jevům tak, abychom museli kontrolovat co nejméně.

Hazardní hraní v České republice je vymezeno třemi zákony: občanským zákoníkem, loterijním zákonem a trestním zákoníkem. Více je pojednáno o těchto zákonech v příloze 2.

3.1 Zdanění hazardu

Zdanění hazardu v České republice před novelou zákona v roce 2012 je možné nazvat raritou Evropy, velkou tolerancí naší vlády nebo možná také naivitou, eufemisticky vyjádřeno. Provozovatelé hazardu namísto klasického odvodu daně z příjmů odváděli

peníze na jakési veřejně prospěšné účely, jinak zvané i peníze na veřejné blaho. Stát určoval, kolik procent peněz musí odvádět (6-20 % ze zisku), peníze však končily mnohdy ve velmi zvláštních podnicích, v zahraničí nebo u prostředníků, či někdy nebylo možné dohledat, kam peníze vůbec doputovaly. Přitom částky, o které se jednalo, nebyly vůbec zanedbatelné. V letech 2008-2010 byly odvody za každý rok kolem 3,5 miliardy Kč (Blažek, Valášková, 2012), z nichž stamilionové sumy nebyly dohledatelné nebo byly přinejmenším podezřelé. Projekt Hospodářských novin a serveru ihned.cz velmi zajímavě zachytil některé pochybné transakční akce.⁸ Hospodářské noviny vycházely z informací Ministerstva financí (MF), které takových transakcí označilo přibližně 60 a byly mezi nimi například peníze poslané do Kostariky či podpora péče o nalezené pavouky ad. (Špačková, 2010) Pochopitelně našly peníze i správné majitele, ale znepokojující je, že jimi nebyli všichni, pro které peníze určeny být měly.

Rok 2012 byl zlomem, co se týče daňových úlev pro provozovatele hazardních her. Vláda novelizovala Zákon o loteriích a jiných podobných hrách, což přineslo několik pozitivních změn (slovy MF ČR):

- *zvýšení pravomocí obcí rozhodovat o umístění technických herních zařízení na svém území⁹*
- *zvýšení příjmů státu a obcí na základě nově nastavených odvodů za souběžného zrušení pravomoci provozovatelů rozhodovat o příjemcích odvodů na tzv. „veřejné blaho“*

Potvrzení předpokladů Ministerstva financí dokladuje hned první rok po vydání novely. V roce 2011 činily odvody na veřejné blaho 4,1 miliard Kč. O rok později, kdy už se peníze rozdělovaly mezi příjmy státního rozpočtu a příjmy obcí, činila částka 7,7 miliardy Kč.¹⁰ Dalším pozitivním důsledkem bylo snížení počtu technických herních zařízení o jednu třetinu; provozovatelé heren zrušili 28 000 automatů.

3.1.1 Aktuální diskuse nad zdaněním hazardu

Vyhrocené diskuse ohledně hazardu se objevily v roce 2015 a 2016. Spory nejsou pouze mezi zastánci hazardu z řad sázkových kanceláří a obecně herního průmyslu a mezi vládními činiteli a navrhovateli regulací, ale zároveň mezi samotnými poslanci, proto se mluví o lobby a dochází ke střetům zájmu (Menschik, Kvasnička, 2015). Vláda v červenci

⁸ Projekt se jmenoval „Kam mizí peníze z hazardu“.

⁹ Až v probíhající roce 2015 se uvažovalo o opravdu velkém přenosu pravomocí na obce, účinnost je plánována na rok 2017.

¹⁰ Viz graf 57 v příloze 3.

2015 schválila návrh na zvýšení daně hazardních her, omezení provozní doby, snížení počtu automatů a dále zvýšení fixního poplatku za jeden automat na den (ČTK, 2015a).

Současné zdanění hazardních (legálních) her je 20 %. Připravovaná novela ministra financí Andreje Babiše navrhuje zvednutí daně na 23 % pro kurzové sázky a 28 % pro hrací automaty. Následující rok by se dokonce daně měly zvýšit na 25 % pro sázky, 30 % pro loterie a 35 % pro automaty. Tento návrh a budoucí vývoj se nelíbí sázkovým kancelářím, ani provozovatelům loterií (Sazka, Fortuna ad.) (Novotný, 2015). Tuzemští provozovatelé kurzových sázek (např. skupina APKURS) nesouhlasí s vyšší sazbou připravované daně – komparací dospěli ke zjištění, že v Evropě je kurzové sázení zatíženo 15-20 % (ČTK, 2015b), zatímco v České republice to má být po úpravě 20 % (Vyhnánovský, 2015).

Lidé zasvěcení a vysoce povolání v oblasti hazardu prožívají paradoxní situaci, lépe řečeno se ocitli v začarovaném kruhu. Obce by na jednu stranu velmi rády zamezily hazardu v jejich bydlišti, ale z druhého hlediska jsou pro ně peníze z hazardních her příjmem do rozpočtu. A pokud se zvýší daně, fixní poplatek a další, je možné, že provozování her opět klesne, vymizí část automatů a peníze do obecních rozpočtů (stejně jako do toho státního) se sníží. Velmi pozitivní je skutečnost, že roste počet obcí (přibližně 500), které regulují počet EHZ prostřednictvím obecně závazné vyhlášky (OZV), některé z nich dokonce zakázaly provozování EHZ na svém území, protože příjmy z těchto her nepovažují za podstatné v porovnání s riziky. Pravdou zůstává, že existují obce, které hazard neregulují vůbec.¹¹

Provozovatelé herního průmyslu považují za šikanu zvyšování daní a odkazují na skutečnost, že pokud se budou zvyšovat daně, podpoří to zejména nelegální trh se sázkovými hrami, zároveň dodávají, že oni podnikají slušně a daně odvádějí, zatímco nelegální trh zůstává neřešen. Nelegálním trhem se v daném případě myslí zahraniční internetové herny (Mravčík, 2014)¹², které nemají sídlo v České republice a hraní zde provozují a navíc propagují svoji reklamu v televizi.¹³ Navíc České republice hrozí pokuta od Evropské komise, pokud neupraví legislativu loterijního zákona.¹⁴ Česká

¹¹ Více informací je možné nalézt ve Výroční zprávě o hazardním hraní v České republice v roce 2014.

¹² Bet365.com, cardcasino.com, sportingbet.com, unibet.com, bet-at-home.com ad.

¹³ Jsou to firmy, které mají svoje sídlo v daňově velmi málo zatížených zemích (Gibraltar, Malta, ostrov Man..)

¹⁴ Problematická je tzv. Farského novela zákona

legislativa umožňuje udělit licenci v provozování her po internetu pouze právnickým osobám se sídlem v České republice, to však zahraniční herny nespĺňují. Evropská komise již několikrát Vládě ČR vytýkala tento problém a argumentovala faktem, že Česká republika zabraňuje volnému pohybu služeb a kapitálu. V případě neupravení zákona či při nepředložení vážných důvodů k neudělení licencí hrozí České republice sankce.

Zmíněný začarovaný kruh je v tomto případě viditelný – vláda zvýší daně, vymizí část kamenných heren, ale hazard se přesune na internet (jak herny, tak i hráči), kde už v současné době má velký význam (téměř 80 %). Problém nastává v okamžiku, když internetové herny nepochází z České republiky a jsou prozatím nelegální. Můžeme se pouze domnívat, zda za neudělením licencí stojí snaha regulovat hazard nebo jde pouze o lobby českých legálních provozovatelů. O problematice hazardních her provozovaných prostřednictvím internetu bude pojednáno v podkapitole 4.1 Online hazard.

4 Druhy hazardních her

V kapitole o legislativě (3) s dodatkem v příloze 2 byly vyjmenovány druhy hazardních her dle zákona č. 202/1990 Sb. Předmětem práce není popsání všech druhů hazardních her, ale bude zacíleno zejména na kurzové sázení, online hazard jako novou formu sázení a v příloze 4 jsou blíže vysvětlena elektronická herní zařízení.

Tato diplomová práce by jen těžko vznikala před rokem 1989, už jen kvůli nedostatečnosti materiálů a podkladů. Trh se sázkovými hrami nebyl za doby komunismu tak rozvinut jako je tomu v dnešní době, alespoň ne oficiálně. Velký nárůst počtu heren a vůbec dostupnosti hazardní hry je zaznamenán právě po roce 1989 s možností soukromého podnikání. Příležitost setkat se s jednorukým banditou¹⁵ byla čím dál více na dosah a rostl i počet těch, kteří začali trh se sázkovými hrami vyhledávat. Sázkové hry se staly ještě více dostupné s rozmachem internetu, tzv. online sázky dnes pokrývají velkou část trhu se sázkovými hrami. Vliv internetu na rozmach hraní hazardních her, který vede k možnému vzniku patologického hráčství, bude nastíněn v dalších kapitolách.

4.1 Online hazard

Online ve své podstatě znamená být funkční, být připojen k něčemu. Slovo online se primárně využívá ve spojení s moderními technologiemi, výhradně pak s internetem. Online hazard je jedním z vrcholů v oblasti hazardních her vůbec. Definovat online hazard není jednoduché; můžeme tak usuzovat z disharmonie legislativy České republiky a EU, či dalších států v rámci EU (Mravčík, 2014). Internet je v zásadě záležitostí světovou, přeshraniční, proto se nabízí poskytnutí online hazardu prostřednictvím online heren, které nepocházejí nebo nemají sídlo ve státě, v němž se pokouší hru provozovat. Vláda vnímá tento problém ekonomicky, protože sázením skrze zahraniční portály přichází ročně o několik miliard (Žurovec, 2015). Každý stát má svoji legislativu, ale vstoupením do určitého společenství (do EU) přijímá standardy daného společenství. Česká republika určuje, kdo ze zahraničních poskytovatelů dostane licenci a pokud ji

¹⁵ Výraz pro první mechanické automaty, které měly páku na pravé straně z pohledu hráče.

nedostane, tak ten určitý důvod musí vycházet ze stanov Soudního dvora Evropské unie.¹⁶ (ibid. Mravčík, 2014; Gambling, 2015)

4.1.1 Farského novela

V oblasti regulace hazardu na internetu zmíníme tzv. Farského novelu¹⁷ (č. 300/2011 Sb.), která přináší do českého prostředí neshodu s evropským právem. Nabyla účinnosti od 1. 1. 2012 a již od samého začátku se stává předmětem diskusí na státní i mezinárodní úrovni. Zahraniční provozovatelé mají zakázáno provozovat karetní hru poker v klubech nebo v online hernách. Dále je zakázáno propagovat zahraniční hru v reklamách, jinak hrozí sankcionování daného kanálu, jenž reklamu povolil.

4.1.2 Historie online hazardních her

Historie online hazardních her je v českém prostředí poměrně mladou záležitostí. Na přelomu let 2003 a 2004 se začaly na internetu objevovat zahraniční subjekty nabízející internetové (online) sázkové hry. Velcí provozovatelé hazardních her si uvědomili, že s technickým pokrokem se zvyšuje dostupnost internetu, proto je namíste nabídnout svým stálým zákazníkům (účastníkům hry) možnost zahrát si z domova. Vstup na český trh a mezi tuzemské provozovatele jim nemohl být ani zakázán, avšak ani povolen. Nedostačující porevoluční zákon č. 202/1990 v roce svého vzniku těžko mohl kalkulovat s velkým rozvojem internetu i v oblasti hazardních her. Vládní činitelé nedospěli ke shodě v otázce povolení internetového hazardu. Vznikla tedy nepřímá úměra mezi dobou potřebnou k řešení otázky povolení internetového hazardu a časem, během něhož se internet velkou rychlostí rozvíjel. Proto se situace stala nezadržitelnou a Ministerstvo financí se koncem roku 2008 rozhodlo povolit pěti českým subjektům¹⁸ provozování hry Internetová kurzová sázka. V současné době má povolení pro provozování této hry devět¹⁹ společností. Český právní rámec v oblasti internetového hazardu povoluje mimo

¹⁶ Tím důvodem je sledování veřejného zájmu v oblasti regulace hazardu, ale nesmí omezovat zahraniční poskytovatele na úkor těch domácích.

¹⁷ Provedena v rámci zákona č. 202/1990 Sb.

¹⁸ Jsou to společnosti Sazka, Synot Tip, Fortuna, Tipsport a Chance. Povolení je vydáno na 10 let. (Štický, 2008)

¹⁹ Kromě výše uvedených je to 3E Projekt, Net and Games, Slot Group, Victoria Tip.

kurzové sázky (včetně live sázek) ještě karetní hru poker.²⁰ V současné době zahraniční herny stále balancují na hraně legality.

Online herna je novější a pohodlnější variantou klasických kamenných provozoven, tedy veškerá hra se odehrává prostřednictvím internetového připojení (na telefonu, na počítači, tabletu ad.). V současnosti je možné hrát online téměř jakoukoliv hazardní hru. Online herny se mohou zaměřovat na určitý typ hry v několika variantách nebo nabízí široké spektrum her, od pokeru, přes blackjack až po sportovní sázky. Podle analýzy Verosty²¹ a kol. (in Mravčík, 2014), nabízí zahraniční provozovatelé různé sloty, simulátory, kurzové sázky, binga a nejsou legální. Dodává, že velká většina těchto heren je podporována v češtině a sázet se dá i v české měně.

Internetovým kurzovým sázkám a jednomu specifickému typu - live sázkám - bude věnována podrobná kapitola níže.

4.2 Kurzové sázení

Hlavní pozornost je v diplomové práci věnována jednomu typu hazardní hry a jejím hráčům - kurzovému sázení, proto v následující části bude podrobněji představena historie kurzového sázení, modifikace kurzového sázení (on-line kurzové sázení, live sázky), vývoj ve společnosti v oblasti kurzového sázení (jak v té české, tak i zahraniční) a především budou nastíněny důvody, proč počet sázejících, zejména na internetu, vzrostl.

Ministerstvo financí rozlišuje vklady do kurzového sázení (KS)²² a internetového sázení. Jelikož je velmi složité od sebe tyto dvě formy oddělit při pochopení historie a proměny společnosti, pro zjednodušení a lepší vhled do problematiky se budou v následující části obě formy prolínat. K rozčlenění dojde u různých srovnání, např. proč hráči přechází k internetovým sázkám ad. Nelze považovat každého sázejícího za hazardního nebo patologického hráče; to ostatně vyplývá z materiálu výše uvedeného v kapitole Závislost, patologické hráčství a hráč (2), a sice že patologickým hráčem není ten, kdo při vyšších

²⁰ Technické a kasinové hry nejsou povoleny, a pokud se zde objevují, nejsou legální. Úprava zákona s tímto problémem počítá, bude ho legalizovat a především danit.

²¹ Do jaké míry je Verostova analýza validní se můžeme domnívat, protože autor byl obviněn z lobbvání velkých hazardních firem, tedy jeho analýzy jsou objednávkové. Poslední informace sdělují, že Verosta byl odsouzen na pět let do vězení. (Pokorný, 2014; Hazard s dotací, 2014)

²² Z důvodu ekonomičnosti vyjádření, bude v průběhu práce velmi často užívána zkratka KS.

finančních ztrátách dokáže sázku omezit. Proto nebude v následující části užíván pojem hráč, ale sázející, hovorovým výrazem sázkař, případně účastník hry.

4.2.1 Podmínky pro provozování kurzových sázek

V kapitole Legislativa (3), respektive s dodatkem v příloze 2, bylo obecně pojednáno o hranicích, které vymezuje Zákon České národní rady o loteriích a jiných podobných hrách č. 202/1990. V jeho třetí části je zacíleno na kurzové sázky. Zákon se vyjadřuje k provozování sázek ve smyslu vydání povolení²³ na dobu 10 let; jsou v něm popsány podmínky provozování činnosti (herní plán, výše sázek, počet a umístění sázkových kanceláří). Důležitým pro podnikání v oblasti KS je základní kapitál, jenž je třeba prokázat ve výši 100 mil a dále složení jistoty²⁴. Velice diskutabilní je § 26²⁵. Jeho znění je pochopitelně pevně zakotveno tímto předpisem, proto se jeho porušení trestá. V současné době se však můžeme setkat s evidentním porušováním, což dokazují nečisté praktiky v českém i zahraničním fotbale, v tenise a ve sportu obecně (Bereň, 2014; ČTK, 2014c; ČTK, 2014d; Jůzek a Rojík, 2007).

4.2.2 Kurzová sázka a vklad

Abychom byli terminologicky přesní, je potřeba od sebe odlišit pojmy sázka a vklad. Veřejnost považuje oba pojmy za zaměnitelné a ani zákonné předpisy se proti zaměnitelnosti nevymezují a rovněž odborná literatura tyto pojmy nerozlišuje dostatečně. Proč od sebe odlišit pojmy sázka a vklad dokladuje Herní plán pro provozování internetové kurzové sázky společnosti Tipsport a.s, v § 2 odst. 5 se píše:

Internetová kurzová sázka (dále jen sázka) - sázkou se rozumí hra, při níž po složení vkladu je výhra podmíněna uhodnutím (nebo také jen „správným tipem“) sportovních výsledků nebo pořadí ve sportovních soutěžích, závodech anebo uhodnutím jiných nespportovních sázkových událostí především veřejného zájmu jako např. volby, referenda, kulturní události aj., pokud sázky na tyto

²³ Na žádost Ministerstva financí.

²⁴ Je to částka vložená na zvláštní účet u banky nebo spořitelního a úvěrního družstva. U KS se jedná o 10 mil (Předpis č. 202/1990).

²⁵ *Osoby oprávněné přijímat sázky se nesmí účastnit sázek u provozovatele, pro něhož sázky přijímají. Osoby stanovující kursy se nesmí účastnit sázek u provozovatele, pro něž kursy stanovují; tyto osoby se nesmí účastnit sázek ani u provozovatelů, kteří mají povolení podle tohoto zákona. Osoby, které se přímo aktivně podílejí na sportovní události, na kterou provozovatel přijímá sázky podle § 2 písm. f), h), k) a podle § 50 odst. 3 (např. trenéři, hráči, rozhodčí, funkcionáři sportovních klubů apod.), se nesmí účastnit sázek na události ve sportovních soutěžích, jejichž jsou účastníky nebo se na nich jinak podílejí, nebo kterých se účastní sportovní klub, v němž zastávají funkci (Předpis č. 202/1990).*

sázkové události neodporují morálním a etickým principům. Sázka je uzavírána buď na jednu sportovní, nesportovní nebo jinou, v předchozí větě uvedenou sázkovou událost nebo na soubor sázkových událostí (dále jen událost). Výše výhry je přitom přímo úměrná výhernímu poměru, ve kterém byla sázka přijata a výši vkladu (Herní plán, 2015).

Ve stejném paragrafu v sedmém odstavci je napsáno:

Vklad – je vsazená částka, která je sázejícímu odečtena z herního účtu v okamžiku uzavření sázky (Herní plán, 2015).

Aby došlo k sázce, je tedy pochopitelné, že musí proběhnout nejprve vklad. Pokud sázející vloží určitou částku do sázkové příležitosti, až v tento moment dochází k sázce a je uzavřena jakási smlouva mezi sázejícím a sázkovou společností.

4.2.3 Bookmaker a sázející

Jako se u VHP jedná o soupeření sázejícího s přístrojem, který je založen na principu pravděpodobnosti, tak u KS se setkáváme veskrze s lidským faktorem. Proti sobě stojí dva elementy – účastník hry a bookmaker²⁶. Oba dva zkouší tipovat výsledek zápasu, ale každý v jiném smyslu. Bookmaker určuje kurz na základě porovnání předchozích výsledků²⁷ a účastník se snaží najít mezeru, kde by mohl bookmaker ve své analýze udělat chybu a kurz využít ve svůj prospěch a proměnit ho v peněžní částku. Bookmakera můžeme považovat za vyslance ve službách sázkové kanceláře a jeho práce je téměř srovnatelná s hráčem, který se KS věnuje profesionálně. Pro sázkaře je ideální mít o dostupné sázce více informací než bookmaker, avšak samotný zápas se odehrává bez ohledu na sázejícího nebo bookmakera, a proto je kurzové sázení hazardní hra - pracuje se zde s nějakou hypotetickou možností, s předpoklady, které mohou, ale často nemusí vyjít. Sázkař po vybrání svého kurzu vloží částku (sázku) a ta se násobí s daným kurzem²⁸, z čehož vzniká potenciální výhra, jež si účastník hry může v případě úspěchu odnést a prohlásit, že vyzrál nad bookmakerem a sázkovou kancelář.

²⁶ Bookmaker je nejdůležitější článek sázkových kanceláří; určuje kurzy, snaží se vyzrát nad sázejícím (hráčem).

²⁷ Příklad ze sportovních sázek: Současnou fotbalovou ligu (shodou okolností ji sponzoruje Synot – jedna ze sázkových kanceláří) vede Sparta. Ta se utká s poslední Ostravou. Bookmaker předpokládá výhru Sparty z 90 %, výhru Ostravy ze 4 % a remízu ze 6 %. Kurz se tvoří následovně: $100/90 = 1,11$, $100/4 = 25$, $100/6 = 16,6$. Bookmaker při tvoření kurzu přihlíží k velkému množství faktorů, např. k připravenosti hráčů, k prostředí, v němž se hraje, k důležitosti zápasu ad. Důležitou součástí je marže, která činí různě poměrnou část; pokud je 10 %, tak se kurz nevypočítává ze sta procent, ale z 90 %.

²⁸ Kurzy se mezi sebou násobí a následně se výsledný kurz vynásobí vloženou částkou, př. $2,1 * 1,8 * 100$ Kč = 378 Kč.

V současné době může sázející vsadit na cokoli, co je v nabídce dané sázkové kanceláře a na co je možné vypsát kurz. Dostihové sázky jsou marginální záležitostí, ale stále oblíbenějšími se stávají tzv. společenské sázky. Sázkové kanceláře vypisují možnost vsadit na události ze společenského dění, např. volba prezidenta (ČR, USA, Rusko), senátorské volby, stabilita vlády, vyhlášení různých anket, taneční soutěž StarDance, pěvecká soutěž Supestar ad).²⁹ Zřejmě nejčastějším typem kurzových sázek jsou sportovní sázky a zde platí dvojnásob tvrzení, že mají sázející možnost vybrat si z velmi široké nabídky, od míčových her, přes tenisová utkání, hokej až po plavání, snooker či šipky.

4.2.4 Historický exkurs

O počátcích sázení víme již stovky let; první uzavřené sázky se týkaly zejména koňských závodů³⁰ a byly na hraně legality (Tůma, 2011). Dalším příkladem z historie může být výpočet pravděpodobnosti u Leibnitze a D'Alemberta při hodu mincí (Brejčák, 2012). Z historického hlediska je KS záležitostí veskrze anglosasky mluvících zemí; dostihové závody v Anglii, oblíbenost sázkových her v USA, kde jsou ještě dnes tabuizovány, resp. zákonem omezovány, pochopitelně kromě případu Las Vegas a několika dalších prominentních míst (Tůma, tamtéž).

V období čtyřicetileté komunistické vlády sázkové kanceláře neexistovaly - snad až na výjimky ilegálních možností sázek - protože soukromé podnikání nebylo akceptovatelné. Začátkem 90. let několik osob identifikovalo mezeru na trhu se sázkovými hrami. V roce 1990 byla založena sázková kancelář Fortuna.³¹ O rok později získává licenci další sázková kancelář, Tipsport. Ta je v současné době na vrcholu mezi kancelářemi, i přesto, že počet jeho kamenných poboček (cca 860) se snížil vlivem přechodu k internetovému sázení.³² V průběhu devadesátých let se přidávaly další společnosti (např. Chance, Synot

²⁹ Je nabízeno široké spektrum společenských sázek, bookmakeři mnohdy spoléhají na informovanost občanů a pobízí je, aby se i oni podíleli na události, které mohou rozumět. Navíc si bookmakeři velmi dobře uvědomují, že ne každého sázejícího zajímá jen sport, proto se nabídka rozšířila o společenské dění.

³⁰ První taková sázka proběhla mezi pány Prettymanem a Haversem v roce 1635. (Vincent, 2009)

³¹ Jedním ze zakladatelů je hudební skladatel Michal Horáček.

³² Skutečnost dokladuje množství reklam v televizi před sportovními utkáními nebo v jejich průběhu. Tipsport získal pro svůj „tým“ i známé osobnosti ze sportovního světa.

ad.). V současné době má licenci na provozování kurzových sázek 11 společností, z nich 8³³ provozuje internetové kurzové sázení (Výroční zpráva o hazardním hraní, 2015).

A s rostoucí nabídkou se zvyšuje i zájem osob zainteresovaných do KS. Právě v devadesátých letech se o patologickém hráčství nebo hráčské závislosti v souvislosti s kurzovými sázkami neuvažovalo, protože trh nebyl tak rozvinut. Dokladuje to Nešpor (1994); přiznává, že žádný chorobný hráč zatím nevyhledal jejich pomoc, nádavkem dodává, že to nezaručuje jejich skutečný výskyt. Avšak v roce 2009 již říká, že kurzové sázení je druhou nejčastější příčinou, proč je vyhledávána jeho pomoc (Šedivý, 2009).

Chalupová a Lukeš (1997) ve své publikaci definují sportovní sázky jako problém, který má v našich podmínkách latentní charakter. Dnes již s opatrností můžeme tvrdit, že sportovní sázky, KS a dále internetové kurzové sázení je problém velký, zvláště v souvislosti s dětskou populací. V tomto směru jsme zaostali za ostatními státy, ať již v Evropě nebo na jiných kontinentech, zejména co se týče výzkumu v dané oblasti.

4.2.4.1 Internetové kurzové sázení

V kapitole 4.1 Online hazard bylo uvedeno, jaké typy internetových hazardních her jsou v české prostoru povoleny – jsou to internetové kurzové sázky a karetní hra poker. Co přesně znamená internetová kurzová sázka, bylo uvedeno v kapitole 4.2.2 Kurzová sázka a vklad.

Nyní pomineme skutečnost, že v internetové sféře se objevují i hazardní hry ze zákona nepovolené, především z důvodu zahraničního sídla provozovatelů těchto her. V současné době je téměř jisté, že dojde ke změně Zákona České národní rady o loteriích a jiných podobných hrách. Z hlediska evropského práva je to dokonce žádoucí, jak již bylo naznačeno v kapitole 3.1.1 Aktuální diskuse nad zdaněním hazardu. Vláda Andreje Babiše si také velmi dobře uvědomuje, že lidé sází velké částky u zahraničních společností a stát přichází o příjmy na daních do státní pokladny (Benko, 2014).

V roce 2005 začaly některé sázkové kanceláře nabízet sázení prostřednictvím internetu. Využily tak již nedostačujícího zákona č. 202/1990, který s internetovým sázením v době svého vzniku nemohl počítat. Neslo to s sebou však jistá úskalí, zákon sice sázení po internetu nezakazoval, ale zároveň ani nepovoloval, byl to mrtvý bod. V roce 2009 však

³³ Na konci roku 2013 jich bylo dokonce 9.

přišel zlom ve prospěch sázkových kanceláří. Vláda povolila sázení prostřednictvím internetu a tím otevřela bránu internetovému hazardu i lidem, pro které byl hazard dříve nedostupný (děti³⁴). Co znamenalo internetové kurzové sázení ve srovnání s klasickým KS dokladují grafy v příloze 5.

Graf 58 ukazuje, jaký byl vývoj v objemu vložených peněz do KS v letech 2000-2014. Je evidentní, že od roku 2000 sázky rapidně rostly. K mírného poklesu došlo v roce 2004.³⁵ Nejvíce vložených peněz připadá pak na rok 2006.³⁶ Zlomovým byl již zmíněný rok 2009, povolení internetového kurzového sázení znamenalo pokles vkladů do klasického KS u kamenných poboček a to poměrně rapidně, v grafu 59 je vidět pokles až dochází ke stagnaci.

Graf 59 srovnává a dokladuje, kam se přesunuly vklady z klasického KS. V prvních třech sledovaných obdobích rostl trh s internetovým kurzovým sázením přibližně o dvě miliardy každý rok. Zásadní předěl je mezi roky 2011 a 2012, kdy vklady vzrostly o pět miliard. V následujících letech šly znatelně vzhůru, po sedmi miliardách, rok 2014 znamenal 29 405 mil. Kč. Interessantní je součet klasického KS a internetového kurzového sázení, činí 35 600 mil. Kč a to je v kontextu klasického KS, kdy ještě nebylo povoleno to internetové, opravdu zvláštní³⁷.

4.2.4.2 Výhody IKS z pozice sázejícího

IKS je nutně spojeno s určitými výhodami, jinak by nezaznamenalo enormní růst sázek v jednotlivých letech.

Prunner (2013:60) uvádí seznam nejčastěji uváděných výhod:

- 1) *neplacení žádných poplatků*

³⁴ Ze zákona je zakázáno, aby děti hrály nebo vůbec měly přístup k hazardní hře. Sázkové společnosti jsou kryty formulářem, který každý registrovaný musí vyplnit k tomu, aby mohl začít hrát. To se dá ve skutečnosti poměrně dobře obejít (registrace na známého). Některé společnosti jsou však kryty propracovanějšími mechanismy.

³⁵ Poměrně zajímavý jev s ohledem na významné sportovní události, např. MS v ledním hokeji v Praze, ME ve fotbale v Portugalsku a OH v Aténách. To stejné platí i v případě roku 2008, kdy probíhaly OH v Pekingu a ME ve fotbale. Obecně se dá říci, že nějaká významná sportovní událost probíhá každý rok, ale právě OH jsou významnou událostí konanou jednou za čtyři roky.

³⁶ Je možné předpokládat, že jistou část z investovaných peněz od účastníků hry pochází ze sázek na MS ve fotbale konané v Německu.

³⁷ Alarmující ve smyslu nárůstu celkových sázek do kurzového sázení. Meziroční nárůst mezi roky 2011 a 2012 činí tolik jako celkové vklady v roce 2006.

- 2) *možnost získat bonus za registraci*
- 3) *sázení v pohodlí domova*
- 4) *sázení s vyššími kurzy než jsou v kamenných pobočkách*
- 5) *možnost sázet 24 hodin, 365 dní v roce*
- 6) *možnost sázet jakékoliv sázky*
- 7) *možnost sázet „live“*

V prvním bodě se jedná o výhodu v případě dlouhodobého sázení vysokých částech. Poplatkem se zde myslí například tzv. manipulační poplatek, který u kamenných poboček sázkových kanceláří činí 10% vkladu. Tím se pokrývá případná ztráta sázkové kanceláře.

Bonus při registraci je součástí marketingu každé internetové sázkové společnosti. Prostřednictvím takového bonusu se snaží přilákat nového sázejícího. Bonus není v některých případech zanedbatelný³⁸, proto sázející předpokládá, že se mu vyplatí zaregistrovat. Jedná se však pouze o krátkozrakost, protože peníze, které dostane k první registraci, musí vsadit a nelze je vybrat, v hovorové mluvě musí ty peníze *otočit*.

Ve stále se zrychlující době se zdá být bod číslo 3 zásadní pro rozhodnutí sázet přes internet. Nejen z domova, ale z jakéhokoliv jiného místa, kde má sázející možnost připojení k internetu, je možnost vsadit. Může s tím souviset i jakási anonymita sázejícího, není fyzicky účasten sázek v kamenných pobočkách, ale žije ve světě virtuálních sázek.

Čtvrtý bod je důležitý zejména pro profesionální hráče, kteří vnímají internetové kurzové sázení jako příležitost vsadit za vyšší kurz, než který nabízí kamenná pobočka.

Pátý bod zcela vymazává pojem čas. Sázející se nezajímá o otevírací a zavírací dobu kamenné pobočky, protože internetové kurzové sázení je dostupné v průběhu celého roku, s výjimkou provozních přestávek (aktualizace, opravy). Kamenné pobočky jsou o státních svátcích mnohdy zavřeny nebo mají omezenou otevírací dobu; internetové sázení nezná v daném případě žádné omezení.

³⁸ Společnost Fortuna nabízí 100 Kč okamžitě na účet a 100% při počáteční vkladu 3 000 Kč; jeho dosažení předchází poměrně složité a limitující akce, např. že sázející musí vsadit pětinasobek počátečního vkladu, aby měl na vstupní bonus nárok, a dále určuje, jaká je akceptovatelná výše kurzu k dosažení bonusu. Společnost Tipsport nabízí pro nového registrovaného 150 Kč ihned na účet pro první sázky a vstupní bonus od 1000 Kč až do 50 000 Kč podle výše vkladu. Stejně jako v případě Fortuny určuje kolik, kolikrát a v jakém kurzu musí člověk denně vsadit, aby měl nárok na bonus.

Možnost sázet jakékoliv sázky zahrnuje sázení od nejnižších částek, oproti kamenným pobočkách, kde dříve začínal vklad jedné sázenky na 20 Kč. V současné době je možné vsadit minimálně za 5 Kč.³⁹

4.2.4.3 Live sázka

Překladem slova *live* do češtiny dostaneme významy jako *žít, skutečný, naživu, zažít, žijící*. Všechna slova se přeneseně dotýkají internetového kurzového sázení. Live sázka znamená sázku v průběhu určité sázkové příležitosti, od sportovní až po nespportovní (společenskou). V oblasti internetového kurzového sázení se jedná o revoluční formu sázky; sázející sleduje průběh určité sázkové příležitosti, její vývoj⁴⁰ a podle svého mínění vkládá určitou částku na daný kurz. Kurz je pohyblivý v průběhu této sázkové příležitosti. Výši kurzu ovlivňují různé skutečnosti, změny je možné ilustrovat na fotbalovém zápase:

Ve fotbale se proti sobě utkávají Česká republika se Španělskem. Španělsko je podle bookmakera favoritem, proto je kurz před zápasem 3,5:1 na výhru České republiky a 1,8:1 na výhru Španělska. V průběhu zápasu se zjistí, že nenastoupily největší španělské opory. V prvním poločase dostává španělský hráč červenou kartu a český tým má výhodu penalty. Zápas nakonec končí remízou.

Pokud bookmaker zjistí, že nenastoupily opory Španělska, zvyšuje kurz na výhru Španělska na 2:1 a sníží kurz na výhru České republiky na 3,4:1. Po červené kartě a následné penaltě proti Španělsku se okamžitě mění kurz na výhru České republiky v poměru 2:1 a na výhru Španělska je vysoký, např. 2,8:1. Pokud český tým penaltu nepromění, tak se kurz na výhru španělského týmu opět sníží, ale ne už tak rapidně, protože Španělsko má o jednoho hráče v poli méně. Je to velmi jednoduchý příklad, ve skutečnosti bývají mnohem složitější. Opět se jedná o souboj informací o dané příležitosti mezi bookmakerem a sázejícím; zde platí, že bookmaker mívá ty nejrychlejší a nejčerstvější zprávy. Pro sázejícího se nabízí výběr z několika sázkových příležitostí: počet gólů v poločasech, vítězství týmu v poločase a o kolik branek, počet obdržných karet, kdo dá 1. gól, kdo dá poslední gól ad.; paleta nabízených příležitostí je tak široká,

³⁹ Z Herních plánů vyplývá, že u Tipsportu začínají sázky od 1 Kč a u Fortuny od 5 Kč.

⁴⁰ Dnes jsou live sázky tak daleko, že sázkové společnosti nabízejí i live obrazový přenos, aby měl sázející co největší přehled.

že sázející může ztratit přehled. Oproti předchozím létům se snaží kamenné pobočky držet se sázením přes internet krok ve smyslu nepřeborného množství příležitostí.

5 Příčiny patologického hráčství

Příčin, které se mohou podílet na vzniku patologického hráčství, se uvádí velké množství. Již překonaným se zdá být definování Smolíka (in Vágnerová, 2004). Vyjmenovává tři důležité faktory, které mají vliv na vznik hráčství: stresová situace, nabídka hry jako spouštěcí podnět a osobnostní vlastnosti.

Naproti tomu autoři Konceptního rámce škodlivého hráčství (2013) pracují s multifaktorovým modelem. Představují faktory kulturní, sociální, psychologické a biologické a vycházejí tedy z poznání všech složek osobnosti. Je důležité upozornit na skutečnost, že všechny předpoklady a výsledky odkazují na celosvětovou úroveň, vychází z výzkumů provedených v různých částech světa, nekopíruje to tedy stav v českém prostoru. Další podkapitoly jsou přímo inspirovány materiálem Konceptní rámec škodlivého hráčství (2013).

5.1 Sociální faktory

Do množiny sociálních faktorů je řazena např. sociální demografie, vzdělávací systémy, lokalita bydliště či hraní hazardních her v rodině a mezi vrstevníky.

Sociální demografií se míní postavení jedince ve společnosti, jeho sociální status:

...bylo škodlivé hráčství spojeno s mužským pohlavím ve věku méně než 30 let, s nízkými příjmy a rodinným stavem svobodný (Konceptní rámec škodlivého hráčství, 2013:50).

Za velmi důležitý dílčí faktor můžeme považovat prostředí rodiny a vrstevníků; zda se hře rovněž věnují. Autoři zmiňují, že mnohdy bývá hazardní hra rodiči schvalována a sami jsou do ní se svými ratolestmi zapojeni. Nezřídka se objevují i tzv. kamarádi do hry, což sami autoři považují za méně nebezpečné než hraní o samotě, které nepřináší možnost kontroly od někoho dalšího.

Vzdělávací systém jako faktor se jeví poměrně zvláště. Autoři vyjadřují myšlenku, že vzdělávací instituce mají velké možnosti ovlivňovat vychovávané a vzdělávané, přesto však u vzdělávatelů není velká ochota poučovat o rizicích hazardního hraní. Tento případ je ostatně možné pozorovat i u samotné prevence na školách, která se týká výhradně alkoholu, drog, šikany, zdravé výživy či nových závislostních forem chování jako je např. závislost na televizi, internetu ad.

Posledním vybraným faktorem je lokalita bydliště. Dostupnost hry je do jisté míry určující, avšak nebyla nalezena přímá souvislost mezi dostupností hry a patologickým hráčstvím. Autoři zmiňují, že v určitých oblastech se objevuje tendence umisťovat hazardní hry do lokalit s nízkým sociálním kapitálem.

5.2 Psychologické faktory

Autoři zařazují do psychologických faktorů osobnost a temperament, sebevnímání, sociální učení, osobní vývoj během života, komorbidní poruchy, subjektivní pohodu či úsudek a rozhodování.

Osobnost jedince má značný význam v oblasti patologického hráčství. Kupříkladu záleží na motivech, které vedou člověka k hazardní hře, tj. například výhra nebo regulace emocí. S uvedeným souvisí i sebevnímání; jedinec, který se zdá být slabý, chce zvítězit a tím si kompenzovat svůj pocit méněcennosti.

Sociální učení zaujímá významnou pozici v psychologických faktorech, ve smyslu: co vidím, mohu dělat také. V rodinách, kde se osoby hře věnují, existuje větší riziko, že budou mít z řad příbuzných dalších pokračovatele.

Způsob, jakým zvládá jedinec problémy, je důležitý. Hazardní hra totiž může fungovat jako úniková cesta nebo obranný mechanismus.

Jedinci, kteří mají problémy se škodlivým hraním, se dopouštějí velmi často chyb v usuzování a rozhodování. Typická je situace výhra vs. prohra. Vítězství připisuje hráč svému umu, prohru naopak vnějším okolnostem, např. smůle. Hráči jsou často pověřiví a věří, že některé jednání může ovlivnit jejich úspěch (př. nesázet nikdy určité číslo nebo nevsadit na tým, který nemám rád).

5.3 Biologické faktory

Autoři považují biologickou oblast za velmi zajímavou a důležitou, jsou však ještě místa, která si zaslouží větší výzkumnou aktivitu. Do biologických faktorů je řazena genetická dědičnost, neurobiologie a pohlaví.

Mluvíme-li o dědičné predispozici, znamená to, že člověk, který má příbuzného, jež měl s hraním problémy, má určitý předpoklad k potížím v oblasti hazardního hraní – autoři

uvádí vliv dědičnosti ze 40-50 %. Je však značně rozlišné, u koho se problém projeví a v jaké míře.

U neurobiologie autoři zmiňují oblasti, které se podílejí na propadnutí nebo odolání hře. Jsou to např. dráha odměny (ventrální striatum), neurotransmitery dopamin a serotonin.

Výzkumy dále potvrzují, že patologické hráčství je spíše doménou mužů než žen, většinou v poměru 2:1; výsledky se liší podle regionu a typu hry.

6 Důsledky patologického hráčství

Odborné publikace (Vágnerová, 2004; Nešpor, 2011; Mravčík, 2014; Vacek, 2014) uvádějí množství důsledků spojených s patologickým hraním, které by se daly shrnout do čtyř oblastí: sociální, ekonomické, biologické a psychologické (Kraus, Hroncová, 2007).

Vágnerová (2004) hovoří o problémech především v rovině sociální: profesní oblast, okolí rodiny a společnosti celkově. Vacek (2014) zmiňuje finanční stránku, předně pak zadluženost u lidí léčících se v některém ze zařízení poskytujícím pomoc. Mravčík (2014) odkazuje na výzkum z léčebného zařízení; zde sami hráči uváděli jako největší problém narušení vztahů s blízkými osobami. Dále sem řadí kriminalitu, která souvisí s nedostatkem finančních prostředků k účasti na hře. Nešpor (2011) upozorňuje na zdravotní problémy. Varuje rovněž před riziky u dětí a dospívajících; vyjmenovává problémy ve škole, nižší úroveň vzdělání, důsledkem může být i kriminalita.

Důsledky, jimž budou věnovány následující podkapitoly, jsou zadluženost, rodinné, profesní (školní) a zdravotní problémy, negativní vnímání ze strany společnosti, kriminalita a komorbidita. Většina dopadů působí jako spojité nádoby; vyřešení jednoho problému přináší výskyt nového (půjčení peněz v rodině má za následek nedůvěru, ale přináší možnost k účasti na hře ad.).

Důležité je zmínit, že ne u každého hráče přichází ten nejčernější scénář; musíme vnímat jednotlivá stádia jeho závislosti (viz přílohu 6).

6.1 Zadluženost

Finanční stránka s hazardním hraním bezprostředně souvisí; hráč ke hře potřebuje peníze. Vacek (2014) představuje posloupnost využívání peněz z různých zdrojů. Nejdříve hráč hraje za peníze ze svých zdrojů, poté za peníze od rodiny a přátel, následně přistupuje k bankovním úvěrům, poté k nebankovním a v poslední fázi získává peníze na hru trestnou činností (krádež, zpronevěra ad.). Zoufalost se projevuje neprozíravostí hráče; nebankovní sektory mu nabízejí značně nevýhodné půjčky a ty on sám není schopen splatit, pokud bude hrát. Ne však každý hráč dochází až do poslední fáze. Potřeba peněz nebo věcí, které se dají zpeněžit, zasahuje všechny osoby v okolí hráče - rodinu, jeho kamarády, profesní zázemí.

Dětská zadluženost je věc neznámá nebo společností málo reflektovaná. Děti nedisponují takovými možnostmi jako dospělí, proto jsou odkázány na množství peněz, které jim dají rodiče nebo jiní dospělí. Dostatečný dohled nad pohybem peněz v dětských rukou je důležitý a výkyvy a větší spotřeba peněz mohou značit problém. Nemusí se pochopitelně jednat o některou ze závislostí (alkohol, drogy, hazardní hra), ale o jinou skutečnost a tu je třeba vysledovat a z pozice rodiče reagovat.

6.2 Profesní (školní) problémy

Vágnerová (2004) uvádí dva hlavní problémy: ztráta motivace k práci a následné zhoršení výkonu a změna chování. Osoba nadměrně hrající zanedbává své denní pracovní povinnosti. Problémy mají nenápadný charakter, nejprve dochází k drobným prohřeškům vůči pravidlům (pozdní příchody, nevyspání, nečinnost). O práci nejeví příliš velký zájem, není produktivní jako dříve, pozdní příchody se mění v častou nepřítomnost. Pokud má člověk v rámci pracovního procesu zvýšený přístup k penězům, dochází ke krádežím. V současné době se velké nebezpečí skrývá u zaměstnání vyžadujících internetové připojení a počítač, může docházet k hraní her a zaměstnávání se hrou na úkor pracovních povinností. V poslední fázi je člověku podána výpověď.

Děti jsou povinné navštěvovat školu (oproti dospělým, jejichž povinností není chodit do práce). U dítěte závislého na hře nastávají problémy např. v oblasti pozornosti nebo školní výkonnosti. Autor diplomové práce byl sám svědkem případu dítěte, které nadměrně hrálo počítačové hry⁴¹ a ve výuce „polehávalo“ na lavici a nedávalo pozor.

6.3 Rodinné problémy

Patologické hráčství má nejzávažnější dopady právě na rodinu. Samotní hráči vnímají rodinné problémy, narušení rodinného klimatu nebo narušení vztahu s blízkými jako problém na prvním místě (Roznerová, 2014). Z pohledu rodinných příslušníků se stává nedůvěryhodný, často lže. Změna hodnot představuje upřednostnění hry před citovými vazbami; osoba potřebuje zejména peníze. Takový člověk je závislý na hraní a je chybné

⁴¹ Hraní počítačových her neznamená okamžitě závislost na hraní hazardních her; je zde pouze ilustrativně naznačen důsledek, jaký může mít nadměrné zaujetí hrou (ať počítačovou či hazardní) pro dítě.

uvěřit jeho slibům o skončení se hrou, je potřeba mu poskytnout odbornou péči a problém v rodině nezakrývat (Vágnerová, 2004).

Pokud hovoříme o dospělém jedinci, dochází u něj často k rozvázání partnerského vztahu (manželství). Výzkumy uvádějí, že patologičtí hráči jsou pachateli i oběťmi domácího násilí. Jedním z problémů je zanedbávání dětí v důsledku tíživé finanční situace a nedostatku času. Partneri patologických hráčů se za tento problém stydí, proto dochází k izolaci od okolí. (Nešpor, 2011)

Příčina a důsledek hraje v případě rodinných problémů významnou roli. Jedna z příčin závislosti na hře u dětí je sociální zázemí. Pospíšilová (2011) uvádí, že určité procento dětí navštívilo hernu s výherními automaty v doprovodu rodičů. Výzkum se nezmiňuje o dalším jednání dětí, zda například vyzkoušely hru na základě návštěvy herny s rodiči nebo hru vůbec nezkusily. Znepokojující je však dostupnost; dítě by vůbec nemělo mít přístup do herny, a pokud vidí špatný příklad u rodiče (možného vzoru), lze se domnívat, že může inklinovat ke hře, jelikož vidělo její fungování a možnosti.

Rodič je první, kdo by měl upozorovat změny v chování svého dítěte. Obecně to platí u všech závislostí, nejen u závislosti na hře. Pro rodiče a celkově pro všechny osoby v okolí může být situace složitější v tom, že změny nemusí vidět ihned. Již v úvodních kapitolách je naznačeno, že člověk věnující se jakékoliv hazardní hře, se liší od ostatních závislostí tím, že si přímo neaplikuje žádnou látku do těla nebo nepřijímá návykovou látku. Proto jedním ze signálů pro rodiče mohou být chybějící peníze u dítěte, dále zhoršený prospěch, zvýšená podrážděnost (zvláště při období prohrávání) ad.

Hazardní hraní je v obecné populaci reflektováno negativně. Zvláště pak, pokud dochází k dalším nežádoucím jevům souvisejícím s hraním (kriminalita, zadluženost ad.). Již bylo zmíněno, že společnost v celé šíři zatím neobjevila efektivní nástroje, jak hazardní hru omezit, jakým způsobem zvýšit informovanost o hazardní hře tak, aby neměla opačný účinek, nebo aby alespoň striktně zamezila přístupu hře dětem. Nečinností se pak společnost vystavuje nebezpečí nezdravě fungujících generací a pouhé negativní společenské vnímání již není dostatečnou adekvátní odezvou; to je již pozdní reakce na existující problém.

Hazardní hráč je ve společnosti stigmatizován, ze své situace se nelehko dostává a často toho bez cizí pomoci není schopen. U dětí je situace ještě horší, že si svůj stav mnohdy nejsou schopny vůbec uvědomit, protože zatím nemohou být vývojově, rozumově a

množstvím zkušeností na takové úrovni, aby mohly pochopit nastalý problém. Včasná intervence u mladé generace může snížit riziko výskytu nových hazardních hráčů. Jedná se však o snížení, nikoliv vymizení. K takovému výsledku je zapotřebí součinnost všech složek, zmíněných v sedmé kapitole o prevenci.

6.4 Zdravotní problémy

Závislost na hře nebo nadměrné hraní má nesporný vliv na zdraví hráče. Hráč může být hrou zaujat tak, že zanedbává své zdraví, jak duševní, tak fyzické. Nešpor (1994) uvádí nepříznivé působení na páteř a oči z důvodu sezení u výherního automatu. Zvýšený stres spojený s herní aktivitou přináší vyšší tepovou frekvenci (např. při předpokladu vysoké výhry a při velkém očekávání). Ohrožena je i srdeční činnost.

6.4.1 Komorbidita⁴²

Mravčík (2014) popisuje souvislost mezi závislostí na hře a užíváním legálních návykových látek (tabák, alkohol, léky) i nelegálních. Výzkum dokazuje, že mezi hráči sázkových her je vyšší procento těch, kteří je užívají a nachází se v problémovém pásmu. Velmi časté bylo brání léků proti bolesti nebo nadměrné pití alkoholu. U nelegálních látek se vyskytuje vysoké procento užívání konopí.⁴³

Mravčík (2014) také uvádí, že u závislých na hazardní hře je vyšší riziko poruchy duševního zdraví (9,5 %). Dále předkládá i statistiky z léčebných zařízení, kde jsou vyjmenovány nejčastější psychické obtíže: nespavost, nervozita, podrážděnost, sebevražedné myšlenky ad. Konkrétně u sebevražedného jednání jsou čísla vysoká; ze zkoumaného vzorku většina umírala na důsledky suicidálního jednání. Z údajů vyplývá, že sebevražednost je u patologických hráčů 3,4 krát vyšší než u obecné populace; autoři však náдавкem dodávají, že hazardní hra nemusí být nutně tím, co způsobí takové jednání. Je to vliv několika faktorů, zejména zadluženosti, depresivních poruch či užívání návykových látek. (Mravčík, 2014)

⁴² Komorbidita nebo komorbidní znamená vyskytující se společně s jiným onemocněním (www.psychoweb.cz) Nejčastěji se užívá v medicíně, ale lze se s ním setkat právě třeba v psychopatologii.

⁴³ Hráči sázkových her 38,8 % dotázaných, online hráči sázkových her pak 68 % dotázaných.

6.5 Kriminalita

U patologických hráčů nebo osob zabývajících se ve větší míře hrou je zpozorována souvislost mezi hraním hazardní hry a zvýšenou kriminální činností. Vacek (2014) uvádí, že se tak děje zejména ve chvíli, když člověku docházejí finanční prostředky. Výše byla uvedena posloupnost čerpání peněz, nejprve z osobních zdrojů až se poté člověk uchyluje k trestné činnosti. Mravčík (2014) upozorňuje, že trestná činnost však nemusí výhradně souviset s patologickým hraním, ale může být jedním z mnoha doprovodných jevů rizikového chování.

Pokud hovoříme o kriminální činnosti, nejedná se vždy pouze o jednotlivce. Kriminální činnost je např.:

neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry (§ 252 TZ/§118a sTZ), provozování nepoctivých sázek a her (§ 213 TZ/§ 250c sTZ) nebo ohrožování mravní výchovy dítěte v podobě umožnění dítěti hry na výherním hracím přístroji (§ 201/2 TZ / § 217 sTZ) (Mravčík, 2014:154).

Bude zajímavé sledovat situaci v době, až přejde většina pravomocí na obecní samosprávy; jakým způsobem budou regulovat hazardní hru. Z některých obcí se ozývala obava, že pokud omezí možnost hazardní hry, tak vzniknou nelegální herny; ta už je sama o sobě trestná. Proto je logické uvažování: není lepší jít cestou menšího zla a povolit legální herny, i za cenu, že nám vzroste počet hráčů? Rozhodování v této oblasti není vůbec jednoduché.

7 Prevence

Hazardní hra existuje tak dlouho jako lidstvo samo a víme, že těžko bude omezena její dostupnost. Uvědomujeme si, že k tomu, aby nerostl počet patologických hráčů, je zapotřebí učinit určitá preventivní opatření v podobě různých programů pro školy či pro veřejnost. Dětská psychika více než ta u dospělého člověka je ovlivnitelná, proto se snáze nechá k hazardní hře zlákat. Avšak křehčí duše dítěte či dospívajícího může mít i výhody ve smyslu pozitivního ovlivnění - upozornění před problémem a před nástrahami, které přináší hazardní hra samotná, případně ve spojení s internetem. Pokud začínáme s prevencí již u dítěte, můžeme si říct, že ještě není pozdě. U dospělého jedince je prevence složitější a už se primárně nejedná o prevenci jako spíše o snahu zachránit nastávající problém. Měli bychom mít na paměti, že nezvládnutá nebo špatně provedená prevence může působit kontraproduktivně, např. ukáže dětem, jaké jsou nástroje, prostřednictvím nichž mohou hrát hazardní hry a tím je přímo vyzvat k aktivitě; a to jistě není hlavním smyslem prevence. Podle Nešpora (2007:154) je cílem prevence, aby se *cílová populace chovala zdravěji*.⁴⁴

Oproti některým státům (USA, severské země) jsme v začátcích budování sítě prevence, ať primární (předcházení) nebo sekundární (léčba) či terciální (předcházení dalším škodám). Většinou je patologické hráčství okrajovou záležitostí v rámci programů týkajících se rizikového chování (agrese, šikana ad.), případně některých závislostí zastoupených v populaci ve větší míře (alkohol, návykové látky). Specializovaných míst, které poskytují kompletní péči pro patologické hráče, funguje poměrně málo (např. Podané ruce v Olomouci a Brně). Sekundární prevenci nabízí např. Bohnice, Kroměříž, Opava, Havlíčkův Brod, Červený dvůr; dále lze vyhledat psychiatra, psychologa nebo kliniku, která se zabývá různými závislostmi. Nedílnou součástí je scházení patologických hráčů v Praze, Brně a Liberci. (Vacek, 2014)

Pozitivní cestou se vydaly některé obce, které regulují dostupnost hazardních her nebo se snaží různými způsoby pozměnit dosavadní fungování hazardu v jejich obci.

⁴⁴ Nešpor uvádí danou skutečnost v souvislosti s drogami a alkoholem, ale to stejné platí i u patologického hráčství.

7.1 Víceúrovňové pojetí prevence

Existují tři druhy prevence - primární, sekundární a terciární. Ideální stav by odpovídal pohybu v rovině prvního druhu prevence. Nešpor (2011) uvádí několik oblastí, kde je možné prevenci uplatňovat nebo kde by se mělo apelovat na prevenci. Do kontextu s prevencí uvádí společnost, média, pracovní prostředí, provozovatele hazardu, školy, rodinu a jednotlivce⁴⁵. Ve výsledku by správná prevence měla vypadat jako symbióza všech uvedených složek.

Jiný pohled nabízí Vacek (2014). Ten uvádí, že správná prevence je možná v součinnosti tří složek: práva, nastavení sociálních norem společnosti a v chování a vnímání samotného jedince. Stát se dostává do paradoxní situace: povoluje hazardní hraní, ale zároveň operuje se skutečností, že se objevují patologičtí hráči, o něž se musí postarat, v nejlepším případě vytvořit taková opatření, aby jich bylo co nejméně. Sociálním chováním se míní postoj společnosti k hazardní hře; její odmítnutí, přijetí nebo kompromisní pohled. Vnímání jedince se týká jeho motivace, osvojených norem, nahlížení na hazardní hru.

V návaznosti na Vacka (tamtéž) je nutné zmínit, že stát disponuje určitými nástroji, které mohou napomáhat ke snížení problému patologického hráčství nebo hraní hazardních her. Důležitým prvkem je regulace, omezení dostupnosti, případně úprava způsobu poskytování hazardu na dvou úrovních, státní a obecní (Mravčík, 2014).

7.1.1 Školská prevence

Školní instituce jsou z logického hlediska právě tím místem, kde se má odehrávat prevence proti rizikovému chování. Docházka na základní škole je povinná pro všechny děti, proto by neměla prevence minout žádné dítě.

Základními dokumenty, vydanými Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, jsou:

- Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2013-2018
 - zabývá se obecně rizikovým chováním, především předcházení jeho vzniku, k tomu vybízí už prevencí v co nejmladším věku (předškolní)

⁴⁵ Vnímání rizikového chování na úrovni rodiny a jedince je velmi důležité. Jedinec může být správně vychováván, jsou mu předány dobré vzorce chování, je varován před různými riziky, ale působí na něj další vlivy, např. psychologické predispozice, sociální prostředí ad.

- pracuje s pojmem Minimální preventivní program, který si školy implementují do svých ŠVP, ale není to závazný právní dokument
 - vysvětluje, jakým cílovým skupinám se má prevence věnovat; obecně jsou to děti a mládež, dále specifická skupina mládeže (děti z rodin, kde je páchána trestná činnost ad.), jednotlivci vykazující rysy rizikového chování (záškoláci ad.)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže
 - jedná se o podobný dokument jako v prvním případě
 - uvádí všechny složky, které se účastní prevence: MŠMT, krajský úřad, krajský školský koordinátor prevence, metodik prevence, ředitel školy, školní metodik prevence, třídní učitel
 - představuje systém odměňování školního metodika prevence ad.
 - uvádí pouze, že do množiny závislostí patří gambling, ale dále s ním nepracuje, neuvádí rady, jak postupovat při podezření výskytu závislosti na hře

Dále byly uvedeny v platnost Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence, Certifikační řád a metodika místního šetření a Manuál certifikátora (in Mravčík, 2014). Hráčství je zde zařazeno do oblasti specifické prevence (prevence v adiktologii).

V návaznosti na certifikaci bylo otevřeno Pracoviště pro certifikace, spravované Národním ústavem pro vzdělávání. (Mravčík, 2014) Certifikovaných poskytovatelů primární prevence⁴⁶ je v současné době 50; nejvíce v Praze (19), Jihočeský kraj je druhý (11), naopak žádný není v Karlovarském kraji. Dodejme, že patologické hráčství je v oblasti rizikového chování marginální záležitost spojovaná spíše s hraním počítačových her či s časem stráveným na internetu nebo na internetových sociálních sítích. (Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice, 2015)

7.1.1.1 Stacked deck

Stacked deck v překladu znamená *cinknutý balíček karet*. Jako program zabývající se prevencí problémového hráčství ho vyvinul Robert J. Williams v Kanadě. V České

⁴⁶ Rozdělují se dále na: 1. Programy školské všeobecné primární prevence 2. Programy školské selektivní primární prevence 3. Programy školské indikované primární prevence

republice se projekt poprvé objevil v souvislosti s občanským sdružením Podané ruce jako nástroj prevence (Kubová, 2015). Program se jeví jako účinný a v současné době je již dohodnuto na některých českých středních školách jeho prvotní vyzkoušení.

Program se zakládá na vykonání 5-6 interaktivních lekcí, které zahrnují historii hazardních her, ukázkou klamů v hazardní hře, příznaky, rizikové faktory a příčiny problémů hraní, nakonec se věnuje správnému rozhodování a dobrému řešení problémů. Důležitou součástí je ukončení celého procesu tzv. kvízovou hrou. Ta má sloužit k upevnění získaných poznatků⁴⁷. Ukazuje se, že tento program má za sebou úspěšné působení; autor uvádí, že studenti po této intervenci měli negativní postoj k hazardu, lépe se orientovali v problematice hazardních her, byli odolnější vůči klamům, které hra přináší, ale také se dokázali lépe rozhodnout. (ibid. Williams, Wood, Currie, 2010)

7.1.2 Regulace a omezení dostupnosti

Stát by měl dohlížet na společenské aktivity, vymezovat hranice a dbát na jejich dodržování. Aby bylo zamezeno negativnímu jednání a nežádoucím jevům, stát reguluje hazardní hry především tak, jak je stanoveno v loterijním zákoně. Do roku 2011 neměly obce téměř žádné pravomoci, jak regulovat hazard, pouze mohly určovat počet VHP. Od zmíněného roku nastala změna a obcím bylo přisouzeno právo regulovat veškerá EHZ⁴⁸ prostřednictvím Obecně závazné vyhlášky (OZV). OZV omezuje nebo upravuje způsob poskytování hazardu, např. kde nemůže být provozovna otevřena (u budovy školy ad.)

Nová úprava zákona, která má vejít v platnost 1. 1. 2017, představuje tzv. *dvoustupňové povolení hazardních her* (Žurovec, 2015). V praxi to znamená, že stát, resp. MF projedná žádost potenciálního provozovatele, ale obec rozhodne o povolení či zamítnutí provozovny. Obce také nově budou moci *plošně vyloučit všechny druhy technických a živých her* (Žurovec, tamtéž).

Řešení je to přiměřené ke stavu věci, dozajista lepší než to předešlé. Jakým způsobem bude fungovat, se můžeme pouze domnívat; faktem zůstává, že již v současné době jsou obce, které hazard úspěšně regulují. Pochopitelně se objevují i obce, které se k OZV nevyjadřují, resp. ji nezavádějí. Nejčastější důvody k takovému konání jmenují obavu ze snížení počtu pracovních míst a snížení příjmů do obecního rozpočtu, absenci problémů,

⁴⁷ Třída byla rozdělena do dvou skupin a ty mezi sebou soutěžily o co nejlepší výsledek.

⁴⁸ Regulace se týká výhradně EHZ, např. o kurzovém sázení není v souvislosti s regulacemi zmínka.

kteře s hazardem souvisí či negativní dopad v podobě nelegálních heren (Mravčík, 2014). Mravčík (tamtéž) dále pojmenovává možné problémy, jako např. že přenesení pravomocí zatíží obecní správu nebo se bude ve větší míře vyskytovat koruptivní jednání.

Jako intervence jsou nejčastěji uváděny: úprava parametrů hracích přístrojů, zákaz možnosti sezení u přístroje při hře, permanentní přítomnost hodin na displeji, úprava osvětlení, reklamy ad. (Mravčík, tamtéž) S velmi dobrým návrhem přichází Williams et al. (in Mravčík, tamtéž), který shrnuje jednotlivá preventivní opatření a navrhuje například zrušení nebo omezení rizikových forem hazardu, snížit dostupnost hazardu nebo propojit vzdělávací a regulační opatření.

7.1.3 Preventivní projekty plynoucí z občanské iniciativy

Jaký postoj zaujmout k preventivním programům neorganizovaným státním sektorem⁴⁹, může být značně problematické; jejich část zanikla, a tak mohlo dojít ke ztrátě důvěry k těmto projektům. Český institut pro výzkum závislostí (CIAR), založený Petrem Verostou, spravoval projekt ProGam.cz. Nahradil ho projekt Zodpovědné hraní, který v současné době již nefunguje; jeho zakladatel (Verosta) byl obviněn ze spolupráce s hazardními společnostmi. Stejně nefunkční je i web ProblemGambling.cz⁵⁰, spravovaný rovněž CIAR. Není proto relevantní zmiňovat obsah jejich programu, jejich případné úspěchy v oblasti prevence ad.

Funkční a aktivní v oblasti prevence a v boji proti hazardu jsou sdružení o. s. Brnění⁵¹, Liberec proti hazardu⁵², Transparency International⁵³, o. s. Občané proti hazardu⁵⁴ ad. Brnění mapuje hazard v České republice, vytvořilo dokonce mapu hazardu. Občané proti

⁴⁹ Byly však dotovány penězi státu.

⁵⁰ Nálepky s ProGam.cz i ProblemGambling.cz se objevují i na hernách či sázkových kancelářích a deklarují tzv. zodpovědné hraní.

⁵¹ www.osbrneni.cz

⁵² www.liberecprotihazardu.cz

⁵³ www.transparency.cz

⁵⁴ www.obcaneprotihazardu.cz

hazardu mají ve svém středu vyléčeného⁵⁵ hráče Martina Svobodu, který vydal knihu Já, hráč.⁵⁶ Prevenci a případnou pomoc nabízí dále například o. p. s. Magdaléna⁵⁷.

7.1.4 Prevence a média

Lidská mysl předpokládá, že nejsilnějšími institucemi v okruhu prevence by měl být stát a oblast, kterou zřizuje, tedy škola. Vzhledem k jejich postavení (finanční prostředky, právní úpravy ad.) je tato domněnka správná. Český prostor však zaznamenává silnou pozici mediálních institucí, které nepůsobí v oblasti prevence efektivně (zda tak vůbec chtějí činit) a naopak je můžeme shledávat jako kontraproduktivní. Média by měla zastávat pozici hlídače společnosti a být vyvažovací silou; do jaké míry je tvrzení pravdivé, se můžeme domnívat. Nešpor (2011) se vyjadřuje o prevenci v souvislosti s médii negativně. Vnímá problém především v majitelích sdělovacích prostředků, kterým jsou nabízeny vysoké příjmy z poskytnutí reklamy hazardní hry.

Fenoménem současné doby v oblasti hraní hazardních her, pokud hovoříme o jednom z typů médií - televizi⁵⁸ - je reklama na sázkové kanceláře. Autor práce se domnívá, že média nabízejí anti-prevenci v postoji k hazardním hrám. Téměř všechny sportovní přenosy, které má možnost divák v televizi zhlédnout, jsou sponzorovány některou ze sázkových kanceláří⁵⁹. Např. sportovní kanál České Televize šel se svou vizí dokonce ještě dále; svým divákům nabízí před většinou vysílaných sportovních přenosů kurzové srovnání obou soupeřů s podrobnou analýzou a dále ukazuje tipy sázejících na danou událost. Televizní stanice kalkulují s vysokou sledovaností některých sportovních přenosů a explicitně podbízejí diváky, aby vyzkoušeli svou znalost a určili správný výsledek. Alarmující je i další skutečnost; v průběhu sportovních přenosů, resp. v jeho povinných pauzách, jsou spuštěny reklamní spoty na danou sázkovou kancelář. V daném spotu hrají hlavní úlohu velmi známí sportovci⁶⁰ (výhradně fotbalisté a hokejisté).

⁵⁵ Vyléčený hráč je relativní a nesprávný pojem. Hráč je navždy hráčem, může se nacházet ve fázi abstinence.

⁵⁶ Popisuje v ní autenticky průběh závislosti, jednotlivé fáze, rozpad osobnosti, zadluženost a v další fázi pokus o návrat do normálního života, který se podařil.

⁵⁷ www.magdalena-ops.eu

⁵⁸ Denní tisk je rovněž ukázkou fungující podpory sázkových kanceláří. Celá dvoustránka je věnována nabídce jedné sázkové kanceláře, různým analýzám apod. Ačkoliv ubývá čtenářů denního tisku, jsou mezi lidmi stále ti, kteří si ho koupí.

⁵⁹ Např. Tipsport, Fortuna, ale i menší společnosti, jako třeba Victoria Tip.

⁶⁰ Hokejista Jaromír Jágr je u dětí velmi oblíbeným sportovním vzorem (13 %, Hutková, 2011).

Prostřednictvím této slavné osobnosti ze sportovního světa poskytovatel sázkové kanceláře lépe prodává svůj produkt; zapomíná však, že slavné osobnosti působí pro určitou část společnosti jako vzory (viz podkapitulu 1.3.1). Autor diplomové práce si tuto skutečnost nemůže vysvětlit jinak než jako agitaci a persvazi.

Na druhou stranu se nacházíme v demokratické společnosti a nabídka hazardní hry není protizákonná. Sázkové kanceláře jsou oficiálně povoleny státem a nedopouští se žádného trestného činu. Hlavní problém můžeme shledávat v důsledcích, které může reklama mít. Ne každý divák dokáže nahlížet na reklamu kriticky a vnímat ji jen jako povinnou součást přenosu. Televizi sledují také děti a mladiství a zde ten dopad může být veliký; reklama se stala již trvalou hodnotou a společnost si prostřednictvím reklamy vychovává budoucí spotřebitele.

7.1.5 Shrnutí

Prevence na úrovni společnosti nefunguje, není vytvořena součinnost mezi jednotlivými složkami společnosti (stát, škola, média), které by ze svého pohledu měly mít silnou pozici. Úplný zákaz hazardu by směřoval k metodám nedemokratickým. Liberální postoj k hazardu vede ke zvýšení dostupnosti a k nárůstu problémů. Poskytovatelé hazardních her sice provádějí tzv. autoregulaci; vytvářejí příručky pro zodpovědné hraní, vnímají hru jen jako zábavu a alibisticky se snaží zmínit i o rizikách, které s sebou může nesprávné užívání hry přinést. Televizní reklamy na EHZ u nás příliš nejsou, ale právě upoutávky na sázkové kanceláře nebo různé internetové portály s hazardní hrou jsou prostředníkem, jak se k podobným hrám dostat. Média se přiklánějí na stranu poskytovatelů zejména kvůli finanční stránce; stát jim peníze za neuvedení reklam nedává.

Hazardní hru lidé vnímají negativně, ale sami nejsou ochotni pro její omezení něco udělat. Autor práce vidí velký potenciál v udělení pravomoci obcím regulovat hazard, protože lokální působení může změnit chování obyvatel a jejich postoje k hazardu. A pokud již byly vyzkoušeny některé metody, které nezabraly „shora“, tak působení „zdola“ může přinést určitý nový pohled na problematiku.

8 Děti, média a online hazardní hry

Klasik by řekl: internet je dobrý sluha, ale zlý pán. Zní to téměř jako poselství⁶¹, s nímž není možné nesouhlasit. Internet je velkou devizou moderních společností, naznačuje vyspělost daného státu či území a dalo by se říci, že vývojová činnost není bez internetu, jako jedné z moderních technologií, možná. Internet v českých podmínkách je záležitostí starou zhruba 20 let, přesto ho vnímáme jako něco archetypálního, co zde muselo existovat po celá staletí.

8.1 Zahraniční studie

Děti se rodí do mediální doby, to potvrzuje anglická studie (Burn, Buckingham, Parry, Powell, 2010 in Alvermann), jejíž výsledky staví dnešní děti do pozice mediálních domorodců a učitele nebo starší protějšky do role mediálních imigrantů⁶². Chtějí tím naznačit, jak děti vnímají mediální svět; rozumí mu více než dospělí, ale těžko chápou mediální vztahy a to, co se může za významy mediálních sdělení skrývat.

Problematice patologického hráčství, v souvislosti s tím i různým druhům závislostí (např. na internetu) se podrobně věnuje již od 80. let Mark Griffiths se svými univerzitními kolegy. Ten ve svých mnohačetných studiích, odborných článcích a statích upozorňuje na možný negativní vliv internetu na dětskou populaci (např. Griffiths, 2010). V témže článku poukazuje na mediální vliv v oblasti hazardní her. Griffiths a Kuss (2012) uvádí, že online hraní jakýkoliv her, a nejedná se o hazardní hry, může vést ke vzniku závislosti na internetu. V jiném výzkumu Griffiths (2014) uvádí, že online hraní her není ještě diagnostikováno jako závislost, oproti právě patologickému hráčství hazardních her.⁶³

S rostoucí příležitostí hraní hazardních her se zvyšuje počet regionálních výzkumů na dané téma. Za zmínku stojí mapování gamblingu v Evropě (Griffiths, 2009) a v jednotlivých státech (Litva, Švédsko, Dánsko, Finsko, Velká Británie ad.). Do popředí zájmu se dostávají studie, které se pokouší zachytit a popsat důvody rozšíření hazardního

⁶¹ S odkazem na Marshalla McLuhana, který ve své práci *Jak rozumět médiím: extenze člověka* (1991) uvádí: „Médium je poselství.“

⁶² Digital natives and immigrants.

⁶³ Respektive uvádí, že v 5. revizi Americké psychiatrické společnosti není zahrnuto, ačkoliv nad tímto tématem probíhaly diskuse.

hraní mezi dospívajícími. Většina výzkumů, jež v českém prostředí cituje např. Prunner (2013), pocházejí z amerického kontinentu⁶⁴, kde si problém s hazardním hraním u mládeže uvědomují již celkem dlouho, i přesto, že regulace hazardu je zde velmi striktní. Několik výzkumů se shoduje v tvrzení, že potenciální hazardní hráč začíná s hraním již okolo 9 až 10 let⁶⁵ (Prunner, 2013).

Studie Adolescent gambling on the Internet⁶⁶: a Review (Griffiths, Parke, 2010) se zajímala o popularitu hraní hazardních her na internetu mezi adolescenty. Výsledky nebyly uspokojivé z hlediska vzrůstajícího počtu účastníků hazardních her z řad mladistvých v porovnání s minulými lety.⁶⁷ V rámci této studie probíhalo šetření Griffithse a Wooda (in Prunner, 2013), které ukázalo, že v uplynulém roce hrál loterijní hru na internetu každý dvanáctý ve věku 12-15 let. Olason a kol. (in Prunner, 2013) uvádí, že 20 % z celého vzorku ve věku 16-18 let vsadilo na internetu a 4 % z nich bylo pravidelnými hráči.⁶⁸ Problém hráčství se v daných případech týkal výrazně chlapců oproti dívkám (10% vs. 6 % u Griffithse; 32 % vs. 9 % u Olasona). Studie se věnovala několika dalším aspektů, jedním z nich bylo hraní tzv. volných her.⁶⁹

V Severní Americe uvedlo 25-50 % mladých, že volné hry hráli.⁷⁰ Brunelle a kol. (in Prunner, 2013) uvádí, že 35 % mladých hrálo volné hry nebo demoverze hazardních her. Problematická je skutečnost, že na běžně dostupných sociálních sítích⁷¹ (např. FaceBook) se dají hrát různé simulace hazardních her, zejména poker. Ačkoliv se zde nejedná o pravé peníze, ale jakési fiktivní žetony, Downs (in Prunner, 2013) si pokládá otázku, zda právě takové virtuální fiktivní hraní nevede k prevalenci skutečných hazardních her. Závěry diskuse jsou spíše znepokojující. Autoři si uvědomují, že děti a mládež mají přístup k online hazardu a také se ho účastní. Navrhují dostatečnou prevenci, která je zejména

⁶⁴ Jedná se o starší výzkumy zachycující mládež na Floridě (Shapira, Ferguson, Frost-Pineda a Gold, 2002), studie Jacobse (2004) ad.

⁶⁵ Derevensky 2002, Jacobs 2000, 2004 ad.

⁶⁶ Jedná se o kolektivní studii, spolupracovalo na ní několik univerzitních profesorů (např. King, Delfabbro)

⁶⁷ Srovnání výzkumu z let 2001-2002 a s roky 2007-2009. Jeden výzkum byl z roku 2004.

⁶⁸ Další výzkumy jsou velmi podobné, uvádí procentuální počet mladistvých, kteří hráli v uplynulém roce o peníze nebo vsadili na internetu.

⁶⁹ Do volné hry se nevládají peníze, ale jsou provozovány na portálech s hazardními hrami.

⁷⁰ Derevensky & Gupta, 2007; McBride & Derevensky, 2009; Poulin & Elliot, 2007 v rámci výzkumu Adolescent gambling on the Internet: a Review.

⁷¹ Čtyřikrát až pětkrát více dětí hraje simulace na sociálních sítích než demoverze hazardních her v online hernách.

v rodičovské pravomoci; Griffiths a další odborníci vědí, že zabránit hazardu na internetu nelze omezeními shora, proto jsou veškeré nástroje v rukou rodičů a ti by měli své děti kontrolovat při práci s internetem a být informováni.

Existují rovněž studie zabývající se patologickým hráčstvím a jeho doprovodným rysům, tedy zda internetové hráčství souvisí například s vyšší kriminalitou. Je nesporné, že patologické hráčství u dospívajících má nedozírné důsledky v oblasti sociálních vztahů, ekonomické situace hráče a jeho duševní kondice.⁷²

8.2 České výzkumy v oblasti internetu a rizikového chování

Od roku 1990, kdy vnímáme počátky internetu v českém prostředí, až po současný rok 2015 prošel internet mnoha technologickými změnami a zejména narostl počet uživatelů všech věkových skupin. Přesto jsou výzkumy v oblasti internetu a dětské populace opožděné oproti anglicky mluvícím zemím.⁷³ Z projektu Internet v České republice (Lupač, Chrobáková a Sládek, 2014) vyplývá, že téměř 80 % osob starších patnácti let užívá internet a ve věkové skupině 15-24 let je to 97 % uživatelů. Mladí lidé užívají více než ti starší internet k on-line komunikaci, k zábavě a tráví průměrně (30 hodin týdně) více času na internetu.

Z empirického hlediska jsou nejcitlivější skupinou v oblasti užívání moderních technologií a internetu děti a mládež, obecně tedy nezletilí do 18 let věku. Oporu nalezneme v projektu Saferinternet.cz, který se zabývá právě riziky, jež přináší internet. Již kapitola definující Hru (1) ukázala funkce a typy her. Internet je novodobým typem hry; děti si hrát chtějí a diskutabilní jsou právě jeho funkce. Plní internet pedagogickou funkci? Může ji plnit, ale nemusí. Pokud jej využíváme jako zdroj informací, vnímáme ho pozitivně. Když se jeho prostřednictvím navazují sociální vztahy a utváří různé vazby, je to otázka do diskuse a zdali je užíván k věcem dostupným až po dosáhnutí 18 let věku, je to problematické a zejména nezákonné. Děti jsou v mnoha ohledech zručnější v užívání internetu, ale jejich duševní vyspělost není dostatečná, aby rozeznávaly škodlivé jednání lidí, kteří internet využívají k cílům krajně opovržením hodným (např. pornografie, sektářství), nebo aby dokázaly rozpoznat činnost, která pro ně může být nebezpečná

⁷² O důsledcích viz 6. kapitolu.

⁷³ Dalo by se hovořit o vlnové teorii – problematika spojená s internetem se k nám logicky dostává později, protože internet je věcí novější než v okolních státech.

(hazardní hra). Výzkum Saferinternet.cz⁷⁴ z roku 2006 poukázal na důvěřivou vlastnost dětí, které odesílají osobní údaje, fotografie nebo telefonní číslo neznámým uživatelům⁷⁵.

Nejnovější (2014) a největší (28 000 dotázaných dětí) výzkum v oblasti rizikového chování dětí na internetu provedla Univerzita Palackého v Olomouci. Ačkoliv se otázky přímo netýkaly hraní hazardních her, tak je důležité vnímat výsledky globálně a dívat se na ně z pohledu jakéhokoliv rizikového chování, protože neopatrných a riskujících dětí přibývá. Výsledky ukazují, že 63 % dětí pošle jméno a příjmení neznámému člověku, e-mailovou adresu mu prozradí 43 % a fotografii obličeje by na požádání poslalo 39 % dětí. Dále by 40 % dětí šlo na schůzku s člověkem, kterého zná pouze přes internet. Narůstá počet dětí (8 %), které sdílí své intimní fotografie prostřednictvím internetu (sexting) a kteří posílají intimní fotografie přátelům a partnerům (12 %). Data ukazují i rostoucí počet dětí se zkušeností kyberšikany (8 %). Výzkum uskutečnilo Centrum prevence rizikové virtuální komunikace UPOL, přičemž spolupracovalo se společnostmi Seznam.cz a Google.cz. Právě projekt od první společnosti - Seznamsebezpecne.cz⁷⁶ - zaznamenal od svého vzniku v roce 2009 vysoký nárůst vyhledání pomoci. O několik let mladší je projekt druhé internetové společnosti - Webrangers.cz⁷⁷. (Skácelíková, 2014)

8.3 České studie a výzkumy v oblasti hraní hazardních her

Typickým problémovým/patologickým hráčem v ČR, který se v r. 2013 dostal do léčby, je svobodný či rozvedený muž kolem 35 let se středním vzděláním a mírně nadprůměrně finančně situovaný. Průměrný věk léčených patologických hráčů se v posledních letech se zvyšuje (Mravčík, 2014:8).

Změny v chápání závažnosti patologického hraní je možné vysledovat v nárůstu počtu odborných prací zabývajících se právě danou tematikou. Pokud se snad na některých místech objevily informace vycházející částečně z empirického pozorování, tak právě u

⁷⁴ Saferinternet funguje i nadále na novějších stránkách Saferinternet.cz, kde si uživatelé mohou ozkoušet bezpečnost svých zařízení, seznámí se s nástrahami internetu ad.

⁷⁵ Jednalo se o průzkum dětí ve věku 12-17 let. Více než polovina, v některých případech až dvě třetiny dětí uvedlo, že mají zkušenost s posíláním osobních údajů, fotografií či telefonního čísla.

⁷⁶ Projekt ukazuje formy rizikového chování na internetu, nabádá děti, aby se nebály problémy řešit, nebo radí, jak se v různých situacích zachovat.

⁷⁷ Uvádí, jak se na internetu chovat bezpečně, rady pro rodiče, učitele ad.

tvrzení, že se mládež v České republice s hazardní hrou po internetu setkává stále více intenzivně, má svůj pevný základ ve studiích, výzkumech či v akademických pracích.

Nešpor a Csémy (2007) upozorňovali na zdravotní rizika, která s sebou přináší hraní počítačových her a videoher⁷⁸ a mj. se zabírali vztahem mezi patologickým hráčstvím a hraním počítačových her.

Nešpor a Scheansová (in Nešpor, 2011) se věnují souvislostem mezi internetem, návykovými látkami a hazardem. Z jejich výzkumu zaznívá jeden velice důležitý aspekt, který rozhodně ovlivňuje chování jednotlivců - reklama. Internetové prohlížeče dnes velmi dobře zachycují, jaké stránky uživatel navštívil a následně mu nenápadně nabízí prostřednictvím reklam, na které stránky by měl opětovně zavítat. Zhýralý život celebrit nebo různé skandály v profesionálním sportu rovněž působí rizikově nebo přinejmenším neblaze.

Jaká je četnost hraní hazardních her zkoumá Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, tzv. ESPAD (Mravčík, 2014), do níž je Česká republika zapojena od roku 1995. Marginální součástí výzkumu je zkušenost s hraním hazardních her a jeho frekvence.⁷⁹ Rok 2007 přinesl zjištění, že denně nebo téměř denně hazardně hraje 1,1 % chlapců ve věku 16 let, dalších 1,3 % hraje jednou týdně (Nešpor, 2011).

Celonárodní šetření ukazuje, že 10-30% dětí ve věku 15-17 let se setkala s hazardní hrou, zejména uváděly loterie, kurzové sázky a on-line hraní. Zkušenost s kurzovým sázením uvedlo až 25 % dětí ve věku 15 let.⁸⁰ (Výroční zpráva o hazardní hraní v České republice, 2015) Dále provedl výzkum Prunner (2013), který se věnoval velmi široké oblasti; spojením hazardních her s jinými proměnnými. Sledoval souvislosti mezi hraním o peníze se stavem rodinného klimatu, se školní úspěšností, s hraním počítačových her, dále pozoroval hledisko demografické a genderové, v neposlední řadě pak souvislost mezi požíváním návykových látek a hraním hazardních her.⁸¹

⁷⁸ Patologické hraní počítačových her je již zařazeno mezi závislosti do skupiny „excesivní hraní počítačových her a videoher“.

⁷⁹ Posun v uvědomování problému hazardních her je viditelný z úpravy dotazníku ESPAD v roce 2015. Zařazeny budou otázky týkající se hraní hazardních her na internetu, frekvence hraní, čas strávený hraním v typický den ad. (Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice, 2015)

⁸⁰ Zpráva uvádí, že se mohou čísla lišit geograficky.

⁸¹ Jednalo se o dva výzkumy. Prvního se zúčastnilo 1 617 dětí ve věku 10-13 let a 1 624 ve věku 13-18 let. Druhý byl co do počtu účastníků větší: ve věku 10-13 let 4 024 žáků a ve věku 13-18 let to bylo 4 005 respondentů.

Bylo vytvořeno i několik diplomových prací na téma gamblerství nebo patologické hráčství. Velmi zajímavé zjištění provedla Pospíšilová (2011). Prostřednictvím dotazníkového šetření se zaměřila na zkušenost s hazardním hraním u žáků⁸² ve městech České Budějovice a Velešín. Snažila se porovnat dostupnost v daných městech. Znepokojivá je skutečnost, že někteří žáci navštěvovali herny v doprovodu svých rodičů. Několik dalších diplomových prací na dané téma bylo vedeno mj. i na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích (na Zdravotně sociální, Pedagogické či Teologické fakultě), přesto se ve většině zabývaly zejména závislostí na automatech.

Realizovány byly některé lokální výzkumy na vysokoškolské úrovni. Poprocká (2013) prováděla výzkum ve Středočeském kraji na vzorku 131 respondentů (15-18 let) a závěrem je tvrzení, že středoškolští studenti k hazardní hře tíhnou ve velké míře. Dále probíhala výzkumná šetření v Plzeňském, Zlínském a Olomouckém kraji. Ve Zlínském kraji mělo ze 101 dotázaných dětí zkušenost se sportovní sázkou 27 %.

Většina dalších (národních) výzkumů se nezaměřuje na adolescenty, ale buď na populaci ve věkové skupině 15-64 nebo 15-24. (Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice, 2015) Určovat podle těchto výzkumů stav mezi českými adolescenty by mohlo být matoucí.⁸³

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti provádí každý rok tzv. Výzkum občanů. V roce 2014 se ukázalo, že v pásmu problémového hráčství se nachází přibližně 10 % obyvatel, mladých dospělých (15-34 let) to bylo 5,3 % osob. Zpráva uvádí, že nejvíce problémových hráčů bylo ve skupině 15-24 let. V tomto výzkumu, který čítal 1810 respondentů, se nacházelo 29 nezletilých. Z nich 11 mělo celoživotní zkušenost s hraním hazardních her. Mezi velmi časté odpovědi patřilo kurzové sázení nebo hry na internetu.

8.3.1 Shrnutí

Z výše uvedeného je evidentní, že české výzkumy v oblasti hráčství nejsou tak četné nebo jsou součástí velkého výzkumu, ale jsou vnímány spíše okrajově. Přitom se dá

⁸² Vzorek čítal celkem 100 respondentů. Jednalo se o 50 žáků ze základní školy z Českých Budějovic a 50 žáků ze základní školy z Velešína.

⁸³ Autoři se domnívají, že kurzové sázky, on-line hraní a hraní karetních her mimo kasina je u skupiny 15-24 nejrozšířenější.

předpokládat, že počet potenciálních hráčů narůstá a materiálu k prozkoumání je dostatek. Problém hazardního hraní a jeho nové formy, online hazardu, vnímáme s odstupem několika let. Poměrně zavádějící je skutečnost, že například oproti USA máme uvolněnější atmosféru v oblasti nabídky hazardu. Přesto je v českém prostředí hazardní hraní, zejména co se týče dětské populace, vnímáno jako negativní a bývá odsuzováno jako nežádoucí.

Snad symbolicky jsou v odborných publikacích (Mühlpachr, 2008; Nešpor, 1999) uvedeny děti a mladiství na prvním místě mezi rizikovými skupinami. Dále sem patří obecně muži, profesionální hráči, lidé vykonávající tzv. nebezpečná povolání (číšníci, obsluha heren ad.), hyperaktivní děti či nezaměstnaní. Jedna z hypotéz této diplomové práce se zabývá i otázkou, zda do této množiny nezařadit sportovce, profesionální sportovce nebo osoby pohybující se v oblasti sportu. Oporu bychom mohli najít ve Výroční zprávě o hazardním hraní v České republice (2015), kde v jednom certifikovaném programu bylo uvedeno sázení na sportovní události v souvislosti se sportovními třídami.

Vysoká dostupnost internetu, zvyšující se nároky mladistvých v oblasti moderních technologií, reklama v různých typech médií a v neposlední řadě umožnění⁸⁴ internetového kurzového sázení a obecně jakéhokoliv sázení Vládou České republiky jsou hrubé charakteristiky, které ve vzájemné kombinaci vytvářejí jednu z možných odpovědí na otázku, proč se každým rokem zvyšuje podíl dětí a mladistvých, kteří přicházejí do styku se sázkou o peníze. Faktorů je jistě celá řada, v práci budou dále rozebírány, zejména ve výzkumné části. Z výše uvedeného vidíme, že hazardní hraní u dětí je problém dostatečně velký, aby si zasloužil pozornost.

⁸⁴ Umožnění znamená povolení účastnit se hazardní hry, pokud je dosaženo osmnácti let.

EMPIRICKÁ ČÁST

9 Metodologie výzkumného šetření

9.1 Cíl výzkumného šetření

Práce si klade jeden hlavní a několik dílčích cílů. Tím primárním cílem je zjistit, jakou mají dospívající chlapci zkušenost s kurzovým sázením. Na to navazují tři dílčí cíle: jaké jsou souvislosti spojené se začátkem kurzového sázení u jedince, jaké uvádějí důvody vedoucí k sázkové činnosti a jakým způsobem sází kurzové sázky.

Již bylo vysvětleno v teoretické části, že problematika kurzového sázení, resp. jejich uživatelů, není dostatečně prozkoumanou oblastí. Většina výzkumů ohledně závislostního chování se týká alkoholu, drog, případně závislostí na sociálních sítích nebo se v oblasti her zabývá automaty; v českém prostředí však není výzkum (alespoň na regionální úrovni), který by se pokusil zmapovat situaci v oblasti kurzového sázení u mladé populace mužů. Snahou práce není ukázat, kolik přesně se nachází v daném vzorku lidí závislých na kurzovém sázení – to totiž ani nelze posoudit - jde nám o zjištění, zda mladí chlapci sází a tím se stávají potenciálními ohroženými. Výsledky výzkumu proto mohou ukázat, zda je kurzové sázení narůstajícím problémem či nikoliv.

9.2 Výzkumný problém

Diplomová práce se zabývá tématem kurzového sázení jako jedním z patologických jevů u adolescentů, resp. u dospívajících. V závislosti na výstupech některých studií, popsaných v teoretické části, pracuje celá empirická část s mladou mužskou populací. Ve středu zájmu je především zmapování současné situace v oblasti kurzového sázení u mladých chlapců, tedy jaká je zkušenost mladé mužské populace s kurzovým sázením. Dále práce zkoumá důvody, jež vedou chlapce ke kurzovému sázení nebo k první sázce.

Autor práce vnímá kurzové sázení jako možné nebezpečí pro dnešní mládež a to zvláště ve spojení s vysokým přístupem k internetu a také v souvislosti s rozvolňováním norem. Jedním z důvodů, proč bylo zvoleno právě dané téma, je autorova osobní zkušenost s kurzovým sázením. Sám auto vnímá předkládanou oblast jako neprozkoumanou, ačkoliv je ve společnosti diskutovaná a počet uživatelů kurzového sázení narůstá. (ibid. Šedivý, 2009)

9.3 Výzkumné otázky

Po zvážení samotného tématu a jeho širokého záběru, vyplynula základní výzkumná otázka, která zní:

Jaké jsou zkušenosti dospívajících chlapců s kurzovým sázením?

Na tuto otázku navazuje několik dílčích otázek:

- 1) *Jaké jsou souvislosti spojené se začátky kurzového sázení u jedince?*
- 2) *Jaké uvádějí dospívající chlapci důvody, proč sází na kurzové sázky?*
- 3) *Jakým způsobem dospívající chlapci sází; jaké jsou formy kurzového sázení, které u nich převládají?*

Problematika kurzového sázení a jeho uživatelů skýtá velké množství otázek, které mohou být výzkumným šetřením zodpovězeny či ukázána jejich perspektiva, aniž by se objevily zde v hlavní a v dílčích otázkách.

9.4 Hypotézy

Hypotézy, které byly zvoleny pro kvantitativní část diplomové práce:

H1 – *Dospívající aktivní sportovci se věnují kurzovému sázení více než ti, kteří sport aktivně neprovozují.*

Hypotéza je podpořena zejména výsledky z rozhovorů. Aktivní přístup ke sportu se zdá být určujícím hlediskem a ústředním motivem v oblasti kurzového sázení.

H2 – *Středoškolští studenti se věnují kurzovému sázení více než žáci na základní škole.*

Druhá hypotéza vychází z teoretické části a rovněž z rozhovorů. Jednak 3 z 5 účastníků začínali se sázením až při přechodu na střední školu a zároveň i výzkumy zmíněné v teoretické části říkají, že hazardní hra (kurzové sázení) je záležitostí spíše středoškolských studentů. Je třeba říci, že se ve většině výzkumů pracuje se skupinou starší 15 let.

H3 – *Internetové sázení je mezi dospívajícími chlapci oblíbenější než sázení v kamenných pobočkách.*

Na teoretickém základě a na výsledcích rozhovorů je založena tato třetí hypotéza. Z objemu sázek v jednotlivých letech lze předpokládat, že internetové kurzové sázení je

oblíbenější. Rozhovory s účastníky to potvrzují, protože všichni disponují účtem v internetové sázkové kanceláři.

H4 – *Žáci či studenti na sportovně zaměřených školách sází více než žáci a studenti na školách klasického typu.*

Čtvrtá hypotéza nachází oporu v certifikovaném programu, který zveřejnila Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice v roce 2015.

H5 – *Dospívající se setkávají s prevencí ohledně alkoholu, drog a šikany více než s prevencí ohledně kurzového sázení.*

Pátá hypotéza vychází neexplicitně z teoretického základu. Z dokumentů MŠMT vyplývá, že prevence se týká zejména alkoholu, drog, šikany, poruch příjmu potravy a dalších rizikových chování, nikoliv však hráčství či snad jeho specifické formě, kurzovému sázení.

V našem výzkumu je dospívajícím myšlen žák/student ve věku 14 – 18 let věku. Tento věk odpovídá 8. a 9. třídám základní školy a 1. – 4. ročníku na středních školách. V celém souboru jsou zahrnuti i chlapci, kterým je 13 nebo naopak 19.

Aktivního sportovce vymezujeme jako člověka, který je registrován v některém sportovním klubu nebo spolku.

9.5 Metodika výzkumu

Diplomová práce užívá jako nástroje k šetření dvou hlavních výzkumných přístupů – kvalitativního a kvantitativního.

Směšený výzkum v sobě skrývá určité výhody, které uvádí Švaříček, Šed'ová a kol. (2007:202). Autoři tvrdí, že kombinace těchto dvou přístupů, které jsou mnohdy vnímány jako zcela odlišné, nabízí výzkumníkovi přednosti:

...kvalitativní studie sytila otázky pro některé položky dotazníku...Následný kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníku (více než 800 respondentů) výsledky potvrdil.

Jak dále autoři uvádějí, kvalitativní a kvantitativní přístup nejsou dvě soupeřící paradigma; naopak se navzájem doplňují a hledají rozšiřující odpověď na danou otázku:

Pro doplnění a zjištění různých aspektů je možné použít oba přístupy. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007:25)

Již bylo naznačeno výše, že teoretický základ v oblasti kurzového sázení v českém prostředí je nevelký a pokud se některý výzkum zabývá touto skutečností, tak je to v rámci patologického hráčství. Výzkum této diplomové práce probíhá ve dvou úrovních. V první části výzkumu budou provedeny rozhovory s několika účastníky, které mají ukázat nové poznatky a jiný pohled do nitra uživatelů kurzového sázení. Analyzování rozhovorů určuje společně s teorií další směr výzkumu a jeho kvantitativní část. Na základě rozhovorů a podkladů z teorie jsou vytvořeny hypotézy, k jejichž ověření slouží dotazníkové šetření (dotazník) provedené na několika školách. Tento dotazník ověřuje hypotézy a společně s rozhovory odpovídá na výzkumné otázky, případně ukazuje další cesty ve zkoumání této problematiky.

9.6 Metoda sběru dat

9.6.1 Kvalitativní část

V kvalitativní části byl zvolen hloubkový polostrukturovaný rozhovor (interview). Švaříček, Šed'ová a kol. (2007:159) uvádí, že se jedná o *nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek*. Polostrukturovaný ho nazývají proto, že badatel (autor výzkumu) si předem připraví určité okruhy otázek, na něž se bude účastníka rozhovoru ptát.

Nedocenitelná výhoda této metody spočívá v objevování nových souvislostí v průběhu daného rozhovoru. Jak uvádí opět Švaříček, Šed'ová a kol. (2007:160):

Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu.

Před samotným rozhovorem byly pro účastníky rozhovoru připraveny okruhy otázek, např.:

- 1) *proč začali sázet;*
- 2) *proč sází nyní;*
- 3) *co jim to přináší;*
- 4) *co je tím určujícím momentem, že jde účastník rozhovoru vsadit;*
- 5) *je výhoda sázet na internetu a proč;*

6) skýtá nějaké nebezpečí kurzové sázení;

7) vnímá reklamu na kurzové sázení a dokáže jej ovlivnit ad.

Hledání odpovědí na tyto otázky je velmi obtížné prostřednictvím dotazníku, proto byla v tomto případě zvolena kvalita před kvantitou.

Rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon skrze aplikaci „Záznam zvuku“.

9.6.2 Kvantitativní část

V kvantitativní části byl zvolen dotazník vlastní konstrukce. Dotazník má jednu zásadní důležitou vlastnost - rychlé získání údajů od velkého množství respondentů. Gavora (2000:99) ho považuje za *ekonomický výzkumný nástroj*. Již bylo předesláno výše, že tento dotazník byl konstruován zejména na základě analýzy rozhovorů a doplněn o poznatky z teorie.

Dotazník je k nahlédnutí v příloze 7. Celkem čítal 23 položek, z nichž některé byly uzavřené, polouzavřené či otevřené. Dotazníkové šetření se zaměřovalo zejména na otázky spojené se zkušeností s kurzovým sázením, případné první sázky, využívání internetového kurzového sázení nebo důvodu, který vedl jedince ke kurzovému sázení či k první sázce. Některé položky dotazníku byly selektivní, tedy v určitých případech respondenti nemuseli odpovídat na všechny otázky, ale mohli je podle pokynů přeskočit. Vyplňování dotazníku bylo zcela anonymní a jeho využití sloužilo pouze pro účely této diplomové práce.

9.7 Výzkumný soubor

9.7.1 Kvalitativní část

V kvalitativní části byl proveden rozhovor s pěti lidmi. Jejich výběr byl záměrný; všechny osoby se pohybují v daném prostředí dostatečně dlouhou dobu, a proto jsou vhodnými účastníky k podání věrného popisu. (Gavora, 2000) Osoby byly vybírány záměrně v širším věkovém spektru, aby se naskytla příležitost zachytit různé proměny v čase. Věk účastníků rozhovoru se pohybuje od 16 do 24 let a všichni jsou mužského pohlaví, jak ukazuje tabulka 1.

Jméno	Věk	První sázka
účastník 1	24	v 10 letech
účastník 2	24	ve 12 letech
účastník 3	16	v 16 letech
účastník 4	18	v 16 letech
účastník 5	18	v 16 letech

Tabulka 1: Věk účastníků výzkumu

Se všemi účastníky rozhovoru byla předem domluvena individuální schůzka v konkrétní den a hodinu. Rozhovory probíhaly výhradně u nich doma a v soukromí bez účasti jiných osob. Účastníci byli seznámeni s významem, jaký má rozhovor a jejich odpovědi, proběhlo menší nastínění názvu diplomové práce a následně došlo k souhlasu ze strany účastníků s nahráváním rozhovoru. Účastníci byli ujištěni, že nebude nikde uvedeno jejich jméno a příjmení a že s rozhovory bude nakládáno pouze pro výzkumné účely práce, nikoliv pro jejich diskreditaci.

9.7.2 Kvantitativní část

Obsah diplomové práce napovídá, že v kvantitativní části bude dotazování probíhat s žáky a studenty ve věku 14 – 18. Jak již bylo naznačeno v kapitole 9.5, tento věk odpovídá 8. a 9. třídě na základní škole a 1. – 4. ročníku na střední škole. V těchto třídách či ročnících jsou však i dospívající chlapci, kterým je 13 nebo 19, proto i oni byli zařazeni do výsledků výzkumného šetření.

Dotazníkového šetření se celkově zúčastnilo pět škol. Tabulka 2 představuje, jaké školy to jsou a jaká jim byla pro potřeby výzkumu přidělena zkratka, která bude používána v grafech či tabulkách. Tabulka 3 ukazuje, kolik žáků či studentů se aktivně podílelo na výzkumu v jednotlivých školách; celkově byl dotazník podán 170 žákům či studentům.

Nejprve byli ředitelé nebo vedení školy osloveni s žádostí, zda by byla jejich škola ochotna se výzkumu účastnit. V jednom případě si škola vyžádala souhlas s provedením výzkumu pro rodiče žáků (ZŠ Grünwaldova). Všem školám byla přislíbena zpětná vazba v podobě výsledků a prezentace situace u jejich žactva či studentstva. Výsledky mohou sloužit jako podklad pro případnou realizaci prevence uvnitř školy.

	Základní škola	Střední škola
Sportovní zaměření	ZŠ Grünwaldova (ZŠG)	Gymnázium Česká a Olympijských nadějí České Budějovice (SG)
Klasické zaměření	ZŠ Studená (ZŠS); ZŠ Dačice (ZŠD) ⁸⁵	Gymnázium Dačice (GD)

Tabulka 1: Přehled škol v dotazníkovém šetření

Název školy	Počet respondentů
SG	43
GD	50
ZŠD	14
ZŠS	25
ZŠG	38

Tabulka 2: Počet respondentů

⁸⁵ Nejedná se přímo o Základní školu Dačice, je to nižší stupeň Gymnázia Dačice. Pro potřeby práce však byl zvolen název Základní škola Dačice.

10 Analýzy rozhovorů

Před samotnou analýzou byly nejprve rozhovory převedeny ze zvukového záznamu do textové podoby, prostřednictvím programu Express Scribe. Následně došlo pomocí metody otevřeného kódování k analýze všech rozhovorů. Text byl rozčleněn na několik částí a označen kódy. Kódy, které měly společnou klasifikaci, tak jak je autor sám určil, byly sloučeny pod jednu kategorii. Tímto nakonec vznikly 4 hlavní kategorie a v rámci dvou z nich další dvě podkategorie, jak ukazuje tabulka 4. Z těchto kategorií je vytvořen analytický příběh a zároveň jsou výsledky analýzy rozhovorů důležitým podkladem pro sestavování dotazníku.

Pořadí	Kategorie
1	Sociální prostředí – rodina, spolužáci, kamarádi, otec, bratr, sportovci
2	Okolnosti ovlivňující sázejícího
a)	Sport nebo zájem o sport - sport, zájem o sport, vyzkoušet něco nové
b)	Vidina peněz – chtít vyhrát, vydělat, finanční situace
3	Média
a)	Latentní vliv reklamy – sportovní přenosy, reklama, lákadlo, internet, výhody internetového sázení
b)	Obcházení pravidel – sázka přes internet, obava vsadit v kamenné pobočce, nezletilost
4	Reflexe své činnosti a vnímání sázení – adrenalin, zábava, popření nebezpečnosti

Tabulka 3: Kategorie a kódy

10.1 Sociální prostředí

Sociální prostředí je velice důležitou kategorií, protože účastníci rozhovorů uvádějí různé osoby ve svém okolí, které byly přítomny u jejich začátků v oblasti kurzového sázení či pak různě vstupovaly do jejich další sázkařské zkušenosti. Účastníci v žádném případě nepřipouštějí, že by se jednalo o přímý vliv - o nucení do sázky nebo k vybidnutí sázet. Jedná se o osoby patřící do bezprostředního okolí (rodina – otec, bratr) nebo kamarádi či

spolužáci. V souvislosti s rodinou je velice často zmiňována nedostupnost kurzového sázení. Jak vyplývá z tabulky, všichni účastníci začínali před dosažením 18 let věku, tedy v době, kdy jim sázení mělo být zapovězeno. Starší rodinní příslušníci tedy byli prostředníkem k první kurzové sázce. To uvádí účastník 2: „*když jsem přemluvil tátu, abych každé týden mohl vsadit za deset korun,*“ který dále hovoří o vnímání sázení ze strany svého otce, u něhož to viděl. Oblast rodiny zmiňuje i účastník 1 v souvislosti s finanční stránkou: „*třeba žiju hlavně z toho, co si vydělám, hodně v létě nebo v zimě mezi semestrama nebo dostávám od rodičů, tak ani nemám takový příjem.*“. Účastníci 3 a 4 uvádějí z rodinných příslušníků své bratry, kteří byli v době jejich nezletilosti starší, proto si zařídili mladší sourozenci sázení skrze jejich účty na internetu.

Že je kurzové sázení záležitostí společenskou a nikoliv izolovanou od ostatních osob, dokládá všech pět účastníků a může to potvrdit i sám autor. Kamarádi, spolužáci, přátelé na stránkách tvoří síť vztahů, v nichž se odehrává kurzové sázení, jak říká účastník 5: „*tak určitě mám nějaký kámoše, který sázej jakoby na stránkách, pár desítek přátel,*“ nebo: „*třeba s kámošema si pošleme tikety.*“ Účastníci dále přiznávají, že to na nich není závislé, např. účastník 1: „*není to na tom závislý, jako jestli bych řekl, že tam půjdu jenom když tam jde někdo se mnou, klidně tam jdu sám, ale mám i kamarády, kamaráda, s kterým si zajdeme vsadit, třeba když jedeme na trénink, docela pravidelně se tam stavujem.*“ Účastník 5 uvádí, že měli jeden společný účet s kamarády: „*když to někomu nevyšlo, tak se ten druhý smál, tak jenom ze srandy, abychom se nějak hecovali, to ani ne, protože to byly prachy, co jsme měli třeba na společném účtu, takže to nikdo nechtěl zkazit.*“ Účastník 4 slyšel o sázení u kamarádů: „*tak zjistil jsem to od kamarádů, který sází*“; stejně tak účastník 3.

V souvislosti s kamarádstvím se v rozhovorech poměrně často objevuje jedna skutečnost – stejně jako účastníci, velká většina jejich kamarádů má zálibu ve sportu (zejména fotbal). To se odráží i v komunikaci mezi účastníky a jejich kamarády: „*jsou to kamarádi, s kterými se stýkám, že jo a poznal jsem je třeba při tom sportu*“, „*když jdem do hospody, tak se bavíme vo tom a jdem si vsadit potom druhý den nebo tak.*“ Účastník 2 hovoří o hecování mezi sportovními ročníky: „*dvě třídy tam byly sportovní a hlavně mezi fotbalistama, hokejistama, tam devadesát procent kluků prostě sázelo.*“

10.2 Okolnosti ovlivňující sázejícího

Tato kategorie je mnohvrstevnatá – faktorů, které mají určitý vliv na sázejícího, je velké množství. V návaznosti na předchozí kategorii jde zejména o sport, resp. zájem o sport nebo jeho samotné provozování a vidina peněz.

10.2.1 Sport nebo zájem o sport

Všichni účastníci rozhovoru na otázku, proč začali sázet, zmiňovali jako jednu z prvních věcí zájem o sport nebo znalost sportu, jako účastník 1: „*no, já si myslím hlavně, že mě zajímal sport, já myslím, že jakoby to nebylo, že bych chtěl zbohatnout nebo vyhrát nějak hodně peněz, hlavně, že mě zajímal sport*“ nebo účastník 2: „*ten zájem o sport byl už od útlého věku (...) spojit jakýsi vědomosti o sport (...) nebudu sáze na golf, protože když ho vidím jednou za čas v brankách bodech vteřinách a vidím, že vyhrál ten a ten, tak podle toho přece nemůžu sázet.*“ Stejně se vyjadřoval i účastník 3: „*je to v tom jakože, když hraju ten fotbal, tak vlastně když se koukám na tabulky, zajímám se o to, tak vlastně vím, kdo je ten kvalitnější a můžu vlastně z toho vyčíst, kdo má větší šanci na tu výhru.*“

Znalost ve sportu a radost z něj zmiňoval také účastník 4: „*tak vztah ke sportu mám takovej, že jeden provozuju a to mě k tomu vede, že jo, taková radost (...) znalost ve sportu (...) vlastně, že mě to baví ten sport, nejenom, že sázím na fotbal, zkouším taky hokej, ale je to úplně to samý, záliba v tom.*“

Stejně se vyjadřuje i účastník 5, dále k tomu dodává sport a chuť sázení vyzkoušet: „*prvně jsem nejvíc sázel jakoby na fotbal a pak jsem celkově začal tak na všechno, podle toho, co se mi líbilo a jaký byly kurzy nebo podle čemu jsem rozuměl (...) chtěl jsem si to prostě vyzkoušet, chtěl jsem si prostě vsadit třeba na svý oblíbený týmy a takhle.*“ Tento účastník nabízí velmi zajímavý pohled na skutečnost, zda vědomosti a znalosti o sportu mohou být klíčem k úspěchu v kurzovém sázení: „*tak to je úplně něco jinýho, dá se říct, když hraju fotbal, tak to neznamená, že rozumím jakoby sázení, to je úplně něco jinýho, jakoby na tenis jsem taky sázel, tam prostě je to, není to prostě o tom, že když hrajete fotbal, tak to není o tom, že rozumíte sázení, jaký tým zrovna vsadit.*“

Spojení sport a sportovní sázení nutně neznamená, že ten, kdo sportuje, sází nebo že sázení rozumí, na tom se shoduje nejeden účastník. Ačkoliv ve výzkumném vzorku jsou všichni aktivní sportovci, tak přiznávají, že znají velké množství osob, které se sportem nemají nic společného, resp. ho neprovozují, jenom se o něj zajímají. Potvrzuje to

účastník 2: „*hodně z nich nemá se sportem vůbec nic společného, ale naopak ten, kdo to dělá hlavně pro tu zábavu, kdo si vsadí jednou za čas za menší peníze, tak to většinou jsou sportovci, který to berou jako nějaký to vyplnění volného času, nějaký adrenalin (...) tak mají zájem, jsou to takový pasivní sportovci, musí to taky sledovat, sledují ty výsledky, statistiky, ale člověk, kdyby se jich zeptal, jak se vůbec ta hra hraje, tak by ani nevěděli,*“
nebo účastník 5: „*když se někdo začne zajímat o sázení, tak ani ten sport dělat nemusí a pak tomu rozumí mnohem víc, než ti co hrajou a o sázení se tak nezajímají.*“ Zároveň však přiznávají, že souvislost - záleží však, do jaké míry - mezi sportem a sportovním sázením určitě existuje a to zejména u těch, kteří sport aktivně provozují. Je to tedy velice individuální a určujícím je do velké míry prostředí, v jakém se účastník pohybuje.

10.2.2 Vidina peněz

Další okolností, která do jisté míry ovlivňuje jednání sázejícího, jsou peníze nebo finanční stránka spojená s kurzovým sázením. Jako jeden z důvodů, proč člověk vsadil a dále pokračuje v sázkařské aktivitě, uvádí účastníci vidinu peněz. Už jen z principiálního hlediska nelze peníze z kurzového sázení vyloučit, protože je do něj musí sázející přinést a očekává možnou výhru. Co je však velmi zajímavé, všichni účastníci sice považují vidinu peněz za jednu součást kurzového sázení, ale neřadí ji na první místo – to zaujímá právě sport, zájem o něj nebo pobavení se.

Účastník 2 poměrně dobře vystihuje, proč člověk začíná sázet a jaký je důvod, proč pokračuje: „*takový ty vidiny, že sem si vsadil deset hokejových remíz a výhra 200 tisíc, říkal jsem si: ve dvanácti letech, co s tím vlastně budu dělat, to asi k tomu patří (...) je tam vidina toho v uvozovkách lehkýho výdělku, že než aby každé den vstávali v půl šestý do práce, odmakali si tam osmičku ve fabrice a měli za to řeknu patnáct tisíc měsíčně, tak přece jenom u toho sázení se může stát, že si člověk vsadí za stovku a vyhraje krásnejch třicet tisíc během chvilinky, že jo (...) samozřejmě je to když člověk chodí na střední školu a má určitý kapesný a k tomu si může přivydělat za pár peněz tímhletem, tak je to vždycky příjemný, takže je to potom takový přemejšlení ohledně té finanční situace (...) nad tom právě málokdy člověk myslí, že by mohl prodělat, protože pořád tam je ta vidina, koukne se možná výhra a neuvědomuje si rizika, že by mohl bejt ztrátovej a mnohdy i hodně, hodně velkejch částkách.*“

Finanční stránku zmiňují i ostatní účastníci (např. účastník 1): „*tak určitě teďka chci jakoby, více mě láká ta vidina, že můžeš vyhrát,*“ dále účastník 3: „*že mi to něco vydělá,*

což teda moc nevypadá,“ nebo účastník 4: „viditelnost peněz (...) viditelnost peněz, toho že můžu něco vyhrát, tipovat...“.

Finanční situace do velké míry určuje, jakým způsobem bude člověk sázet, tedy jakou částku zvolí, jak často a na jakou událost. Např. účastník 1 uvádí, že je studentem, nemá pravidelný příjem, žije z toho, co si vydělá nebo co mu dají rodiče a přiznává, že pokud bude mít vlastní peníze, tak je možné, že vsadí i více. Ukazuje se, že přicházející finanční ztráty dokáží účastníky ovlivnit natolik, že sázení omezí (viz účastník 5). Velice to souvisí i s vnímáním sebe sama, jak uvádí účastník 4: *„mám nějaký počet peněz, který do toho chci nasypat, že jo a do toho to dám, že jo, když už prostě nechci hrát nebo vidím, že už to prostě nedávám, tak skončím.“* Velice zajímavě hodnotí záležitosti spojené s penězi účastník 5.: *„tak já jsem byl celkem úspěšnej ze začátku, tak mě to hned neodradilo, teď už jsem dá se říct půl roku nějak extra nesázel, třeba občas si vsadím, ale nějak nesázím, protože už mi to přestalo vycházet.“*

10.3 Média

Médium se v oblasti kurzového sázení ukazuje jako velice zásadní činitel a prostředník. Do této kategorie patří dvě subkategorie: latentní vliv reklamy a obcházení pravidel.

10.3.1 Latentní vliv reklamy

Všem účastníkům byla položena otázka, zda vnímají reklamu na kurzové sázení a zda si myslí, že je dokáže ovlivnit. Nejedná se přitom jenom o vnímání reklamy na internetu nebo v televizi – což jsou nejvíc uváděná média, ale jde především o její působení na člověka. Účastníci téměř vždycky zmiňují reklamy před sportovními přenosy v televizi. Jeden z účastníků sám bez předchozí otázky hovořil, že viděl nějakou reklamu na sázky v televizi. Všichni však odmítají, že by je reklama na kurzové sázení měla ovlivnit, ale dodávají, že jsou lidé, kteří se ovlivnit nechají – účastníci se k nim však nezařazují, alespoň podle jejich mínění. Uvádí to účastník 2.: *„fungujou ty kampaně, aby si člověk, když se přihlásí, dostane sto procent navíc nebo určitý výhody, takže ty sázkovky se snažej těm novejm zákazníkům dát nějakou výhodu do začátku a tím je nalákaj, člověk se toho chytne a určitě dělaj všechno proto, aby velká část populace na tohleto kejvla.“* Velice

přesvědčivě se k této problematice vyjádřil účastník 3: „protože si začnou říkat, že to asi, že to bude pravda, tak si vsadí.“⁸⁶

Vliv reklamy na svoji osobu odmítá účastník 4: „nee, to nee, když budu chtít, tak se podívám sám, že jo, co je zápas, abych si mohl vsadit, ale že bych viděl reklamu a šel bych okamžitě sázet, to ne.“

Účastník 5 rozhodně říká: „tak celkově já nějak ty reklamy extra vůbec nevnímám, nevím no, jako vim, že jsou pořád v televizi, jako na tipsport, na fortuna, na ty sázkový kanceláře, ale abych to nějak extra vnímal, to určitě ne.“ Poté dodává, že reklama určitě lidi může ovlivnit, protože je dokáže na něco nalákat, což je v zásadě ten hlavní cíl reklamy – nalákat na něco: „tak může je určitě nějak nalákat, když dávaj třeba ty začátečnický benefity, když vám daj třeba zadarmo sto padesát korun, ať to zkusíte, nebo že vám první sázku vrátí peníze nebo tak něco, tak to určitě si to nějaký lidi vyzkoušej, buď je to chytne nebo ne.“ Účastník 1 míní, že je určitě možné, aby reklama někoho ovlivnila, ale musí mít k sázení nějaký vztah: „no některý lidi v tom vidí vidinu rychle vydělaných peněz, prostě si řeknou, ale už se to hodně lidem nevyplatilo, že si řeknou, že se dostanou z finanční tísně a padnou tam ještě víc, tak si řeknou, vsadím ještě víc a to si myslím, že by nemělo bejt.“ Účastník 1 v jedné části rozhovoru hovořil o zajímavé skutečnosti – založil si kvůli nabídce bonusu od sázkové kanceláře internetové sázení: „a já jsem si třeba vlastně kvůli tomu bonusu založil asi ve čtyřech, třech sázkových kancelářích internetový a třeba v některých jsem vod tý doby ani nebyl, že sem si to prostě založil a dostal sem ten bonus, myslím Chance, že to měla, že ti dala dvě stovky rovnou a bez toho, aniž kolik tam vložíš, v tý sem třeba nebyl vůbec sázet.“

U třech účastníků z pěti se objevila odpověď týkající se bonusu, který nabízejí sázkové kanceláře, dá se tedy usuzovat, že tato technika funguje poměrně dobře.

S reklamou bezprostředně souvisí kanály, kterými se povědomí o sázkových kancelářích šíří – tím nejvýznamnějším činitelem v oblasti kurzového sázení se zdá být internet. Nejenže přináší velké množství reklam a lákadel pro sázející, ale tím zásadním je, jak již bylo zmíněno v teoretické části, že velké množství sázkových kanceláří nabízí internetové sázení.

⁸⁶ Reakce účastníka 3 na reklamu před sportovními přenosy, před nimiž probíhá grafické tipování v určité sázkové společnosti.

Situaci a proměnu sázkařského prostředí lze velmi dobře ilustrovat i na účastnících výzkumu. Všichni účastníci pojmenovali některé výhody spojené se sázením na internetu (bonus, bez manipulačního poplatku, dostupnost, ušetření času, live sázky, široká nabídka), přichází i s vysvětlením nevýhod (neomezená dostupnost).

Mladší účastníci výzkumu vstupovali do světa kurzového sázení v době velkého rozmachu, v období ústupu sázení na kamenných pobočkách a nárůstu sázení po internetu. Zmiňují se o výhodách, které internetové sázení přináší, např. účastník 3: „*jo, nemusím tam chodit (...) mám vlastně dost času sám se na to podívat, kdo má ty větší šance.*“ Účastník 5 hovoří o další výhodě: „*no mně se třeba, když jsem byl v tý kamenný, kluci si sázelo nebo my jsme sázeli, tak mně se tam nelíbí prostě ty papírový předlohy, já se v tom nevyznám prostě tolik jako když je to v tý internetový předloze, že jo, mně to prostě přijde lepší na tom internetu, že to je přehlednější.*“ Stejný účastník si uvědomuje i jednu nevýhodu, kterou sázkové společnosti nabízejí naopak jako velikou výhodou: „*no, nevýhodu tak, nevím přesně co jakoby teď říct, ale určitě je nevýhoda, že můžete sázet furt a pak přijdete snadno o peníze, že jo, třeba se to prohraje a pak to chce zase navýšit zpátky, tak na ty live sázky, tak to se ztrácí tím hodně peníze.*“ Účastník 4 považuje za velkou výhodu ušetřený čas: „*pro mě je to taková ztráta času, abych šel dálku, to si radši vsadím na internetu (...) no, řek bych jenom ta viditelnost toho času, přihlásím se, vsadím, popřemejšlím a jedu dál, než abych se sbalil třeba na čtyři hodiny a šel bych do kamenný pobočky.*“

Dva účastníci – 1 a 2 – jsou již zkušenými sázejícími a v době, ve které začali sázet, internetové sázení ještě neexistovalo. Hovoří proto o minulosti s jistým odstupem a vnímají některé skutečnosti jinak než jejich mladší kolegové. Dokáží poměrně komplexně zachytit situaci kurzového sázení v jeho dynamičnosti. Jak ukazuje replika účastníka 1, je to neustálý souboj mezi strategií sázejícího a technikami, které používají sázkové kanceláře: „*...sice to má tu výhodu, že tam nemusíš platit ten manipulační poplatek, ale já když to mám na tom internetu, tak bych u toho seděl furt, tak radši chodím do tý sázkový kanceláře, protože třeba se mi stane, že prostě to mám na internetovým sázení, vsadím si něco na sobotu, nějaký zápas, hraje se to v televizi, tak si na to vsadím a vidím, že mi to vyjde, tak vsadím něco dál a kdybych to měl v tý kamenný pobočce, tak prostě tam jdu třeba až druhý den si to vybrat a vsadit zase.*“ U zmíněného účastníka funguje jakási autoregulace – vnímá velmi dobře, že sázení na internetu může být dobrým sluhou, ale zlým pánem. To, co bylo u účastníka 4 vyřčeno jako výhoda, se u účastníka 1 ukazuje

jako možná hrozba – faktor neomezené dostupnosti. Účastník 1 dále pojmenovává další výhodu internetového sázení: „*jo určitě, pro ty lidi, co sázejí za větší peníze, tak se jim to určitě vyplatí, než platit deset procent manipulační poplatek, ty, co sázejí za desetitisíce, statisíce, tak je to podle mě znát, jestli vsadí o deset tisíc víc nebo deset tisíc zaplatí manipulační poplatek, to si myslím, že na internetovém se sází víc než na těch pobočkách, i když třeba nevím, jestli ty starší lidi maj přístup na internet.*“

Účastník 2 přiznává, že i on si zavedl internetové kurzové sázení. Oproti svým mladším kolegům vnímá kamennou pobočku a její zastaralejší předpoklady za příjemné v některých ohledech: „*přece jenom ta pohodlnost už donutí člověka sedět jenom u počítače a mydlit to tam, mydlit to tam na netu, ale to kamenný sázení má přece jenom něco do sebe, vidět ten tiket, dostat peníze na ruku je takový kouzelný.*“

10.3.2 Obcházení pravidel

Jako významná subkategorie v oblasti internetového sázení bylo pojmenováno obcházení pravidel, což s sebou bezesporu přináší zavedení kurzového sázení po internetu.

Když se podíváme zpět do tabulky 1 na sloupec první sázka, pozorujeme, že všichni účastníci začínali s kurzovým sázením před dosažením plnoletosti. Nabízí se otázka, či jednání bylo protizákonné – zda mladých sázejících, kteří se pokoušeli zabavit, vyhrát peníze, zahnat touhu po zážitku, nebo jestli je chyba na straně sázkových společností a jejich zástupců, kteří mladým poskytli možnost vůbec něco takového vyzkoušet. Ve výsledku můžeme dojít k otázce, zda není vina na straně výchovy, rodičovské kontroly ad.

U starší generace sázejících bylo porušování pravidel spojeno výhradně s kamennými pobočkami. Respektive, pokud existovaly pouze kamenné pobočky a sázející se vydal do kamenné pobočky před dosažením plnoletosti, musel buď vypadat starší, nebo mít někoho známého na pobočce či znát se s někým starším, kdo mu sázku podá. Potvrzuje to účastník 2, který přemluvil otce, aby si mohl jednou týdně vsadit, a pak přiznává, že sázel sám „*na tajňačku někdy od 14-15 let,*“ nebo účastník 1, který se znal s paní, která pracovala na pobočce.

Účastníci mladší generace, která vstoupila do doby internetového sázení, už vnímají situaci v jiném odstínu. Účastník 3 si není jistý, zda by mu v kamenné pobočce vsadili, resp. jak kde, proto se mu zdá internetové sázení jako jistota. To stejné platí u účastníka

4, který k tomu připojuje i zmíněné výhody, které pro něj sázení po internetu má. Rozhodně vypadá účastník 5: „*tak v kamenný by mi určitě nevsadili a hlavně furt někam chodit jakoby do nějaký tý prodejny tak něco, takže to bylo lepší z pohodlí domova si třeba vsadit a takhle.*“ Mladší účastník 4 vnímá rovněž obcházení systému: „*tak jako každé bych řek, že si něco vymyslí nebo vymyslí, ono tam je to nějak krytý, ale vždycky se to dá nějak udělat, že tam prostě jde někdo jinej, i když nemusí mít občanku, tak třeba brácha nebo tak.*“

Po spuštění internetového kurzového sázení dochází k jistému druhu anonymity – sázkové kanceláře nevědí, kdo se za médiem nachází, zda skutečně osoba, která sází, nebo člověk, na něhož je účet vytvořen. Dalo by se říct, že se sázením na internetu legitimizovalo kurzové sázení u mladší populace – forma kontroly je veskrze nedostatečná. Internetové sázení je jistotou pro osoby mladší 18 let, proto si zakládají své účty na příbuzné nebo kamarády, kteří tím nesou určitou část odpovědnosti.

10.4 Vnímání sázení a reflexe své činnosti

Poslední kategorie zahrnuje vnímání sázení a sebe sama v množině kurzového sázení. Z rozhovorů poměrně jasně vyplývá, jakým způsobem účastníci nahlíží na tuto aktivitu. Účastník 1 charakterizuje kurzové sázení následovně: „*já to třeba беру jako druh zábavy, prostě je to druh zábavy, no některý lidi v tom vidí vidinu rychle vydělaných peněz, prostě si řeknou, ale už se to hodně lidem nevyplatilo, že si řeknou, že se dostanou z finanční tísně a padnou tam ještě víc, tak si řeknou, vsadím ještě víc a to si myslím, že by asi bejt nemělo.*“ Již v kategorii o vidině peněz bylo zmíněno, že tento účastník disponuje zpětnou vazbou svého chování – chce vnímat sázení jako zábavu a pokud je přesažena určitá mez, není ochoten za ní jít, protože je spojena s finančními ztrátami. Stejně vnímá kurzové sázení a reflektuje svoji činnost i účastník 2: „*je to pořád po linii toho sportu, ale teď momentálně to mám, že si rád vsadím za malou částku a беру to spíš jako takovou zábavu než abych si tím vyloženě vydělával a když prohraju, tak dobrý, stane se, že prohraju, ale nedělám si z toho velkou hlavu, protože zas do toho nedávám takový riziko, abych kvůli tomu nějak musel trpět, dřív to bylo týdně kapesný a jakákoliv prohra byla živelnou pohromou.*“ Tento účastník vnímá kurzové sázení jako věc, která v něm vyvolá adrenalinový zážitek: „*takovej ten adrenalin, adrenalin spojit jakýsi vědomosti o sportu k tomu, abych něco vydělal...*“. Účastník 3 tvrdí, že kurzové sázení vyzkoušel „*jen tak s bráchou, ze srandy.*“

Velmi zajímavě se o sázení vyjadřuje účastník 4 Tvrdí, že se o sázení dozvěděl mj. i kvůli negativitě: „*kvůli negativitě toho sázení nebo tak, co se tím může získat anebo co se tím může ztratit.*“ Stejně jako účastník 1 i on říká, že má sázkovou aktivitu pod kontrolou a dokáže svoje jednání regulovat: „*tak mám svoji vůli na to, že vim, že když už je to přes čáru a kdy ne (...) tak mám nějaký počet peněz, který do toho chci nasypat, že jo a do toho to dám, že jo, když už prostě nechci hrát nebo vidím, že už to prostě nedávám, tak skončím (...) tak když jdu s nima, tak si buď řeknu, že na to mám, abych vsadil, nebo nemám.*“ Z replik vyplývá, že rozhodnutí, zda vsadit nebo ne je zásadně na něm a nic jiného ho neovlivňuje. Účastník 4 srovnává kurzové sázení s automaty a vidí v nich podstatný rozdíl: „*třeba tam je bych řek něco jinýho, je tam jiná viditelnost, to je prostě vyloženě, že tam jdeš a něco si odtamtud chceš odnést a už když to člověk hraje víc, tak tam už to zavání závislostí, ta viditelnost peněz, něcos tam nasypal a chceš to zpátky a to já nedělám, to já prostě jen tak zahraju, tam nehodím jmění, hodím tam pár peněz, dá, jdu pryč, nedá, jdu taky pryč, zábava.*“ Účastník 4 naznačuje, že automaty mohou být zábavou pouze tehdy, pokud zná člověk míru; to stejné však platí i u kurzového sázení. Z repliky je evidentní, že hru na automatu vnímá jako věc, která se týká zejména a jen finanční stránky, kdežto, jak již naznačil v jiných replikách, kurzové sázení vnímá jako formu zábavy, při níž může spojit to, co mám rád – sport a vědomosti čerpané o něm -, s možností vyhrát nějaké peníze.

Pokud se peníze vyhrát nedaří a přicházejí ztráty, jsou účastníci ochotni od kurzového sázení upustit, případně ho omezit, jako již výše zmíněný účastník 5, kterému to dříve vycházelo a nyní již není tak úspěšný. Tento účastník přiznal, že vyzkoušel i hru na automatech a nepovažuje to za nějak zásadní, protože má jednání, jak sám potvrdil, pod kontrolou: „*když se šlo z nějaký zábavy, tak jsme tam třeba s kámošema skončili, tak jsem to vyzkoušel, to asi každéj ale.*“

Z předchozích replik se dá usuzovat, že s přibývajícím věkem a s nasbíranými zkušenostmi, se nejen proměňuje osobnost člověka, ale i jeho profil ve vztahu ke kurzovému sázení – žádné z jednání účastníků nebylo v průběhu času stejné. Účastník 1 např. říká: „*tak určitě jsem navštívil více sázkových kanceláří od té doby, předtím jsem chodil jen do té jedny, pak jsem začal sázet jiným způsobem (...) pamatuju, že tam bylo třeba vypsáno jedenáct zápasů, kterých konkrétních se muselo vsadit, a vsadil jsem určitě za nižší obnos a teďka už se snažím třeba vybrat míň, menší počet zápasů a dát to za větší obnos.*“ Zvýšila se tedy intenzita účastníkovy jednání a proměnila se jeho herní strategie.

Kurzové sázení je součástí životního stylu sázejících (sportovní aktivita). Je jakýmsi vyústěním – sledují sportovní dění, zajímají se o výsledky, tabulky, jak si stojí jednotlivé týmy nebo hráči a poté chtějí jejich domnělou schopnost vyznání se ve sportu zhodnotit peněžně. Nejdou si pouze vsadit, aby vyhráli peníze – alespoň to není primární důvod -, ale aby je bavilo se na zápas aj. dívat, aby určitým způsobem participovali na dané události; týmu nebo hráči a tím spojují tzv. příjemné s užitečným. Potvrzuje to účastník 1: *„když je něco v televizi, tak že mě to baví více sledovat.“* Přiznává to dále účastník 2, říká, že nemusí mít nutně vsazeno na sport, ale nevdá mu vsadit i na některou ze společenských sázek (např. volba prezidenta): *„no, to si taky rád vsadím, to sou takový ty dlouhodobý sázky, když se zase sleduje nějaký to politický dění tak je to taky, člověk si v tom najde svého favorita a i vzhledem k tomu, že ho má vsazenýho, tak přece jenom to sleduje potom víc.“* Sledování různých událostí, které člověk vsadí, je doprovodným a důležitým projevem v životě sázejícího – je v napětí, dostává se mu adrenalinu, očekává vítězství. Tím se stává sázení součástí jeho času, např. účastník 3 během rozhovoru sledoval na mobilním telefonu zápasy, které si na daný den vsadil.

10.5 Interpretace výsledků kvalitativní části

Rozhovory byly pro další práci velmi podstatnou částí. Na teoretickém základě se zajímají o charakteristiku účastníků sázkových her, ptají se po důvodech vedoucích k sázce či okolnostech, které zkušenosti doprovázejí ad.

Z analyzování rozhovorů nakonec vyplynulo šest kategorií, přičemž celkově jsou čtyři, ale ve dvou případech hovoříme o podkategoriích.

První kategorie - sociální prostředí - vysvětluje, jakým způsobem se uskutečňuje kurzové sázení u účastníků. Je to záležitost spíše společenská než individuální; o sázení jeví zájem kamarádi, spolužáci, známí, případně členové jejich rodiny. Mnohdy vidíme i tolerování sázkových her ze strany rodičů. Takový výsledek koresponduje s pozorováním Konceptního rámce škodlivého hráčství (2013). Snad není ani tak překvapující, že je kurzové sázení v určité míře tolerováno, vidíme však, že roste počet jedinců, kteří vyhledávají odbornou pomoc (Šedivý, 2009) a je tedy nutné upozornit na možná rizika spojená s kurzovým sázením.

Druhá kategorie – okolnosti ovlivňující sázejícího – zaštiťuje dvě podkategorie, sport a zájem o něj a vidinu peněz. Sportovní aktivita podmiňuje sázkovou činnost účastníka.

Účastníci rozhovorů jsou všichni aktivní sportovci a jejich sázení se ubírá zejména sportovním směrem. Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice (2015) zmiňuje v souvislosti s kurzovým sázením sportovce, resp. sportovní třídy. Je velmi složité zjišťovat, zda tito sázející se mohou stát závislými, jsou však potenciálně ohroženi. A to je poměrně nová informace, zvláště pak, když se podíváme na rizikové skupiny v oblasti hráčství – je míněno pochopitelně hraní na automatech či ruleta –, do kterých patří děti, muži, profesionální hráči ad., nikoliv však sportovci. Tato informace slouží jako podklad pro jednu z hypotéz v následné části dalšího, kvantitativního výzkumu. Peníze, které jsou druhou podkategorií, nebyly samotnými účastníky zvoleny jako primární cíl, ačkoliv peníze jsou téměř nejdůležitější v jakékoliv hazardní hře; ať už z pohledu vkladu, tak z hlediska touhy vyhrát (ibid. Nešpor, 1994). Finanční stránka kurzového sázení je balancování na tenké hraně, protože je možné, že se peníze v budoucnu stanou hlavním motivem, proč sázet, protože vnímání hodnoty peněz se v průběhu života mění.

Třetí kategorie – média – má rovněž dvě podkategorie, latentní vliv reklamy a obcházení pravidel. V teoretické části bylo uvedeno, že reklama na kurzové sázení je v dnešní době velmi rozšířená, například před sportovními zápasy. Účastníci rozhovorů zásadně odmítají vliv reklamy na jejich činnost, ale vnímají, že reklamy nabízejí určité výhody či bonusy, které mohou osoby nalákat. Velmi důležitým médiem je internet, prostřednictvím něhož se dá již rovněž sázet. Všichni účastníci výzkumu již někdy použili nebo nadále používají internetové kurzové sázení. Výsledek je i z pohledu teorie – objem sázek vložených do internetového kurzového sázení - poměrně očekávaný. Někteří z nich však uvádějí, že sázení v kamenných pobočkách má pro ně z tradičního hlediska stále místo – tiket či peníze na ruku jsou pro ně důležité. Je to zejména u účastníků starší generace sázkařů, která začala se sázením v době, kdy internetové kurzové sázení ještě neexistovalo. Mladší sázející využívají především sázení přes internet, otázkou zůstává, zda je pro ně vyhovující daný formát a s ním spojené výhody nebo je tím důvodem třeba strach z nepřijetí sázky v kamenné pobočce či zamezení přístupu do samotné pobočky. Z výsledků této kategorie je vytvořena hypotéza, která se zabývá právě srovnáním oblíbenosti internetového kurzového sázení a klasického sázení na kamenných pobočkách. Subkategorie obcházení pravidel v sobě skrývá důležitou otázku: jak si vysvětlit, že někteří dospívající mají zkušenost s kurzovým sázením, přestože jim nebylo 18 let? Teoretická část zmiňuje příklad Zlínského kraje, kde mělo ze 101 dětí zkušenost s kurzovým sázením 27 % nebo výzkum uvedený ve Výroční zprávě o hazardním hraní

v České republice, zde se uvádí 25 %. Účastníci rozhovorů přiznávají, že si mohou vymyslet údaje na internetovém kurzovém sázení nebo si založit účet na cizí osobu, případně za ně může vsadit někdo jiný. V následné kvantitativní části se s touto kategorií bude dále pracovat, např. zda rodiče vědí o sázkařské aktivitě svého dítěte.

Poslední kategorie – vnímání sázení a reflexe vlastní činnosti – zahrnuje názory účastníků na kurzové sázení. Velmi často zaznívalo spojení *kurzové sázení je forma zábavy*. Účastníci se chtějí odreagovat, vsadit nějaký finanční obnos na určitou událost, tím jsou v této události více zainteresovaní, více se o ni zajímají a zároveň doufají, že jim to přinese peněžní částku jako odměnu. Velmi důležité je, že účastníci nevnímají kurzové sázení jako nebezpečné, pokud je pod kontrolou. Otázka je, kde se nachází hranice kontroly. Určitě však považují kurzové sázení za méně nebezpečné než automaty. V kvantitativní části je danému okruhu rovněž ponechám prostor.

Nejdůležitější kategorií a ústředním motivem je sport a zájem o něj – z této kategorie v podstatě vycházejí všechny ostatní kategorie, i samotné kurzové sázení. Tato kategorie vstupuje do vzájemného vztahu se sociálním prostředím a společně s ním jsou příčinnými podmínkami, které vedou účastníky ke kurzovému sázení. Kurzové sázení vystupuje jako mezičlánek zájmu o sport a vidinou peněz. Vidina peněz je kategorií sekundární, protože u většiny účastníků se neukazuje jako ten hlavní motiv, kvůli kterému by začali s kurzovým sázením, alespoň to nepřiznávají jako to nejdůležitější. Obcházení pravidel je kategorie, která doprovází veškerou činnost a jednání jedince, pokud začíná s kurzovým sázením před dosažením 18 let věku. Účastníci si dobře uvědomují, že sázení před dosažením plnoletosti je nezákonné. Spojení mezi sociálním prostředím a obcházením pravidel spočívá v pomoci starších lidí mladým sázejícím, např. založením účtu na svoji osobu. Vše zahrnující kategorií je vnímání sázení samotnými jedinci a reflexe jejich činnosti; kurzové sázení je vnímáno jako druh zábavy a v případě větších finančních ztrát bude účastníky omezeno.

11 Analýza dotazníkového šetření

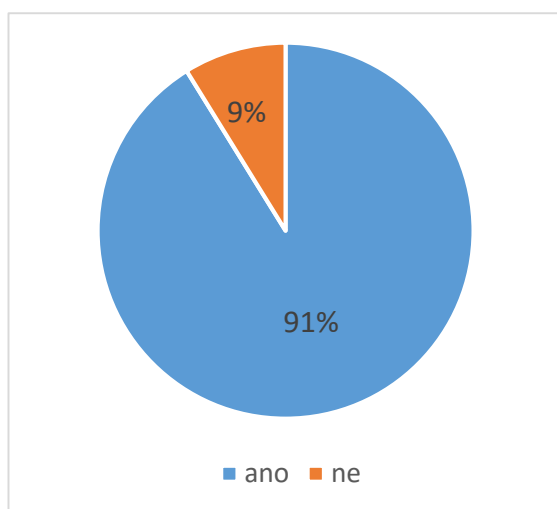
V následující části budou představeny jednotlivé položky v dotazníku. Každá položka (otázka) je okomentována a její výsledky jsou promítnuty do několika grafu, většinou do čtyř: koláčový (výsečový) graf vymezuje celkový soubor a jeho odpovědi, druhý, sloupcový graf zachycuje poměr odpovědí na jednotlivých školách, třetí a čtvrtý graf srovnává školy na linii střední vs. základní a sportovní vs. klasické. U některých otázek je doplněn ještě pátý graf, který ilustruje situaci na jedné ze škol.

Povědomí o kurzovém sázení

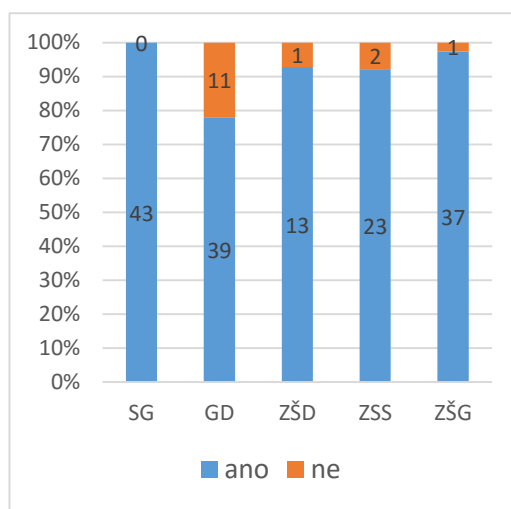
Otázka č. 1: *Slyšel jsi o kurzovém sázení?*

Velmi zajímavé výsledky přináší otázka č. 1, zda respondenti slyšeli o KS. Ze všech dotázaných odpovědělo 155 (91 %), že o KS někdy slyšeli, pouze 15 (9 %) se vyjádřilo, že o něm nezaslechlo. U prvního grafu si můžeme povšimnout hodnoty u GD - 11 studentů odpovědělo, že o KS nikdy neslyšelo; to je např. větší hodnota než na ostatních školách základoškolského typu.

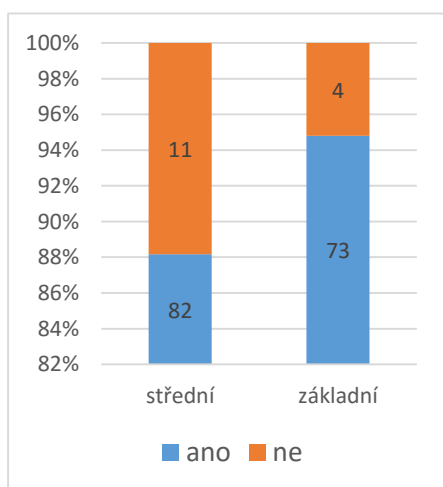
Na SG o KS slyšeli všichni studenti, proto první hodnotu ve třetím grafu nelze považovat za úplně směrodatnou. Ze čtvrtého grafu vyplývá, že na sportovních školách mají větší povědomí o KS než na školách klasických, ale rozdíl není příliš vysoký.

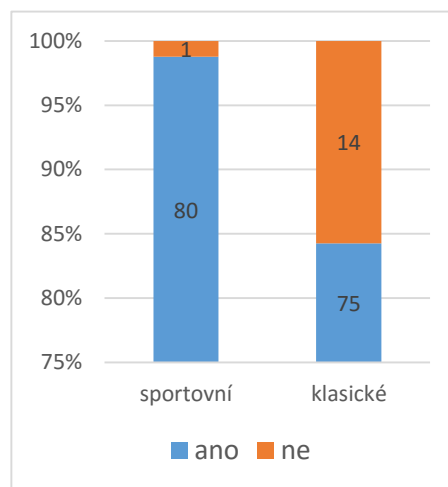
Graf 1: Povědomí o KS - celkem

Graf 2: Povědomí o KS – jednotlivé školy

Graf 3: Povědomí o KS – střední vs. základní

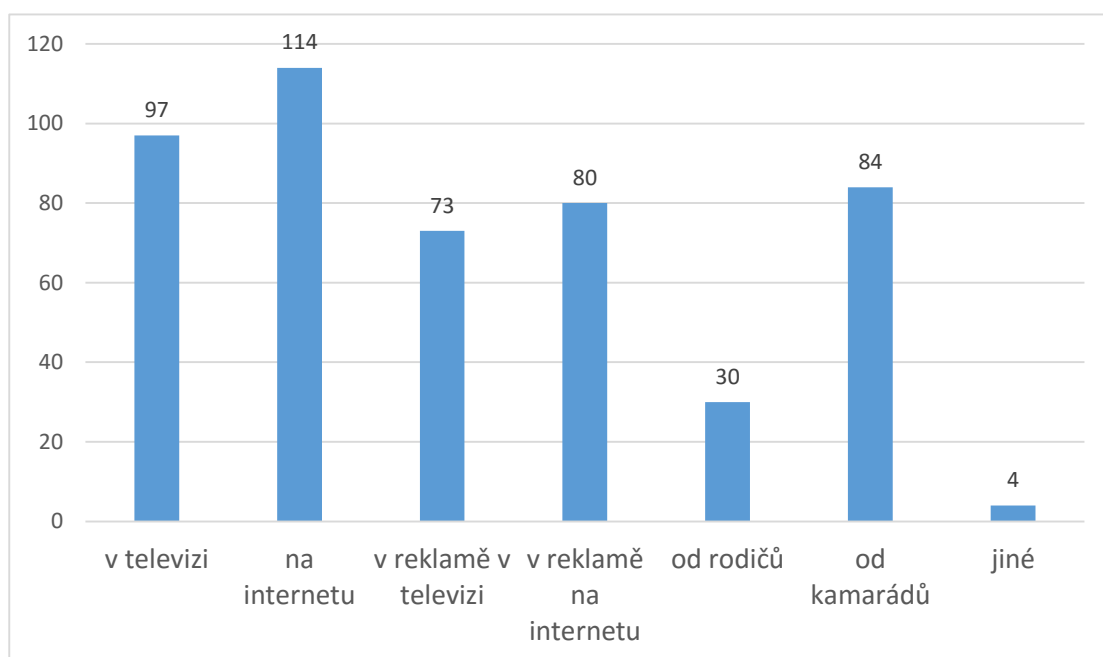
Graf 4: Povědomí o KS – sportovní vs. klasické

Kde slyšel o kurzovém sázení

Otázka č. 2: *Pokud jsi slyšel o kurzovém sázení, vyber kde (může označit více možností).*

Pokud respondent odpověděl na otázku č. 1 kladně, tedy že slyšel o KS, následovala položka, kde o něm slyšel. Zde mohl respondent zaškrtnout více možností. Otázka se týkala 155 (91 %) dotázaných, každá odpověď tedy mohla dostat případných 155 bodů. Nejvíce jich získal internet (114), poté televize (97) a kamarádi (84). Internet a televize (příp. reklama v televizi nebo na internetu) mají velmi často skrytý potenciál a ten si nemusí dospívající mnohdy uvědomit. Jejich snahou je být vidět a přilákat další sázející. Většina dospívajících má přístupný internet a televizi, proto se dala převaha těchto odpovědí očekávat. Vysoký počet respondentů, kteří označili, že o KS zaslechli od kamarádů, naznačuje propojenost mezi sázením samotného dospívajícího a tím, zda zná někoho další, kdo se KS věnuje. Např. na SG se zdála tato otázka být irelevantní, protože téměř každý (jenom 3 respondenti ne) zaslechl o KS od kamarádů, i ti, kteří ho nevyzkoušeli. Je to dáno zejména velkým počtem dospívajících, kteří se této zábavě věnují.

Zajímavé je, že třicet respondentů slyšelo o KS od rodičů. Otázka se však neptá, v jakém smyslu o KS někde slyšeli. Velký podíl odpovědí – povědomí o KS od rodičů - pochází ze ZŠ Grünwaldova, v níž byly dětem předány souhlasy pro rodiče, je tedy možné, že v rámci prevence je samotní rodiče před kurzovým sázením varovali.

Graf 5: Kde slyšel o KS

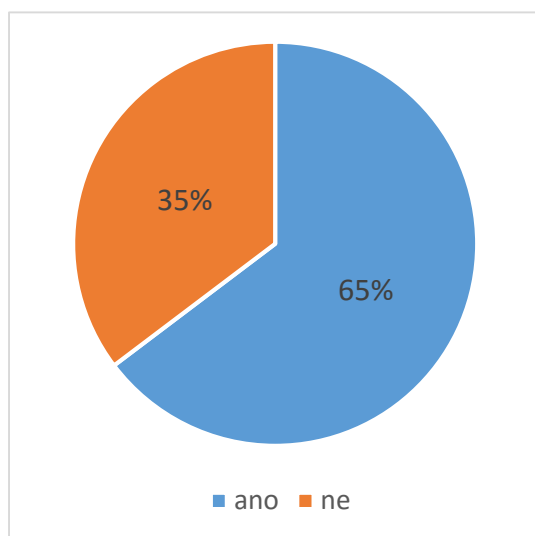
Zná někoho, kdo sází

Otázka č. 3: *Sází někdo ve Tvém okolí?*

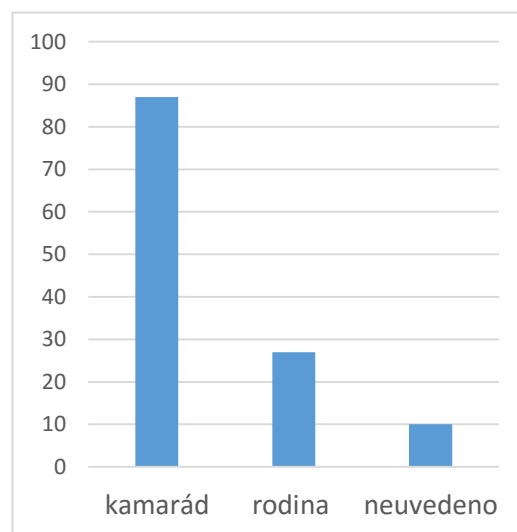
Třetí otázka se respondentů dotazuje, zda znají někoho ve svém okolí, kdo se věnuje kurzovému sázení a pokud znají, ať napíší koho, např. kamarád, rodič atd.

Graf 6 ukazuje, že 65 % (110) dospívajících zná v okolí někoho, kdo se sázení věnuje, tedy 2/3. Kurzové sázení je tedy v povědomí u mladých chlapců a není to věc úplně neznámá. Ostatních 35 % odpovědělo, že v okolí nikoho nezná, nejvíce se tato odpověď objevovala na ZŠD a ZŠS.

Ti, kteří odpověděli, že někoho znají, se nejvíce vyjádřili pro oblast kamarádů a rodiny. Kamaráda, který sází, zná 87 respondentů. Sázení v rodině označilo 27 dospívajících. Deset dospívajících chlapců označilo, že někoho znají, přesto nenapsali, kdo to je. Součet neodpovídá celkovému součtu respondentů z důvodu možnosti napsat tolik lidí, kteří sází, kolik respondent zná, proto někteří napsali jak rodiče, tak kamaráda.

Graf 6: Zná někoho, kdo sází

Graf 7: Kdo sází v okolí

Zkušenost se sázením

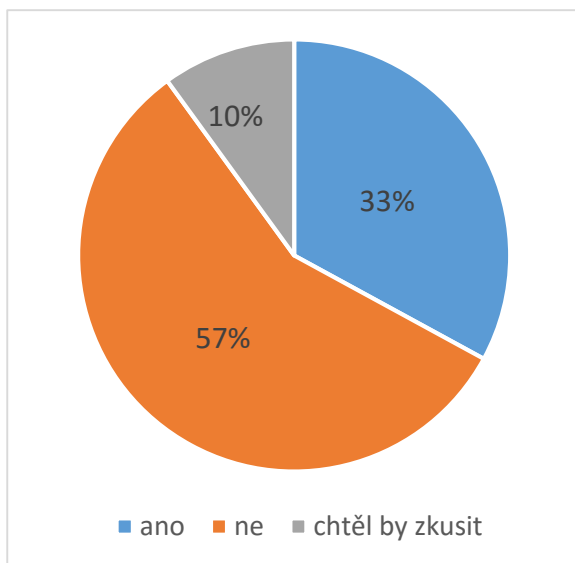
Otázka č. 4: *Vsadil sis někdy v sázkové kanceláři nebo na internetu?*

Tato otázka je stěžejní pro dotazníkové šetření a tím pro celý výzkum. Dotazuje se respondentů po osobní zkušenosti s KS - zda jedinec alespoň jednou v životě vsadil. Dospívající chlapci měli na výběr ze tří možností; kromě klasických protikladných odpovědí *ano-ne* mohli zvolit *ne, ale chtěl bych to zkusit*. Pokud respondent odpověděl *ne* nebo *ne, ale chtěl bych to zkusit*, stala se pro něj tato položka selektivní a přeskočil až k otázce č. 15.

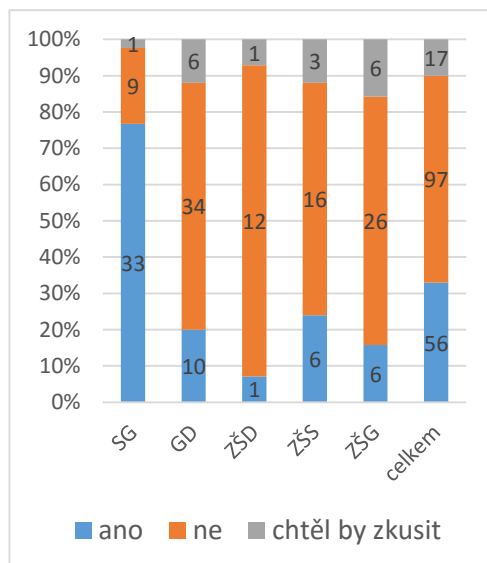
Jak ukazuje graf 8, celkem uvedlo zkušenost s KS 56 dospívajících, což je 33 % z celého souboru. Zbytek tvoří dospívající, kteří sázení nevyzkoušeli (67 %); z nich by to však 10 % chtělo vyzkoušet. Procentuální ukazatel modré části koláče zvyšuje sportovní gymnázium (SG), v němž zkušenost uvádí 33 dospívajících (59 % z celku).

Graf 9 představuje rozložení dle jednotlivých škol, výsledky jsou poměrně rozmanité. Pouze na SG převažuje zkušenost s KS nad nezkušeností. Na ostatních školách je zkušenost s KS v menšině. Vrchní šedá část však představuje několik dospívajících, kteří by KS chtělo vyzkoušet – na každé škole se alespoň jeden student/žák nacházel.

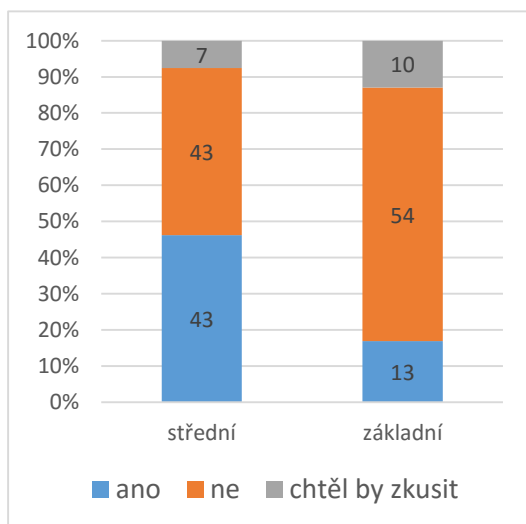
Je zřetelné, že středoškolští studenti mají prokazatelně větší zkušenost s kurzovým sázením než žáci na základní škole (graf 10). Zároveň můžeme pozorovat, že na škole se sportovním zaměřením se kurzové sázení vyskytuje ve větší míře než na škole klasické (graf 11).

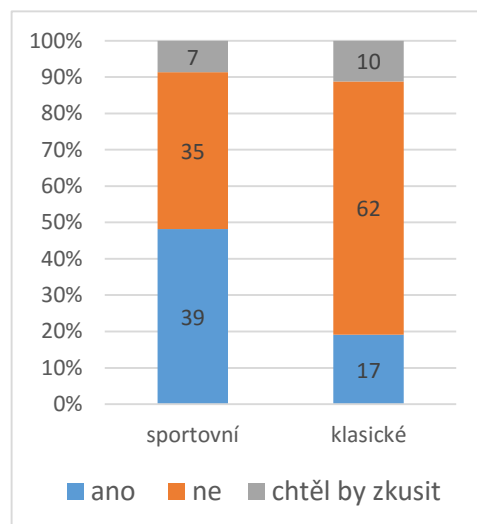
Graf 8: Osobní zkušenost s KS - celkem

Graf 9: Osobní zkušenost s KS – jednotlivé školy

Graf 10: Osobní zkušenost s KS – střední vs. základní

Graf 11: Osobní zkušenost s KS – sportovní vs. klasické

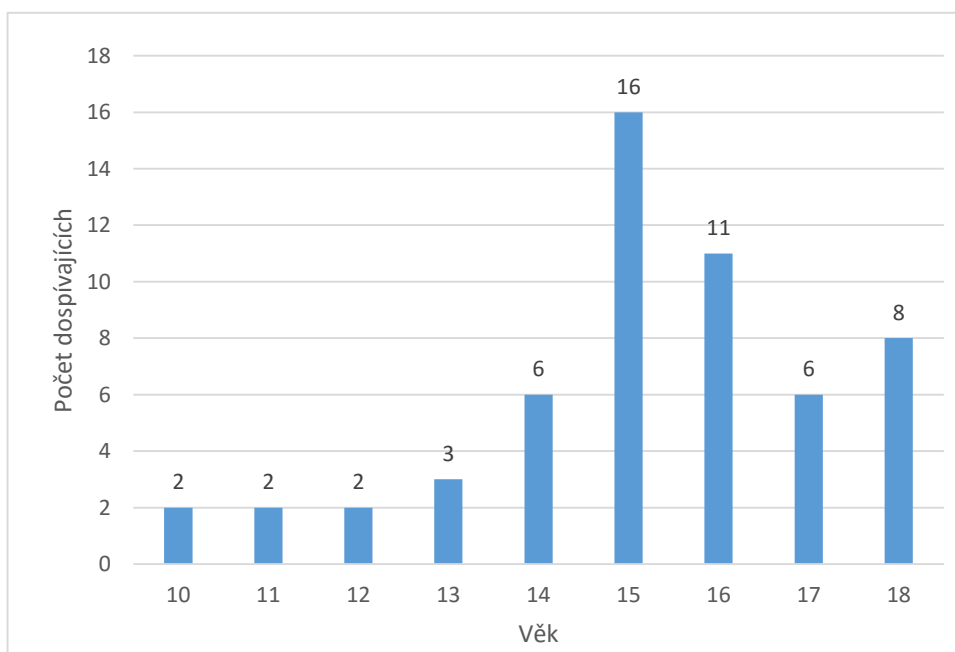
Věk při první sázce

Otázka č. 5: *Přibližně kolik Ti bylo v době první sázky?*

Z grafu vyplývá, že nejčastější hodnotou je 15 let věku (celkem 16 z 56). Je možné se domnívat, že doba první sázky v našem případě souvisí s příchodem na střední školu. Z celkového souboru 56 respondentů má zákona právo začít s KS pouze 8 osob, jenž dosáhlo plnoletosti. Zbylých 48 dospívajících chlapců vsadilo jako nezletilí.

Velmi extrémní je věkové rozmezí 10-14 let, ve kterém se nachází celkem 15 dospívajících, kteří přišli osobně do styku s kurzovou sázkou. Buď vsadili sami, nebo jim bylo umožněno skrze prostředníka vsadit.

V porovnání s rozhovory v kvalitativní části dochází ke klasickému rozložení. U účastníků rozhovorů bylo nejčastějším věkem 16 let, extrémní hodnotou bylo 10 a 12.

Graf 12: První sázka

Důvod první sázky

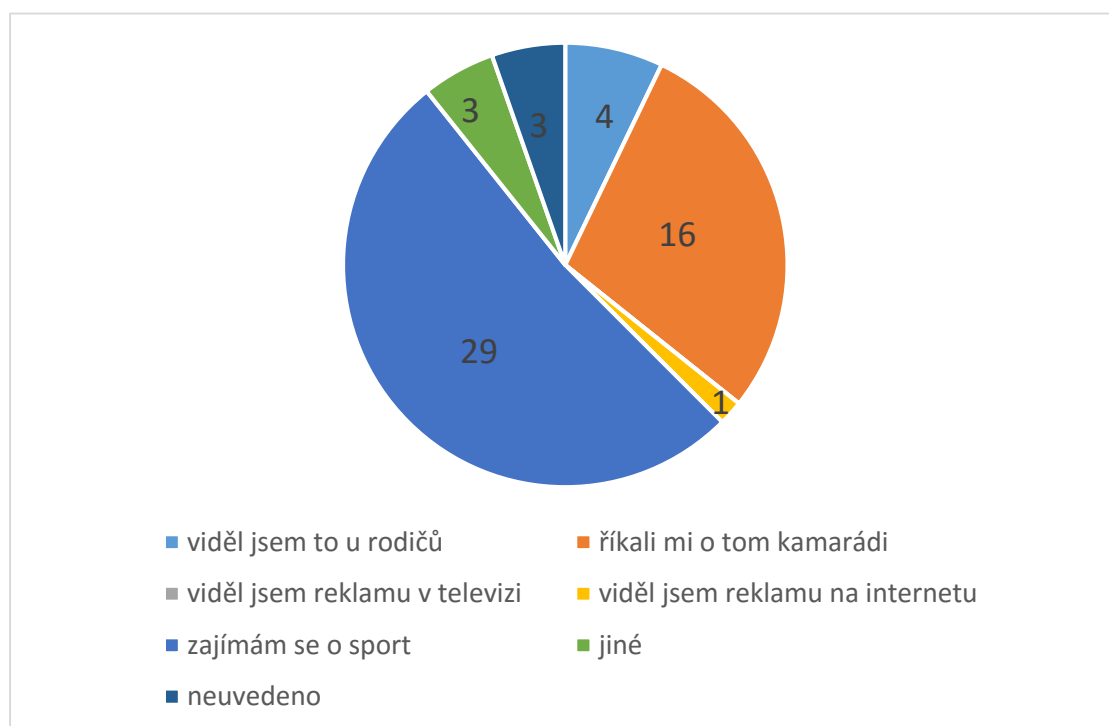
Otázka č. 6: *Jaký byl důvod Tvé první sázky?*

Šestá otázka se respondentů dotazovala, jaký byl důvod jejich první sázky, resp. co je k sázce přivedlo, proč vsadili. Z 56 respondentů odpovědělo 29, že důvodem první sázky byl zájem o sport a v návaznosti na něj kurzová sázka. To potvrzuje ústřední motiv z analytického příběhu v kvalitativní části. Zde byl sport společně s penězi určujícím hlediskem, proč jedinci sází a proč v tom pokračují.

Druhou nejčastější odpovědí byla skutečnost, že o sázení jim řekli kamarádi, proto si vsadili.

Čtyřikrát dospívající vsadili, protože to viděli u rodičů. Tři respondenti důvod první sázky nevedli a další zakroužkovali možnosti *jiné*. V této možnosti se například objevilo, že dotyčný chtěl vyhrát peníze.

Jeden z dospívajících viděl reklamu na internetu a to byl důvod sázky.

Graf 13: Důvod sázky

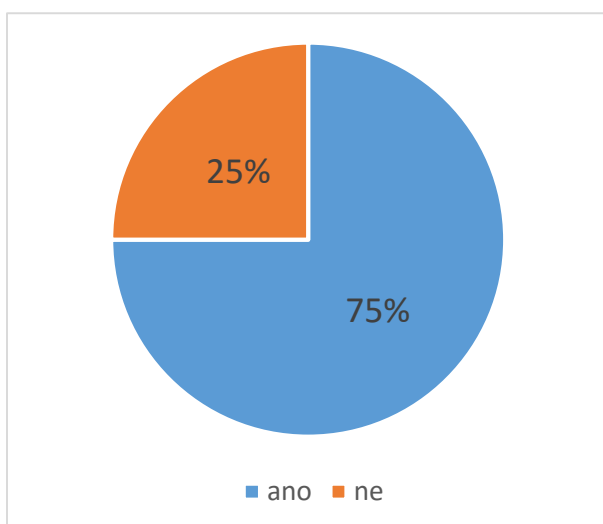
Informovanost rodičů

Otázka č. 7: *Vědí rodiče, že sázíš nebo že jsi sázel?*

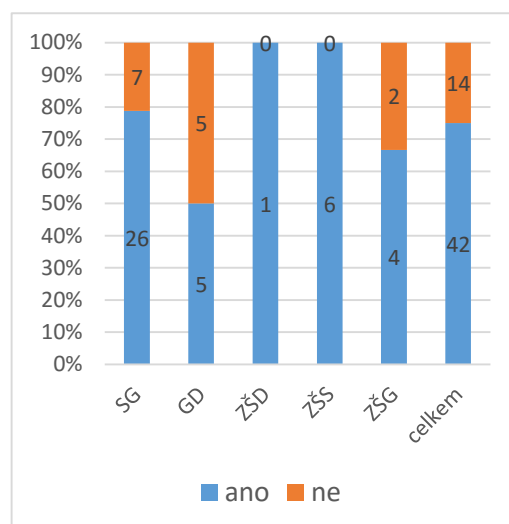
Žáci/studenti uvádějí, že $\frac{3}{4}$ rodičů vědělo o konání svých dětí.

Pokud se podíváme na graf 14, je zajímavé, že ve velké většině rodiče žáků základních škol věděli o KS dítěte, resp. si to žáci mysleli, že to rodiče vědí. Naproti tomu na střední škole 30 % studentů uvádí, že rodiče o jejich sázce nevěděli nebo neví.

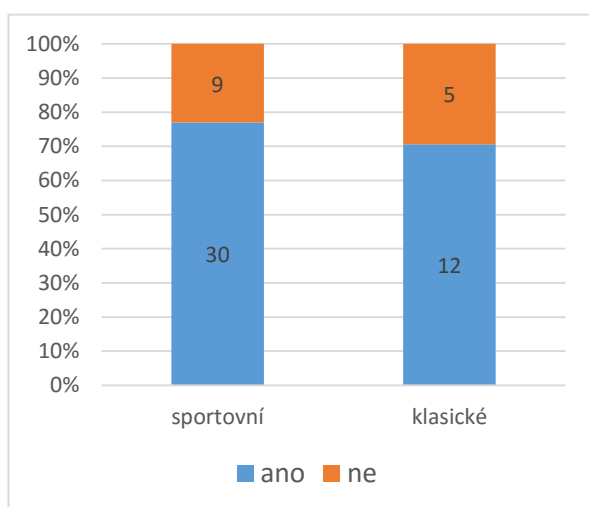
Sedmá otázka potvrzuje data z kvalitativního výzkumu, v něm všichni účastníci odpověděli, že rodiče o jejich sázení ví nebo věděli. V dotazníkovém šetření to sice neplatí stoprocentně, ale velká část rodičů o sázení svých dětí také ví.

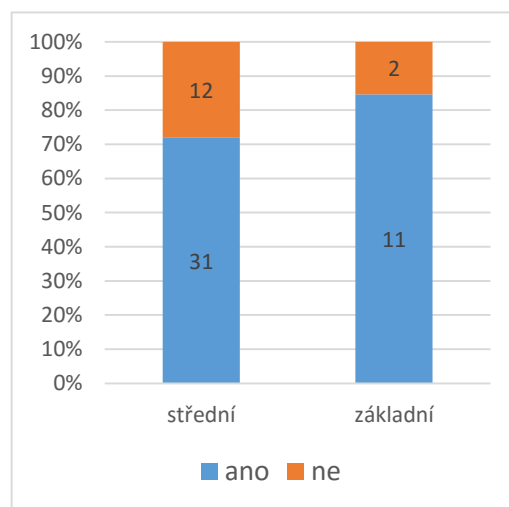
Graf 14: Informovanost rodičů - celkem

Graf 15: Informovanost rodičů – jednotlivé školy

Graf 16: Informovanost rodičů – sportovní vs. klasické

Graf 17: Informovanost rodičů – střední vs. základní

Sázení v současné době

Otázka č. 8: *Sázíš i v současnosti?*

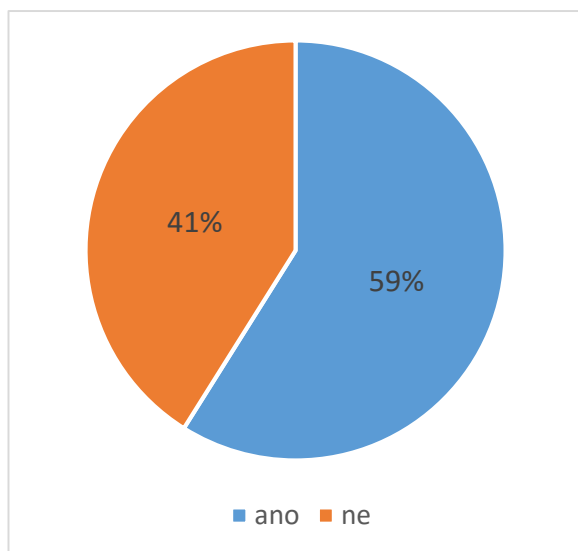
Tato položka byla selektivní pro ty, kteří odpověděli *ne*. Pokud takto odpověděli, přeskočili otázku č. 9, 10 a 13. V případě, že vyplnili tyto otázky, nejsou jejich odpovědi promítnuty do grafického vyjádření a jsou anulovány.

Z celkového počtu 56 respondentů, kteří vyzkoušeli kurzové sázení, se mu v současné době věnuje 33 studentů či žáků (59 % z těch, co KS vyzkoušeli).

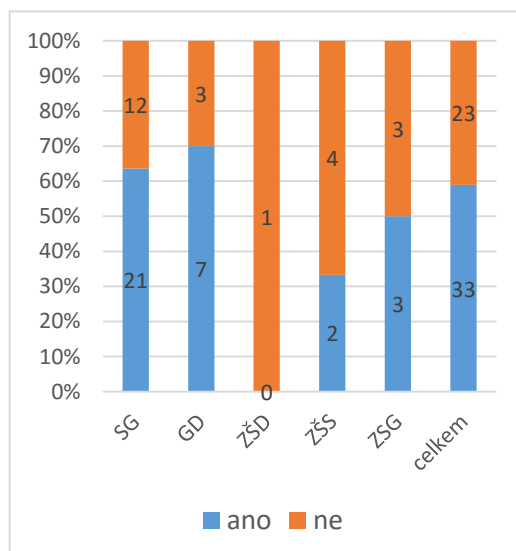
Při pohledu na graf 19 je evidentní, že tento procentuální poměr zvedá SG, na němž pokračuje v sázkové aktivitě 21 studentů, a dále GD, kde sází 7 studentů z 10.

Graf 20 ukazuje, že je určitá souvislost mezi typem školy - ve smyslu sportovní nebo klasická – a sázením. Na sportovní škole studenti sází ve větší míře než na škole klasické.

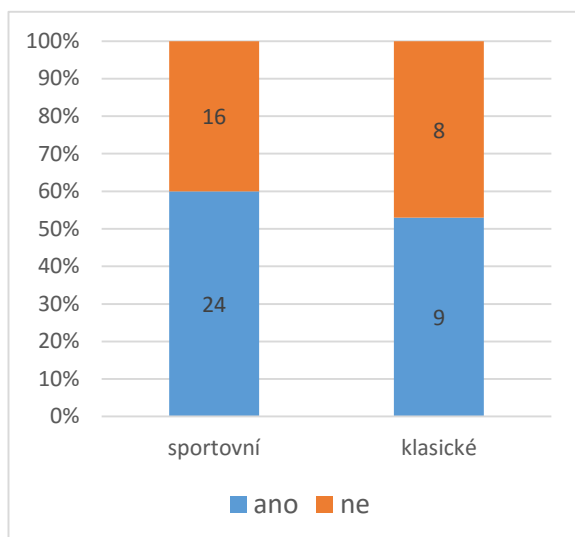
Graf 21 představuje, že kurzové sázení je především doménou středních škol, na níž v sázení pokračuje 28 studentů ze 44, kteří sázení kdy vyzkoušeli. Přesto ti, co pokračují, ve velké většině nedosáhli 18 let věku.

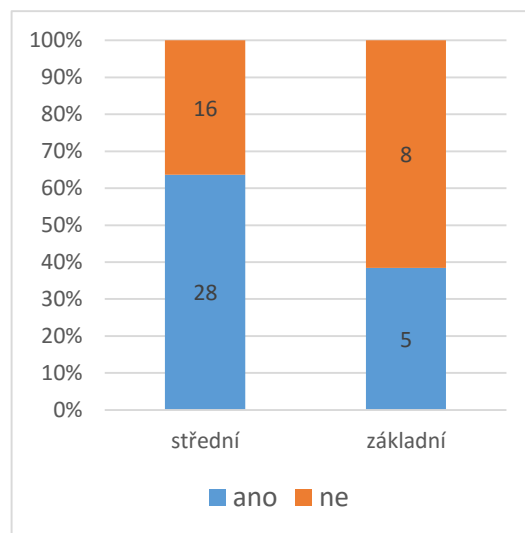
Graf 18: Sázení v současnosti - celkem

Graf 19: Sázení v současnosti – jednotlivé školy

Graf 20: Sázení v současnosti – sportovní vs. klasické

Graf 21: Sázení v současnosti – střední vs. základní

S kým sází

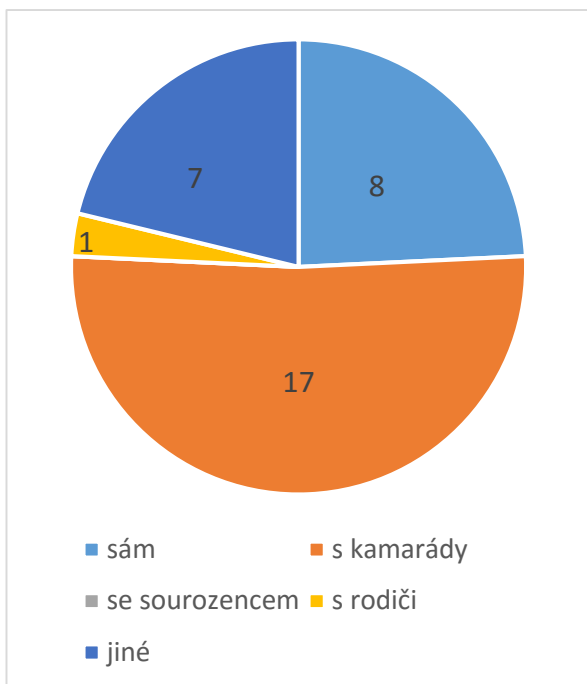
Otázka č. 9: *Pokud navštívuješ kamennou pobočku sázkové kanceláře, s kým sázíš?*

Devátá otázka se zajímala, s kým dospívající sází. Koláčový graf ukazuje, že většina z nich sází s kamarády (17 z celkového počtu 33). To koresponduje s analýzou rozhovorů, kde byli kamarádi velmi často zmiňováni. Na druhém místě je sázení individuální (8 z 33). Velmi zajímavé bylo sledovat možnost *jiné* (7 z 33). Nejenže respondenti zaškrtnli tuto možnost, ale navíc k ní napsali, že sází přes internet. Bylo by možné danou odpověď snad přiřadit k možnosti *sám*. Avšak i sázení přes internet se může odehrávat společně s kamarády, proto byla tato možnost vyhodnocována samostatně. S rodiči sází 1 dospívající, se sourozencem žádný z nich.

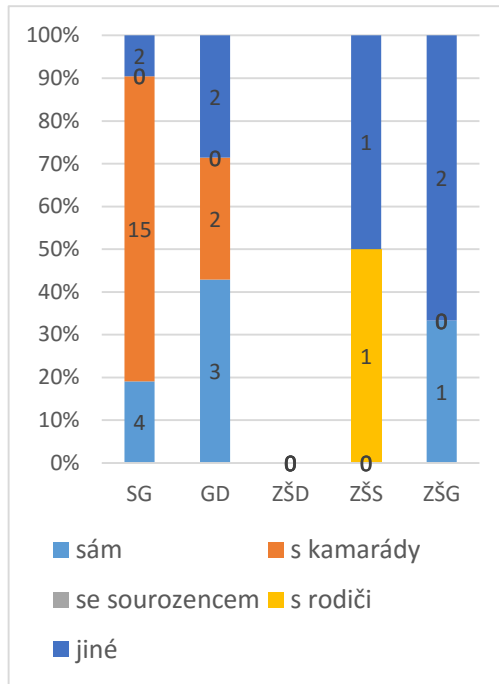
Graf 23 srovnává situaci na jednotlivých školách. Sázení se zdá být komunitní záležitostí na SG, kde s kamarády sází 15 studentů z 21. Ostatní školy nepřinášejí významné výkyvy.

Graf 24 porovnává sportovní vs. klasické školy. Jako v předchozím případě je hlavní rozdíl zejména u sportovních škol. Tento výsledek odpovídá druhému grafu a prvnímu sloupci (SG). Hodnoty na klasických školách jsou vyrovnané.

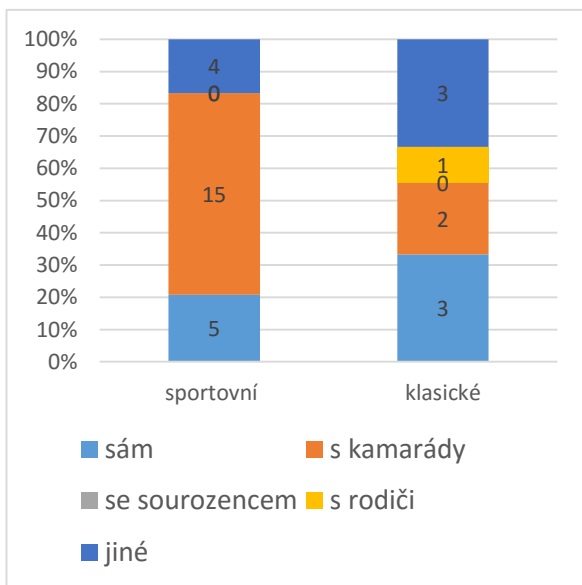
Graf 25 je podobný jako ty předešlé. Na středních školách sází studenti více s kamarády než s kýmkoliv jiným. Na základních školách na první pohled zaujme hodnota *jiné*.

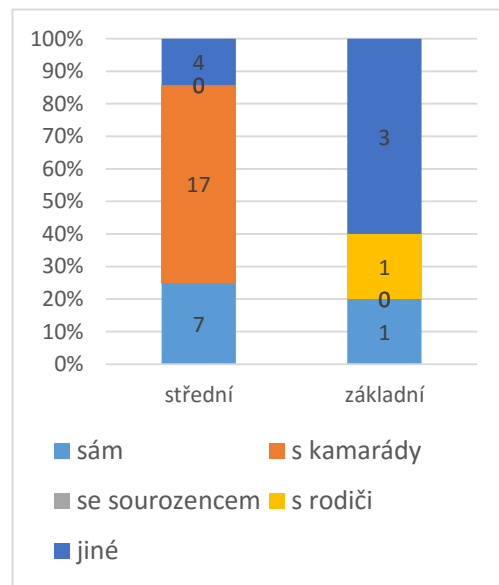
Graf 22: S kým sází - celkem

Graf 23: S kým sází – jednotlivé školy

Graf 24: S kým sází – sportovní vs. klasické

Graf 25: S kým sází – střední vs. základní

Využívání internetového kurzového sázení

Otázka č. 10: *Využíváš sázek na internetu (online sázky, live sázky)?*

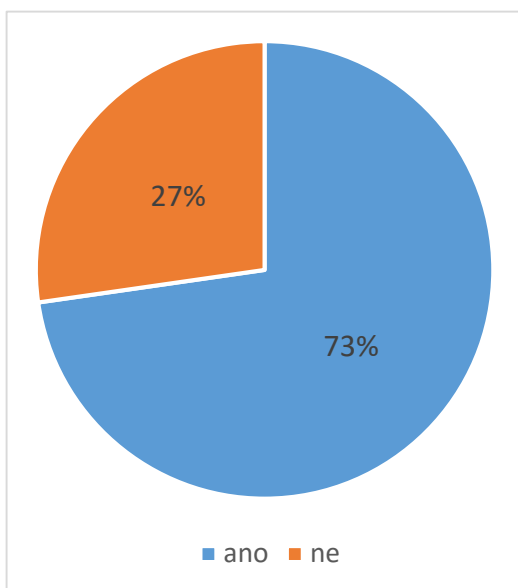
Desátá otázka se zabývá IKS a v grafech jsou promítnuty odpovědi těch, kteří v KS dodnes pokračují.

Z koláčového grafu je zřetelné, že IKS využívá téměř čtvrtina mladých sázejících (24 ze 33). Výsledek je srovnatelný s analýzou rozhovorů, protože v nich se účastníci rovněž vyslovili, že internetovým kurzovým sázením disponují.

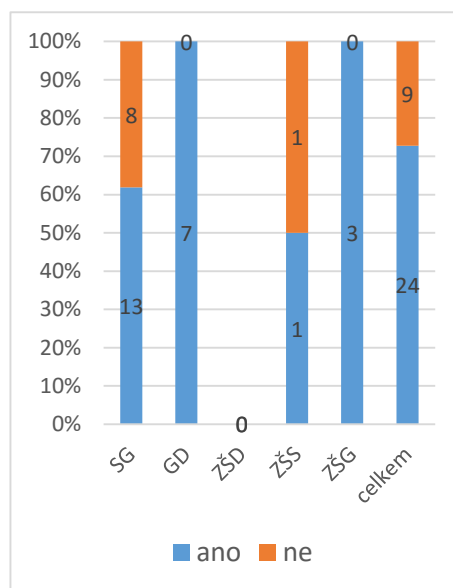
Graf 27 je výmluvnější, přibližuje situaci na jednotlivých školách – na SG využívá IKS 13 studentů (přibližně 65 %), na GD ho používá všech 7 dotázaných. Na základních školách je poměrně malé procento žáků, kteří se sázení v současné době věnují, přesto se zdá být zajímavé, že tři žáci ze ZŠG uvedli, že internetové sázení využívají, zvláště když vzpomeneme jejich věk.

Porovnání škol se sportovním a klasickým zaměřením (graf 28) vyznívá procentuálně pro školy klasického typu, ale s přihlédnutím k počtu studentů/žáků, kteří odpovídali, je toto procento zavádějící.

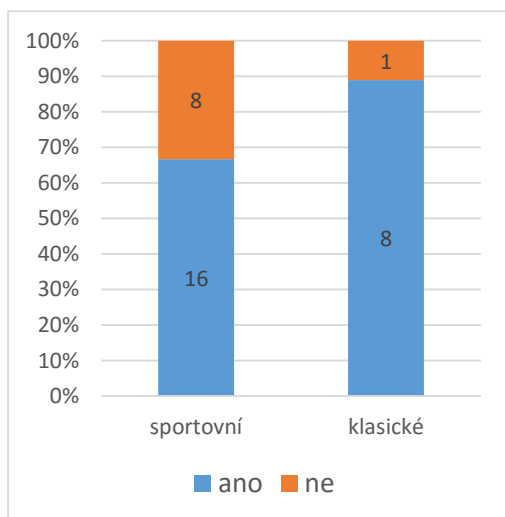
Graf 29 vypovídá, že $\frac{3}{4}$ středoškolských studentů využívá internetové kurzové sázení, což se dá považovat za poměrně vysoké číslo. Mezi školami středoškolského typu jsou však velké rozdíly a to i mezi jejich samotnými ročníky. Můžeme to ilustrovat na grafu 30: v prvním ročníku je poměr využívání 3:11 v neprospěch IKS, ale ve třetím ročníku je to 9:1 pro IKS.

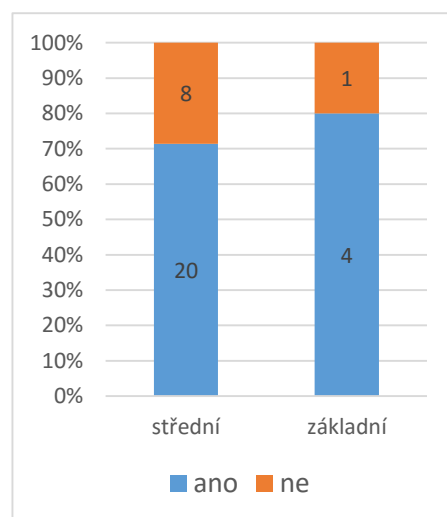
Graf 26: Využívání internetového kurzového sázení - celkem

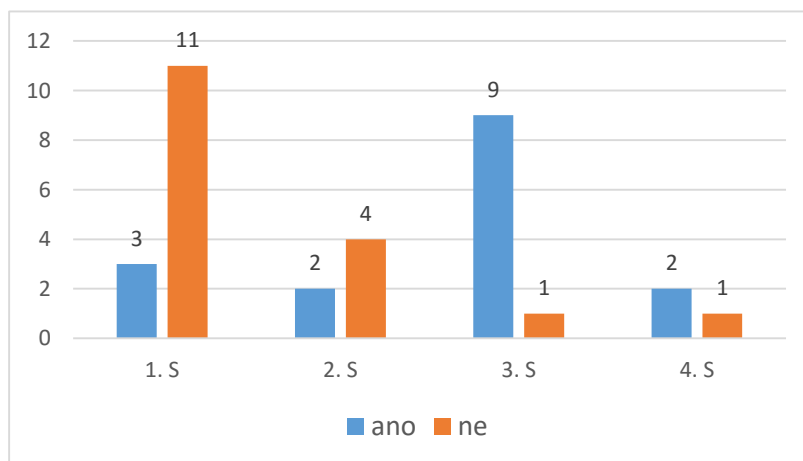
Graf 27: Využívání internetového kurzového sázení – jednotlivé školy

Graf 28: Využívání internetového kurzového sázení – sportovní vs. klasické

Graf 29: Využívání internetového kurzového sázení – střední vs. základní

Graf 30: Využívání internetového kurzového sázení - SG

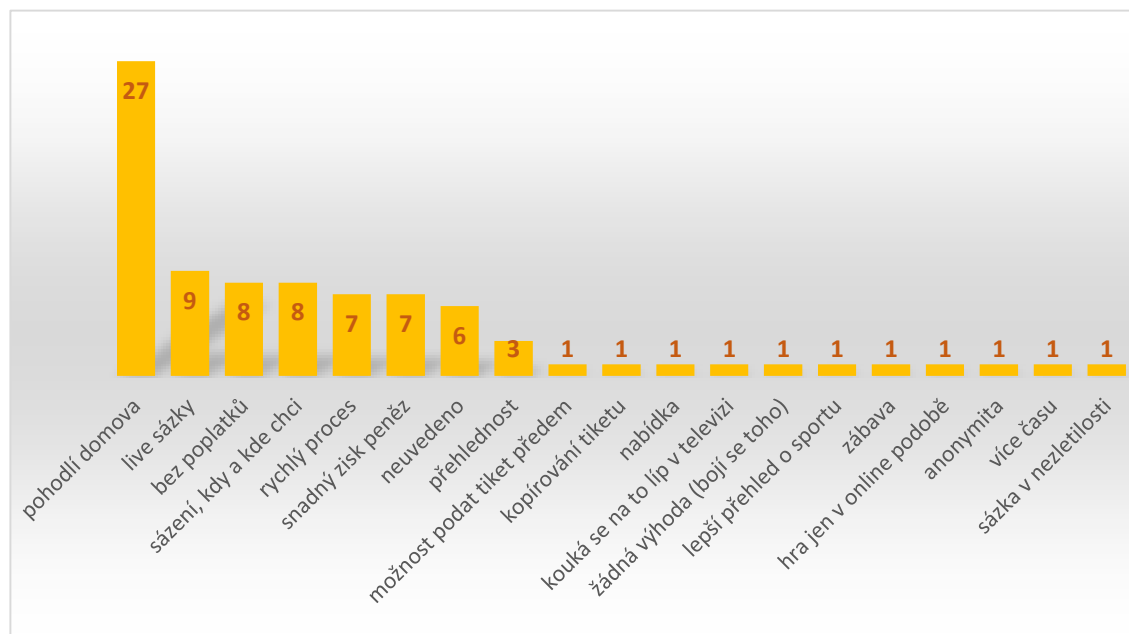
Výhody internetového kurzového sázení

Otázka č. 11: *Jaké jsou podle Tebe výhody internetového kurzového sázení? (napíš, co Tě napadá)*

Tato otázka byla určena všem respondentům, kteří kurzové sázení alespoň jednou vyzkoušeli, i těm, kteří dnes již nesází a třeba ani nevyužili možnost vsadit na internetu. U této otázky měl každý respondent možnost napsat tolik výhod, kolik ho napadá.

V teoretické části bylo v pasáži o IKS vysvětleno, jaký byl důvod jeho zavedení, a zároveň byly vyjmenovány výhody, které s ním jsou spojeny a to jak z pozice sázejícího, tak z pozice sázkové kanceláře (Prunner, 2013). Na otázku výhod či nevýhod byl dán prostor i při rozhovorech. Výhody uvedené účastníky rozhovoru i respondenty z velké části kopírují ty představené v teorii.

Z 56 respondentů uvedlo 27, tedy více než polovina, že hlavní výhodou je pohodlí domova (velmi často se objevovala odpověď: nemusím nikam chodit). Devět respondentů považuje za výhodu live sázky, osmi se IKS líbí z důvodu nulového poplatku při sázce. Časový faktor, který byl významný mj. i u největší položky, je spojen s odpověďmi *sázení, kdy a kde chci* a *rychlý proces*. Zde se velmi často objevovalo, že si studenti/žáci mohou vsadit např. i ve škole nebo kdykoliv mají po ruce třeba mobilní telefon či počítač s internetem. Rychlý proces někteří spojovali s rychlým výběrem sázkových příležitostí a nezdržováním se v sázkové kanceláři. Sedm studentů/žáků uvedlo jako výhodu snadný zisk peněz. Obecně se dá tato odpověď považovat za velmi zkrslující, zejména z hlediska

Graf 31: Výhody internetového kurzového sázení

vidění samotných respondentů, kteří takto odpověděli. Snadný zisk peněz se totiž téměř vždy deklaruje u všech sázkových kanceláří a nejde o to, jakou formu nabízí, zda internetové sázení nebo sázení v klasických pobočkách. Sedm respondentů nechalo otázku bez odpovědi. Tři z nich uvedli, že výhodou je přehlednost sázení na internetu.

Jedenkrát byly uvedeny možnosti: možnost podat tiket předem; kopírování tiketu, tj. okopírování tiketu jiného uživatele IKS, jehož tiket je pro všechny viditelný; nabídka ve smyslu rozšířenosti; anonymita – navzdory pravdivosti odpovědi zmíněna pouze jednou; sázení i v nezletilosti – souvisí s domnělou anonymitou; lepší přehled o sportu – nedá se úplně považovat za výhodu jako spíš za průvodní jev spojený s kurzovým sázením obecně; sledování v televizi; zábava; hra je jen v online podobě; žádná výhoda – respondent doslova uvedl, že se IKS bojí.

Nevýhody internetového kurzového sázení

Otázka č. 12: *Myslíš, že jsou nějaké nevýhody internetového kurzového sázení? (napíš, co Tě napadá)*

Dvanáctá otázka byla do dotazníku včleněna jako opozice k předchozí. Někteří totiž mohou vnímat výhody i nevýhody IKS. Je velmi zajímavé sledovat tyto odpovědi, protože vnímání každého člověka je jiné a interpretace situace se mohou různit. V kvalitativní části rovněž zaznívaly nevýhody internetového kurzového sázení, přesto pořád převažují výhody.

Překvapivě nejvíce (22 odpovědí) se respondenti shodují, že žádnou nevýhodu IKS nevnímají a tedy, že z jejich pohledu žádné nejsou. V odpovědích se objevovalo: *žádné nejsou, nemyslím si, žádná není ad.*

Čtrnáct dotázaných se k této otázce vůbec nevyjádřilo nebo ji proškrtlo; lze se domnívat, že jim žádné nevýhody nepřišly na mysl, proto by se jejich „prázdňé“ odpovědi mohly přiřadit k první odpovědi. Přesto, aby byla zajištěna správnost grafu, byla tato odpověď vyčleněna jako samostatná.

Šest respondentů poukázalo na skutečnost, že IKS skýtá nebezpečí podvodu. Zejména se vyskytovalo spojení s napadením účtu jiným uživatelem nebo hackerem, případně existence podvodných stránek. Tyto odpovědi nemusí být vůbec mylné. Existují totiž jakási „poradenství“ v oblasti tipování na internetu, která vypadají velmi prapodivně. Často nabízejí svoje služby např. na sociálních sítích (odměny za tip, přidání se do tipérské skupiny atd.)

Pět respondentů popsalo, že nevýhodou může být prohrání peněz. KS je obecně spojeno s penězi a i s rizikem prohrání peněz, proto je tato odpověď překvapivá, že ji respondenti vztahují na IKS. Dalo by se s ní souhlasit ve smyslu neustálého přístupu k penězům (internetové bankovníctví) a k hernímu účtu.

Dvakrát dotázaní zmiňují unáhlené sázky, ztrátu času a nefungování internetu. Faktor času se objevoval i u výhod. Na jedné straně se vyskytuje odpověď říkající rychlost sázky, přehlednost a na druhé, té stinné stránce, je to ztráta času spojená s neustálým vysedáváním u internetu.

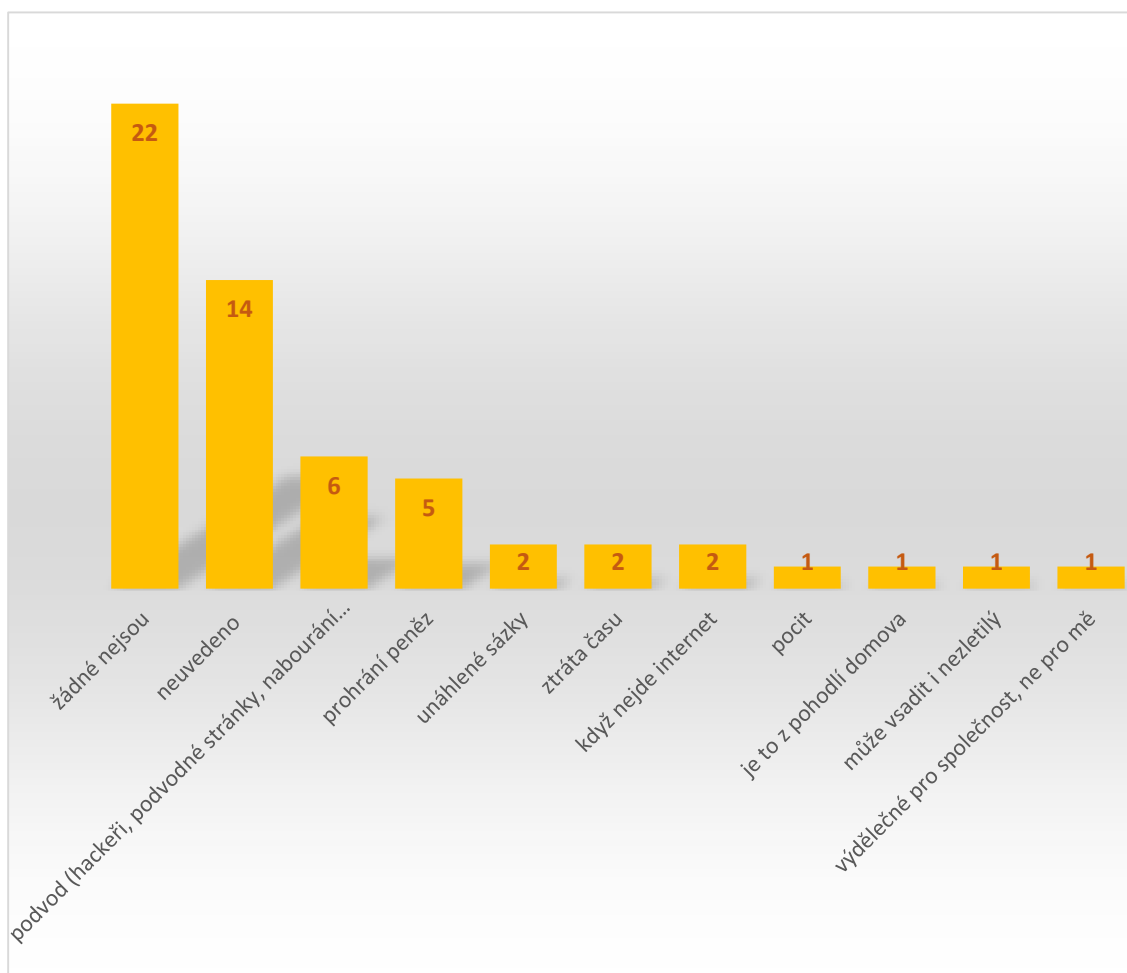
Přestože čtyři odpovědi byly v dotaznících zmíněny pouze jednou, jsou zajímavé a přinášejí jiný pohled na IKS. Jeden z respondentů se vyjádřil, že IKS mu nepůsobí takový

pocit, jako když si může jít vsadit na kamennou pobočku. Pokud vzpomeneme některé z účastníků rozhovorů, tato odpověď se u nich rovněž objevovala.

Jeden z dotázaných se vyjádřil v tom smyslu, že nevýhodou je pohodlí domova, což považovala většina v předchozí otázce za výhodu.

Zřejmě nejzajímavější je odpověď, že si člověk může vsadit i jako nezletilý. Tuto odpověď můžeme nalézt i ve výhodách.

Poslední z odpovědí je faktem: IKS je výdělečné pro společnost, nikoli pro mě. Tuto odpověď je možné aplikovat obecně na KS nebo na další hry, při nichž dochází k sázkám; z dlouhodobého hlediska jsou totiž výhradně výdělečné pro společnost, ve smyslu obchodní společnosti.

Graf 32: Nevýhody internetového kurzového sázení

Oblíbenost IKS a kamenných poboček

Otázka č. 13: *Kterou z forem sázení máš raději?*

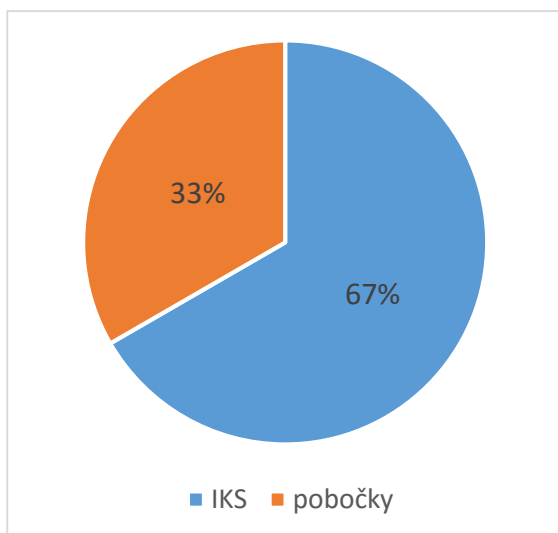
V teoretické části bylo v kapitole 4.2.4.1 pojednáno o historii internetového kurzového sázení a o vysokém nárůstu objemu sázek právě do této formy sázení v posledních letech. Třináctá otázka zjišťovala, jakou formu mají respondenti raději. Do grafů jsou promítnuty odpovědi těch, kteří sází v současnosti (33 respondentů). Výsledky jsou poměrně jednoznačné a potvrzují předpoklad moderní doby – že mladým bude více vyhovovat formát internetového kurzového sázení. Rozložení výsledků je velmi podobné těm v rozhovorech. V nich sice všichni účastníci říkají, že využívají internetové kurzové sázení, ale kamenná pobočka pro ně pořád má smysl a z hlediska tradice význam.

Koláčový graf 33 ukazuje převahu oblíbenosti IKS před sázením v kamenných pobočkách. Poměr je vyvážený 3:1 z pohledu IKS.

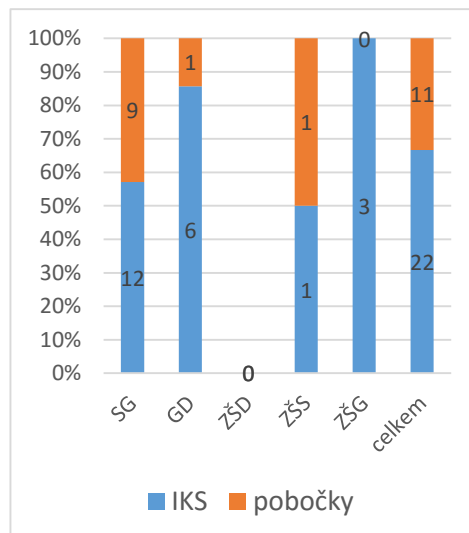
Reálná čísla přináší graf 34. Celkem má IKS raději 22 dospívajících, 11 jich zůstává u tradičnější varianty navštěvování kamenných poboček. Opět vidíme rozdíly mezi jednotlivými školami, zejména procentuálně. Z grafu vypadá hodnota ZŠD, na níž nikdo z žáků v současné době nesází. Poměrně nízké hodnoty nabízí ZŠS, na níž je situace vyrovnaná 1:1. Na ZŠG se sázení věnují tři žáci a všichni tři mají raději formu IKS.

Situace na obou školách přináší lepší srovnání. Na SG se kurzovým sázením zabývá 21 studentů, 12 z nich raději využívá IKS, 9 z nich má raději kamenné pobočky. Doplnkový graf 37 opět ukazuje, že v rámci této školy jsou velké rozdíly v postoji k IKS a ke kamenným pobočkám. V prvním a druhém ročníku dávají studenti přednost sázení v kamenných pobočkách, naopak ve třetím a čtvrtém ročníku je oblíbenější IKS. Zvlášť hodnota ve třetím ročníku ukazuje jasnou převahu IKS, všech 8 studentů uvedlo IKS jako jejich oblíbenější variantu.

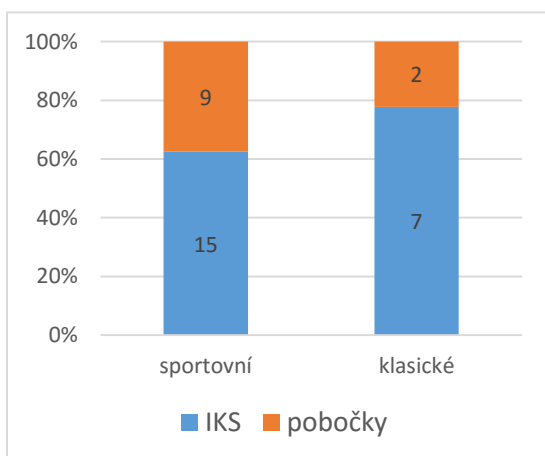
Grafy 35 a 36 potvrzují větší oblíbenost IKS na všech typech škol – na klasických i sportovních, na středních i základních.

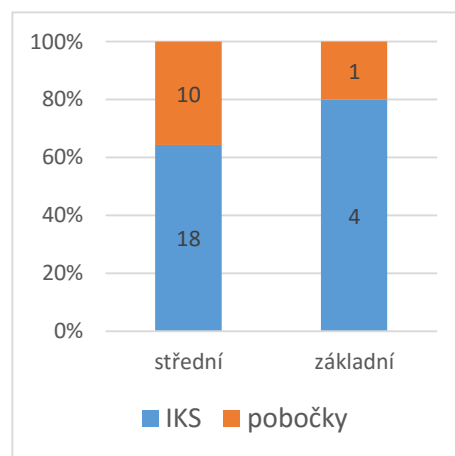
Graf 33: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky - celkem

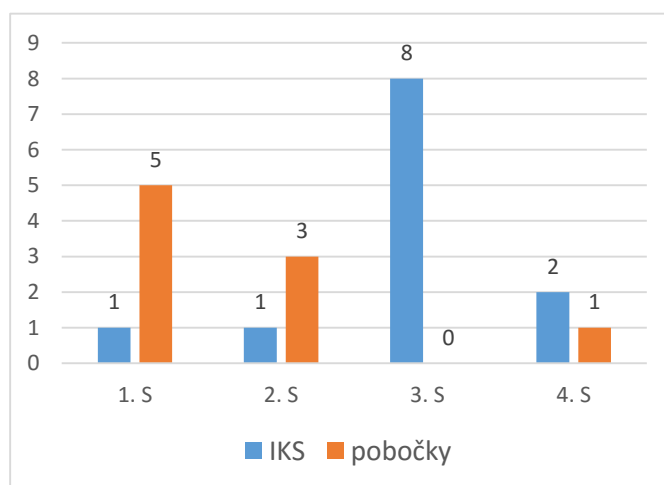
Graf 34: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – jednotlivé školy

Graf 35: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – sportovní vs. klasické

Graf 36: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – střední vs. základní

Graf 37: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky - SG

Sázení před příchodem na střední školu

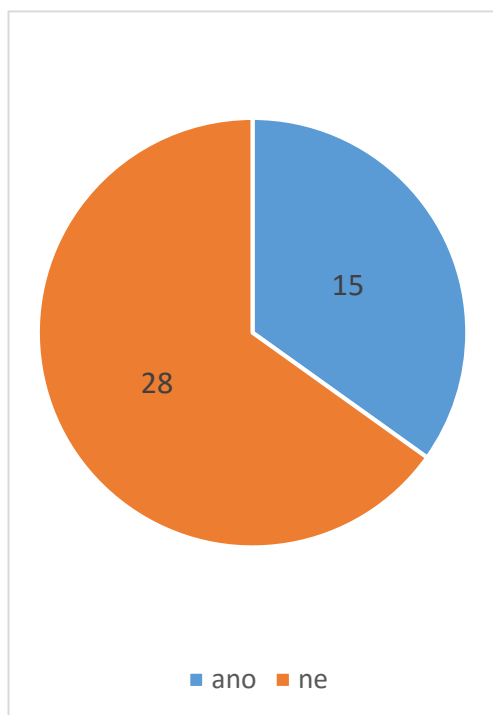
Otázka č. 14: *Sázel jsi před příchodem na střední školu? (pokud chodíš na ZŠ, přejdi na 15)*

Čtrnáctá otázka souvisí s položkou č. 5, která se ptala po věku první sázky.

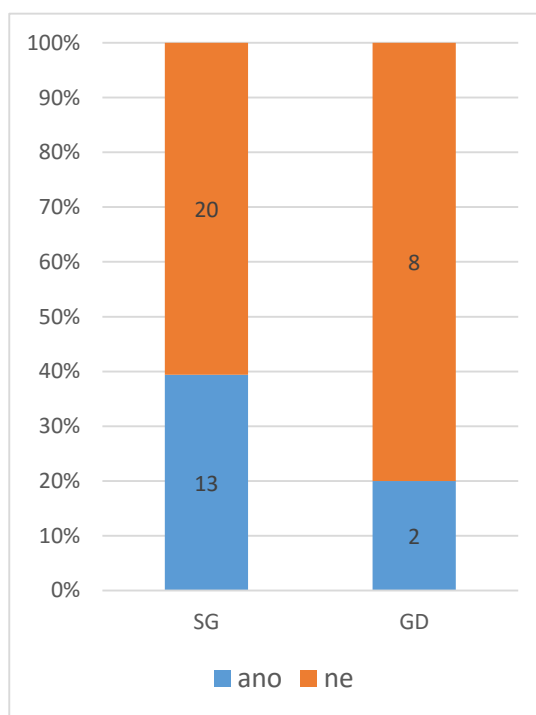
V této položce můžeme nacházet zajímavé souvislosti, které nám však neodhalí dotazníkové šetření. Proto se můžeme jen domnívat, proč koláčový graf 38 ukazuje znatelně větší procento pro možnost *ne*. Již bylo naznačeno ve vyhodnocení otázky č. 5, zlomové mohou být dva okamžiky: dosažení 15 let věku a přechod na střední školu. Velmi často se v rozhovorech v kvalitativní části objevuje i skutečnost, že účastníci poznali na střední škole kamarády, kteří sází.

Graf 39 srovnává výsledky na obou středních školách. V obou případech převažuje začátek účasti respondenta na kurzovém sázení až s příchodem na střední školu.

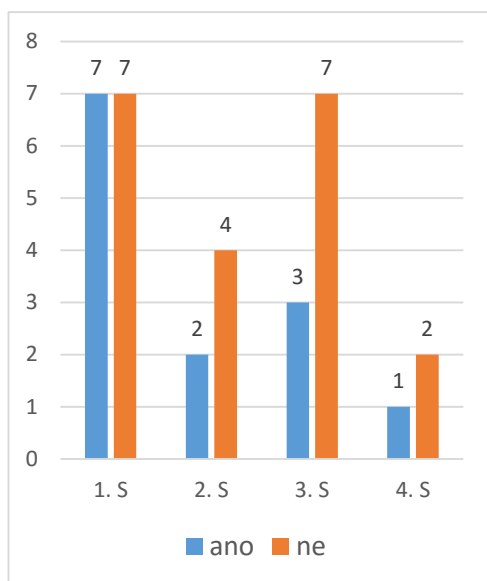
Grafy 40 a 41 ukazují situaci v jednotlivých ročnících na jednotlivých školách. Zajímavý je čtvrtý graf; ve třetím a čtvrtém ročníku jsou studenti, kteří začínali se sázením až s příchodem na střední školu. Bylo by určitě přínosné ptát se, proč k tomu došlo a proč nesázeli již na základní škole.

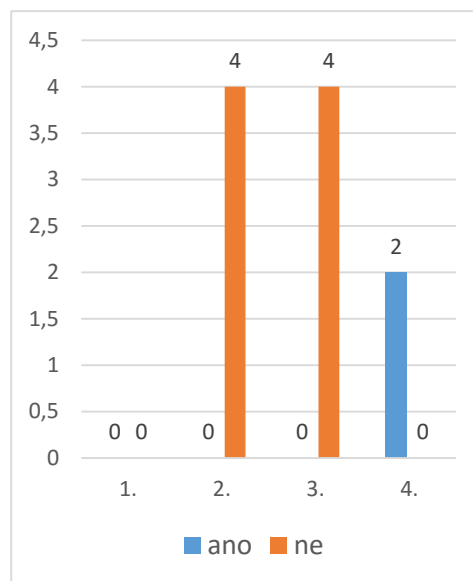
Graf 38: Sázení před příchodem na SŠ - celkem

Graf 39: Sázení před příchodem na SŠ – jednotlivé školy

Graf 40: Sázení před příchodem na SŠ - SG

Graf 41: Sázení před příchodem na SŠ - GD

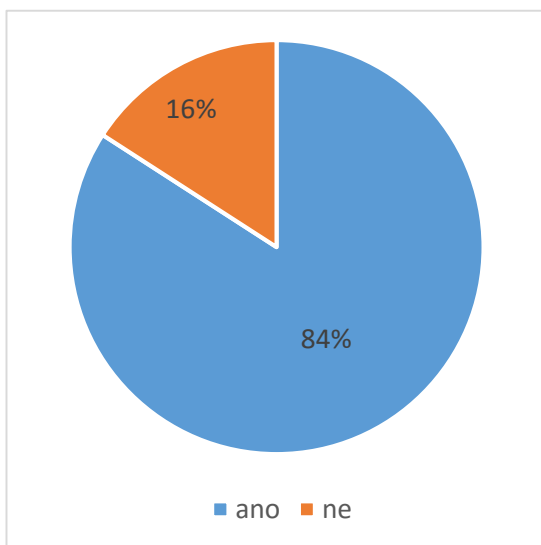
Zájem o sport

Otázka č. 15: *Zajímáš se o sport? (sleduješ ho v televizi, díváš se na sportovní zprávy, zajímají Tě výsledky a tabulky sportovních zápasů)*

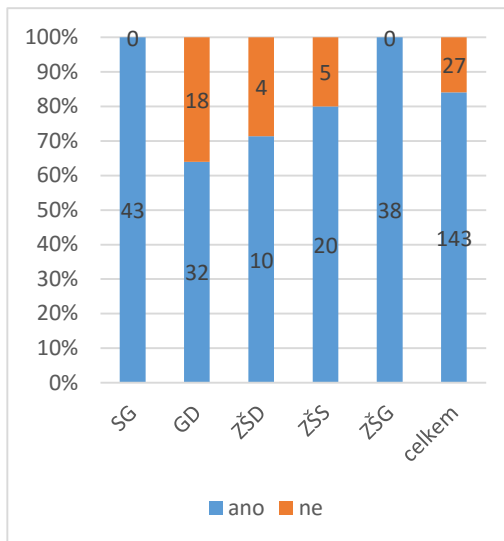
Patnáctá otázka se ptá, zda se respondent zajímá o sport. Pokud vycházíme z výsledků rozhovorů v předchozí části, jenž naznačují, že může existovat jistá souvislost mezi sportem a samotným KS, objevují se i dvě položky, týkající se sportu, v dotazníku (otázka č. 15 a 16). Patnáctá otázka je zacílena obecně na zájem o sport, bez sportovní aktivity.

Koláčový graf 42 ukazuje, že z celého souboru se o sport zajímá 84 % (143) dospívajících, nezájem o sport vyjádřilo 16 % (27) mladých dotázaných.

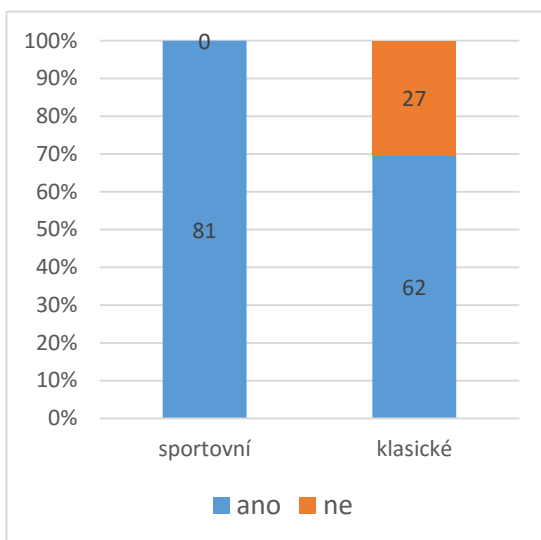
Graf 43 potvrzuje již jasný předpoklad: na školách se sportovním zaměřením mají zájem o sport všichni. Jiné je to však na školách klasického typu. Poměr zájemců o sport a těch, které nezajímá, je 62:27 (v procentech 70 : 30).

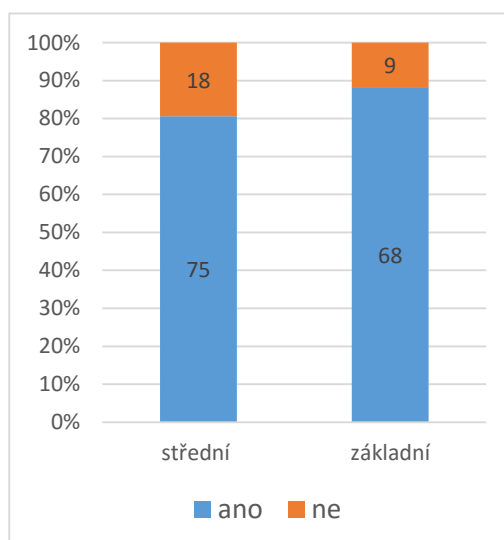
Graf 42: Zájem o sport - celkem

Graf 43: Zájem o sport – jednotlivé školy

Graf 44: Zájem o sport – sportovní vs. klasické

Graf 45: Zájem o sport – střední vs. základní

Aktivní sportovci

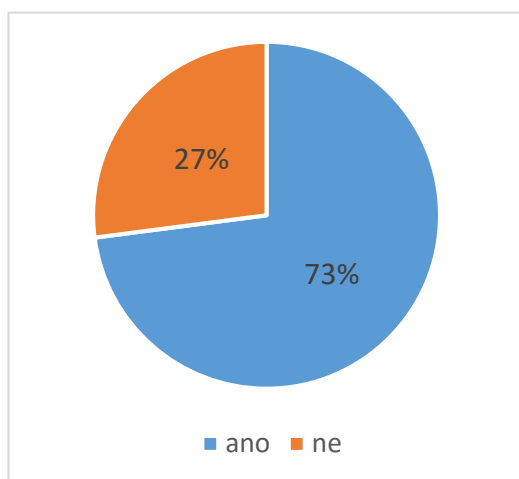
Otázka č. 16: *Jsi aktivní sportovec? (aktivním se rozumí, že hraješ za nějaký klub nebo spolek, jsi v nějakém registrován)*

Šestnáctá otázka navazuje na předchozí a zabývá se vztahem dospívajících ke sportovním aktivitám.

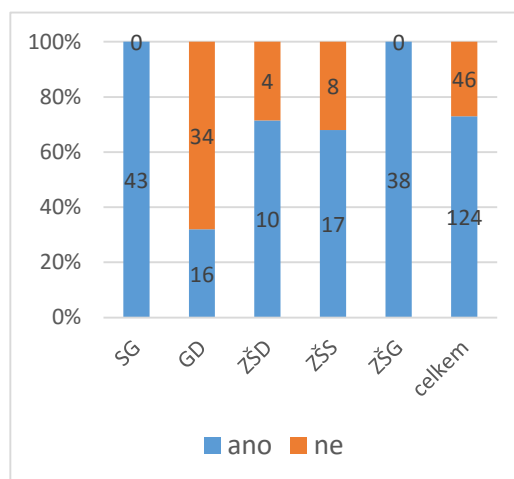
Koláčový graf 46 ukazuje, že v souboru jsou necelé $\frac{3}{4}$ aktivních sportovců (73 % odpovídá 124 respondentům). Zbytek, 27 % (46), nejsou aktivní sportovci.

Graf 47 opět ukazuje, že na sportovních školách jsou všichni aktivními sportovci. Největší rozdíl v poměru sportovců a nespportovců je na GD: 16 dospívajících aktivně sportuje a 34 se žádné sportovní aktivitě nevěnuje. Na ZŠD a ZŠS je situace, převedená na procenta, velmi podobná. Na ZŠD je to poměr 10:4 a na ZŠS 17:8.

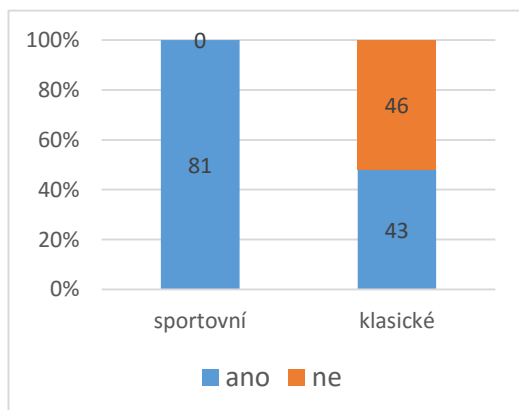
V grafu 48 je tedy zajímavé sledovat, že na školách klasického typu, jež byly vybrány pro výzkum, je celkový poměr sportovců a nespportovců téměř vyrovnaný – 43:46.

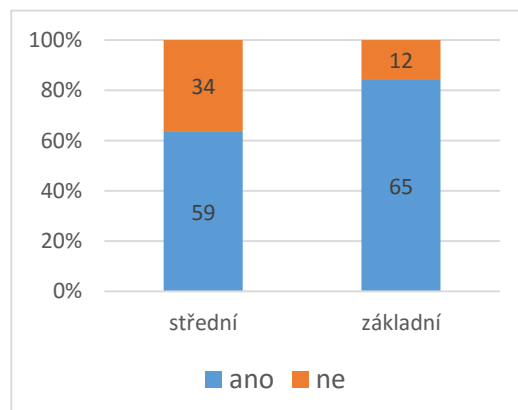
Graf 46: Aktivní sportovci - celkem

Graf 47: Aktivní sportovci – jednotlivé školy

Graf 48: Aktivní sportovci – sportovní vs. klasické

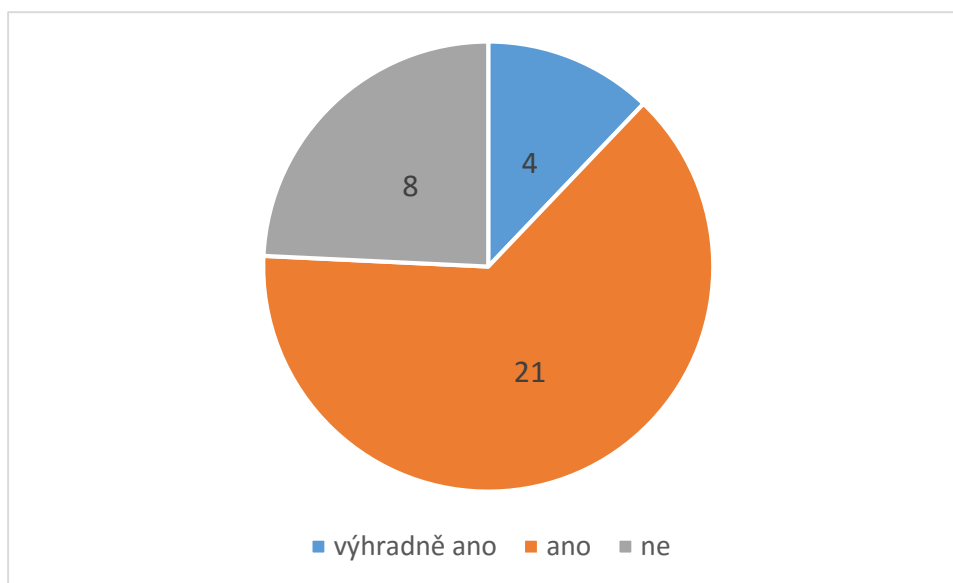

Graf 49: Aktivní sportovci – střední vs. základní

Sázení na sport

Otázka č. 17: *Sázíš na sporty, které sám provozuješ?*

Graf 50 ukazuje, že ti, kteří se v současné době kurzovým sázkám věnují, sází ve většině na sporty, které sami provozují. Nacházíme zde souvislost mezi sportem a kurzovým sázením. Výsledek koresponduje s tvrzeními účastníků v rozhovorech, kteří také sázeli zejména na sporty, jichž se aktivně účastní.

Graf 50: Sázení na sporty

Nebezpečí KS

Otázka č. 18: *Myslíš si, že je kurzové sázení nebezpečné?*

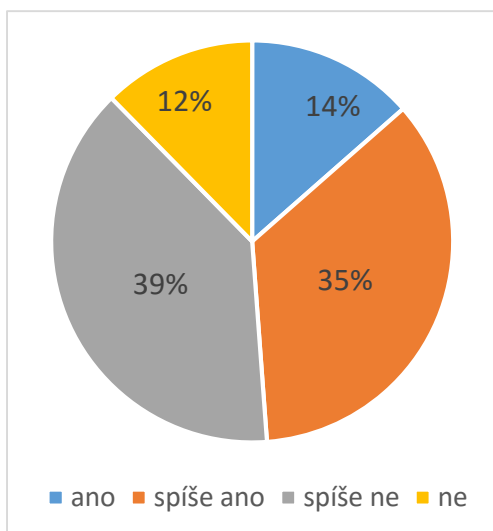
Osmnáctá otázka zjišťovala postoj všech dospívajících v dotazníkovém šetření ke KS. Respondentům byly nabídnuty čtyři možnosti odpovědí *ano – spíše ano – spíše ne – ne*. Otázka vychází z kvalitativní části, v níž účastníci zaujali k sázení pozitivní postoj a v jejich případech to nespojují s ničím negativním, připouštějí však, že pro někoho nebezpečné být může.

Z celkového pohledu z grafu 51 vyplývá téměř dokonalá rozloženost odpovědí celého souboru. Téměř 50:50 je rozložení dichotomických odpovědí *ano-ne*. Stejně je to i v odpovědích *spíše ano-spíše ne*. Právě tyto nerozhodné možnosti respondenti volili z větší části.

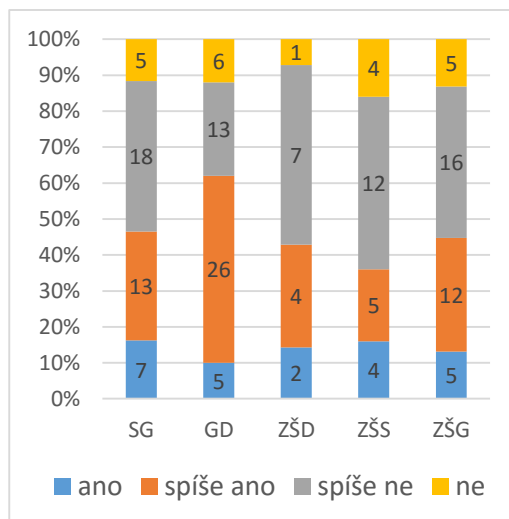
Graf 52 ukazuje procentuální rozložení odpovědí na jednotlivých školách. Rezolutní odpovědi *ano-ne* se jsou na všech školách téměř vyrovnané. Větší rozdíly přináší *spíše ano-spíše ne*. Zřejmě největší rozdíl v poměru těchto odpovědí je na GD a na ZŠS. Na GD odpovědělo 26 dospívajících, že KS spíše považují za nebezpečné, oproti 13 dospívajícím, kteří si myslí, že spíše nebezpečné není. Na ZŠS je situace opačná, 5 žáků považuje KS spíše za nebezpečné, naproti tomu 12 žáků spíše ne.

Graf 53 je ve všech ohledech téměř vyrovnaný, snad až na odpověď *spíše ano*, kterou volili více studenti a žáci klasických škol.

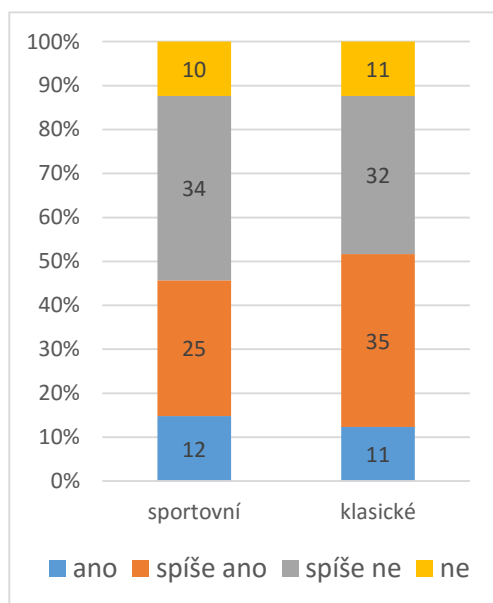
Větší procentuální rozdíl nabízí graf 54, opět u odpovědi *spíše ano*. Tuto odpověď volilo 39 studentů středních škol, oproti 21 žákům ze škol základních. KS za nebezpečné považují zejména studenti středních škol, přesto však není tento rozdíl úplně rozhodující.

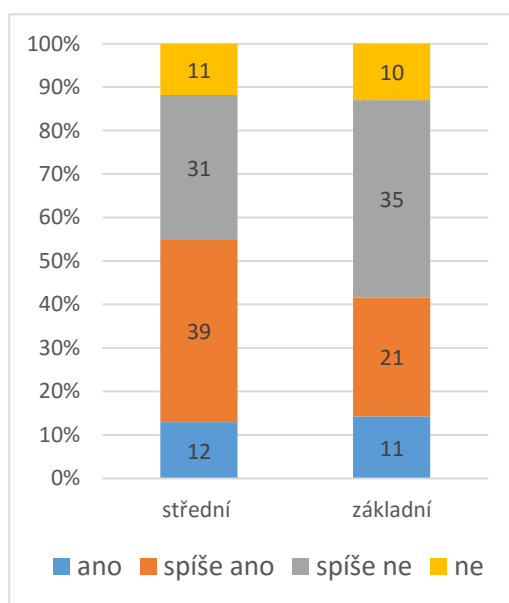
Graf 51: Nebezpečí kurzového sázení - celkem

Graf 52: Nebezpečí kurzové sázení – jednotlivé školy

Graf 53: Nebezpečí kurzového sázení – sportovní vs. klasické

Graf 54: Nebezpečí kurzového sázení – střední vs. základní

Varování před kurzovým sázením

Otázka č. 19: *Varoval Tě někdo před kurzovým sázením? (můžeš označit více možností)*

Devatenáctá otázka se dotýkala prevence kurzového sázení. Výsledek není překvapivý. Z teorie vyplývá, že prevence před kurzovým sázením není uskutečňována a pokud ano, tak jen v menších případech a okrajově. Je však namístě se ptát, zda by měla prevence význam, stejně jako u otázky č. 20, protože velká většina dospívajících je např. varována před alkoholem, přesto ho někteří z nich požívají.

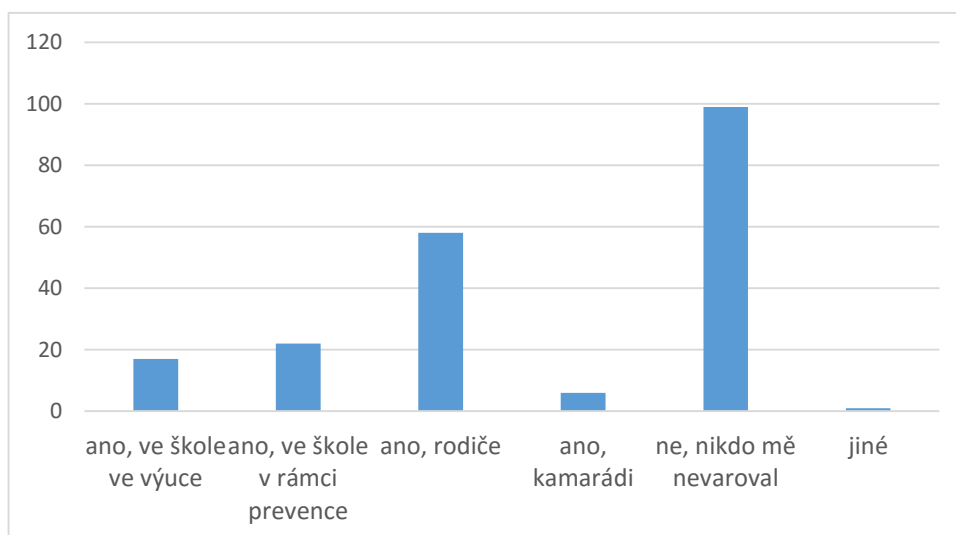
V grafu jsou vyjádřena reálná čísla, nikoliv procenta. Respondenti měli na výběr ze šesti možností, z nichž mohli označit libovolné množství – samozřejmě v případě, že označili některou z kladných možností. Pokud se vyjádřili záporně (*ne, nikdo mě nevaroval*), jinou možnost už dospívající nezaškrtili. Hypoteticky mohla každá odpověď získat 170 označení.

Nejvíce odpovědí se dostalo možnosti *ne, nikdo mě nevaroval*. Tu označilo 99 respondentů, což se dá považovat za velmi vysoké číslo, avšak ne překvapivé. Zde se lze domnívat, že kurzové sázení není považováno za skutečnost, na níž by mělo být upozorňováno nebo před ní varováno.

Druhou nejčastější odpovědí bylo varování ze strany rodičů. Zde je zajímavé uvést, že tuto možnost označilo 16 žáků ze ZŠG. Tak velké množství se neobjevilo na žádné jiné škole. Jak již bylo naznačeno jinde, těmto žákům byly domů předány formuláře-souhlasy pro rodiče, zda jsou svolní, aby se jejich dítě výzkumu účastnilo. Lze tedy varování ze strany rodičů považovat za jednu z forem prevence a můžeme domnívat, že právě přítomnost autora práce ve škole mohla rodiče vést k upozornění jejich dětí před KS, pokud tak již neučinili v dřívější době.

Dvě možnosti, které se týkaly varování před KS ve škole – ve výuce nebo v rámci prevence – zaškrtilo 17, resp. 22 dospívajících. Opět to ukazuje na KS jako na marginální záležitost, zvláště pak v kontextu dvacáté otázky, týkající se prevence proti drogám, alkoholu či šikaně.

Pouze šestkrát dospívající zaškrtili možnost varování před KS jejich kamarády. Nízké číslo je v souladu s výsledky předchozích otázek – ti, co sází, dělají tak většinou se svými kamarády, proto se nepředpokládá, že by je kamarádi varovali.

Graf 55: Varování před kurzovým sázením

Varování před alkoholem, drogami a šikanou

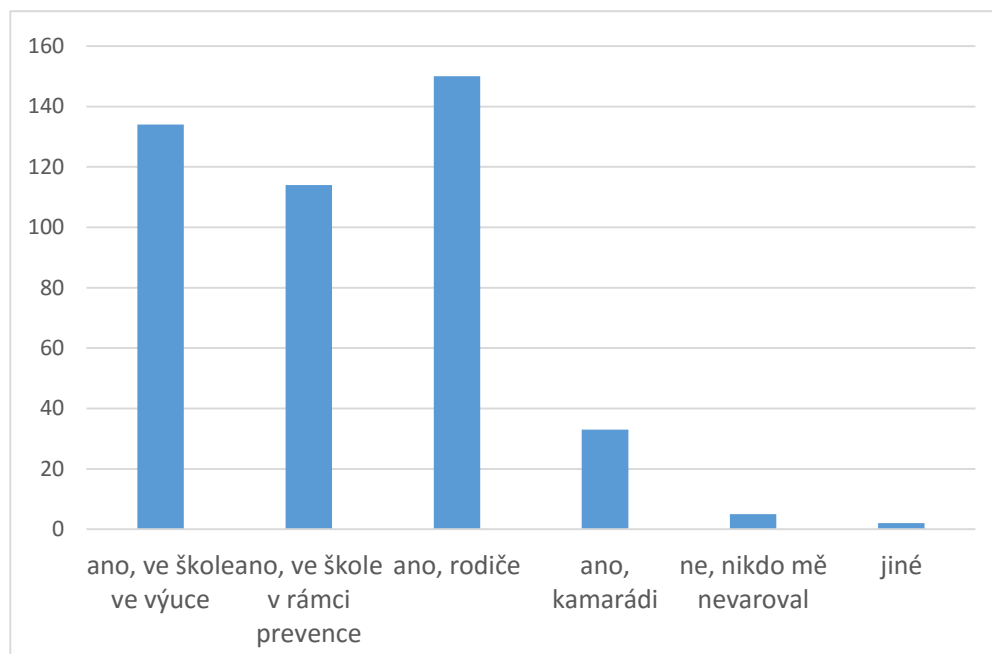
Otázka č. 20: *Varoval Tě někdo před alkoholem, drogami, šikanou? (můžeš označit více možností)*

Poslední otázka v dotazníku slouží účelu porovnání s předchozí devatenáctou otázkou. Je totiž nasnadě se ptát, o kolik je kurzové sázení méně nebezpečnější než například některé z častých druhů rizikového chování - alkohol, drogy a šikana.

Z teoretické části vyplývá, že data v oblasti kurzového sázení nabývají na vážnosti – roste počet sázkových kanceláří, rozšiřuje se nabídka sázení na internetu, zvyšuje se počet uživatelů kurzových sázek a to i mezi dospívajícími. Data, která jsou zachycena v různých ročenkách nebo statistikách (např. Hazardní hraní v České republice), však odráží pouze diagnostikované případy závislosti na kurzovém sázení, či spíše obecně na některém druhů hazardní hry.

Smyslem otázky je zjistit, zda se dospívající setkávají s prevencí těchto třech rizikových druhů chování a porovnat tato data s varováním před kurzovým sázením. Je evidentní, že se podstatně liší. Zejména je to dáno dvěma skutečnostmi – dlouhodobostí a negativností. Alkohol, drogy či šikana jsou dlouhodobě společností vnímány jako negativní či nežádoucí. Naproti tomu kurzové sázení v jakékoliv jeho formě je záležitostí s nepříliš velkou tradicí, spojenou spíše se zábavnou stránkou a ze somatického hlediska primárně nedevasuje osobnost. Proto se o něm možná uvažuje jako o věci, na kterou nemusí být více upozorňováno.

Výsledky nejsou téměř v žádném směru překvapivé. Nejvíce jsou dospívající upozorňováni rodiči (150), poté ve škole ve výuce (134), dále v rámci prevence (114). Třicet tři dospívajících označilo, že je před těmito jevy varovali kamarádi. Pouze pět respondentů z celého souboru nikdo nevaroval. Dva uvedli jinou odpověď.

Graf 56: Varování před drogami, alkoholem a šikanou

12 Ověřování hypotéz

Hypotézy 1, 2 a 4 byly ověřovány prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát. Kritická hodnota v případě stupně volnosti 1 činí 6,635. Další dvě hypotézy (3 a 5) jsou ověřeny procentuálním ukazatelem a srovnáním daných hodnot.

H1 - Dospívající aktivní sportovci se věnují kurzovému sázení více než ti, kteří sport aktivně neprovozují.

Chí-kvadrát vychází 17,29 a je větší než kritická hodnota 6,635. P-hodnota je 0,000032, tento výsledek je statisticky významný při hladině významnosti $p < 0,01$, riziko omylu je tedy méně než 1 %. Hypotézu můžeme přijmout. Existuje tedy vztah mezi kurzovým sázením a sportovní aktivitou jedince.

H2 – Středoškolští studenti se věnují kurzovému sázení více než žáci na základní škole.

Vypočítaná hodnota je 16,43, oproti kritické hodnotě je tedy vyšší. P-hodnota činí 0,00005, i v tomto případě je výsledek statisticky významný při hladině významnosti $p < 0,01$. Neplatí nulová hypotéza, ale přijímáme hypotézu, že středoškolští studenti se opravdu kurzovému sázení věnují více než žáci na základní škole.

H3 - Internetové sázení je mezi dospívajícími chlapci oblíbenější než sázení v kamenných pobočkách.

Na tuto hypotézu odpovídají dvě otázky v dotazníkovém šetření. Ukazuje se, že internetové sázení využívá nebo s ním v dřívější době operovalo 59 % dotázaných (33 z 56). Otázka oblíbenosti je výmluvnější. Z těch, kteří v současné době pokračují (33 dotázaných) v kurzovém sázení, považuje internetové kurzové sázení za oblíbenější variantu 67 % respondentů, tedy 22 studentů/žáků. Hypotézu tedy můžeme přijmout, protože opravdu je internetové kurzové sázení oblíbenější než sázení na pobočkách.

H4 - Žáci či studenti na sportovně zaměřených školách sází více než žáci a studenti na školách klasického typu.

Vypočítaná hodnota je 16,20. Opět je tato hodnota vyšší než kritická. P-hodnota činí 0,000057, výsledek je statisticky významný při hladině významnosti $p < 0,01$. Proto přijímáme danou hypotézu, tedy na sportovně zaměřených školách nebo na sportovních školách žáci/studenti sází více než na školách klasického typu bez sportovního zaměření.

H5 - Dospívající se setkávají s prevencí ohledně alkoholu, drog a šikany více než s prevencí ohledně kurzového sázení.

Téměř 97 % respondentů uvádí, že je někdo varoval před alkoholem, drogami a šikanou, tedy před velmi častými typy rizikového chování. Před kurzovým sázením však bylo varováno jen necelých 42 %. I tuto hypotézu můžeme přijmout, prevence ohledně alkoholu, drog a šikany je častější než prevence před kurzovým sázením.

13 Odpovědi na výzkumné otázky

Jaké zkušenosti mají dospívající chlapci s kurzovým sázením?

Z dotazníkového šetření vyplývá, že část dospívajících chlapců vyzkoušelo kurzové sázení a přitom není rozhodující, v jaké formě, někteří z nich totiž nebyli v kamenné pobočce, ale sází přes internet. Ze 170 dotázaných to bylo 56 žáků/studentů, tedy 33 %. Velmi zajímavé je i procento těch, kteří by sázku chtěli vyzkoušet – 10 %, což odpovídá 17 žákům/studentům. Procentuální ukazatelé jsou vcelku srovnatelné s ostatními výzkumy, avšak ty většinou pracují obecně s hazardní hrou nebo s těmi nejrozšířenějšími typy (např. automaty) a nikoliv s její specifickou variantou.

Jaké jsou souvislosti spojené se začátkem kurzového sázení u jedince?

Věk první sázky se velmi různí. V kvalitativní části byl mezníkem pro první sázku věk 16 let. V dotazníkovém šetření bylo nejčastějším věkem 15 let (16 respondentů) a 16 let (11 respondentů). Obecně tedy můžeme říct, že dospívající chlapci nejčastěji začínají sázet na hranici věku 15-16 let. Zjišťování důvodů, proč začínají právě v tomto věku, by mohlo být předmětem dalšího zkoumání. Věk 15-16 let odpovídá přechodu na střední školu a v dotazníkovém šetření zjišťujeme, že větší část dospívajících chlapců začíná až na střední škole a v kurzovém sázení zde nadále pokračuje. Těch, kteří začali se sázkou legálně, tedy při dosažení plnoletosti, bylo pouze 8, jinak všichni svoji sázku provedli v rozporu se zákonem, resp. ti, co jim to umožnili, jednali protizákonně. Krajní variantou je věk 10-14 let; i v tomto věku někteří přiznávají, že sázku podstoupili.

Jaké uvádějí dospívající chlapci důvody, proč sází na kurzové sázky?

Na důvody cílila zejména kvalitativní část s rozhovory. Pokud pomineme peněžní stránku, kterou účastníci rozhovorů zmiňují, ale spíš jen okrajově jako doplňkovou záležitost nebo se k ní nechtějí příliš vyjadřovat či nepřiznávají explicitně, že by peníze byly tím hybatelem burcujícím k aktivitě, ukazuje se, že hlavním důvodem je sport a zájem o něj. Je to ústřední motiv, který ovlivňuje další činnost sázejícího. V dotazníkovém šetření je tato premisa potvrzena celkem jednoznačně a souvislost sportu a kurzového sázení je zřetelná. Objevují se pak i další důvody sázek, např. sázení kamarádů. S opatrností můžeme tvrdit, že rizikovou skupinou v oblasti kurzového sázení jsou aktivní sportovci či ti, kteří se o sport zajímají.

Jakým způsobem dospívající sází; jaké jsou formy kurzového sázení, které u nich převládají?

Existují dvě formy kurzového sázení: klasické sázení v kamenných pobočkách a poměrně nová forma, internetové kurzové sázení. Z rozhovorů pozorujeme, že účastníci disponují internetovým kurzovým sázením, ačkoliv nedosáhli nebo jim v době založení nebylo 18 let. Téměř $\frac{3}{4}$ těch, kteří sází, využívají internetové kurzové sázení a u podobného podílu dospívajících chlapců je oblíbenější než sázení v kamenných pobočkách. Je to dáno zejména výhodami, které uváděli ti, co sází stále, i ti, kteří už se sázení nevěnují. Uvedené klady korespondují s teoretickými předpoklady (ibid. Prunner, 2013); pro dospívající chlapce je sázení přes internet pohodlnější, rychlejší, nenáročné, bez poplatků s možností live sázek.

14 Závěry z obou šetření

Snahou této kapitoly bude všezahrnující pohled na celý výzkum, tedy dojde k propojení poznatků z teorie, výstupů z kvalitativní části (jednotlivé kategorie) a výsledků z dotazníkového šetření. Dále zde budou okomentovány hypotézy - jejich potvrzování a v neposlední řadě nastane i zhodnocení celkových výsledků, tedy odpovědi na výzkumné otázky.

Ze smíšeného výzkumu vyplynulo několik základních okruhů a otázek, které bude selektivně zařazeny do této kapitoly. Patří mezi ně přístup ke kurzovému sázení, motivy či důvody vedoucí k sázení, posun k internetovému kurzovému sázení, sázení jako věc veřejně známá a společensky podmíněná, vysoká zkušenost dospívajících chlapců a věk první aktivní zkušenosti s kurzovým sázením.

Přístup ke kurzovému sázení můžeme nazvat jako demokratický nebo chceme-li liberální, ve smyslu tolerance kurzového sázení. Hráčství je obecně vnímáno jako nežádoucí, pokud překračuje určitou únosnou mez. Že není kurzové sázení považováno za věc nebezpečnou, se ukazuje i v oblasti prevence; gambling v obecnější rovině není v metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. V kvalitativní části účastníci rozhovorů shodně nepovažují kurzové sázení za nebezpečné, alespoň ne pro jejich osobu, naopak sázení vnímají jako druh zábavy, ačkoliv připouští, že někteří lidé mohou mít s kurzovým sázením potíže. V dotazníkovém šetření se nebezpečnost kurzového sázení rovněž nepotvrzuje, protože rozložení v grafech ukazuje téměř vyrovnanost v postoji k této hazardní hře; polovina dospívajících ho považuje za spíše nebezpečné, druhá naopak ne.

Motivů vedoucích ke kurzovému sázení se ukazuje několik. Peníze, resp. výhra, je zmiňována spíše okrajově, především v rozhovorech. Ačkoliv si nelze představit, že by účastníci sázeli a nepřemýšleli o výhře, protože se sázením nutně přicházejí o finanční prostředky, které chtějí získat zpět nejlépe několikanásobně zhodnocené. Tento motiv je zřejmě velmi důležitý, ale zůstává často nepřiznaný. Tím hlavním důvodem, který vyplývá z našeho výzkumu, je sport a zájem o něj. Z rozhovorů vyplynulo, že všichni účastníci sází a zároveň se věnují aktivně nějakému sportu (zejména fotbalu), na nějž i sází. Skutečnost, že je zajímavá sport a aktivně ho provozují, podmiňuje následně i jejich sázkovou činnost. Tento předpoklad se poté potvrzuje i dotazníkovým šetřením a

ověřením hypotézy. Aktivní sportovci se zdají být rizikovou skupinou v oblasti kurzového sázení.

Posun k internetovému sázení se opírá o fakta a data z teoretické části. Je evidentní nárůst objemu sázek, proto bylo namístě se ptát účastníků rozhovorů, jaký postoj k sázení přes internet zaujímají oni. Všichni jej využívají, ale starší generace ještě ráda zůstává u tradičního sázení v pobočkách. Mladší generace přiznává, že má obavy z nepřijetí sázky v kamenné pobočce z důvodu nezletilosti, proto je pro ně sázení přes internet přístupnější. Oblíbenost a využívání sázení přes internet potvrzuje i dotazníkové šetření; větší část dospívajících chlapců disponuje internetovým účtem v sázkové kanceláři a u větší části je rovněž internetové kurzové sázení oblíbenější. Výhody, které deklaruje tato forma sázení, se opravdu potvrzují jak v rozhovorech, tak v dotazníkovém šetření. Internetové kurzové sázení je posunem k dostupnosti hazardní hry osobám mladším 18 let, které si zřizují své účty na jinou osobu, jež dosáhla plnoletosti. Otázkou tedy zůstává, jakým způsobem dosáhnout většího stupně kontroly, případně, na čí straně je odpovědnost.

Kurzové sázení je věcí společenskou a veřejně známou. Od 90. let, kdy kurzové sázení začínalo, došlo k výrazné proměně. Stává se známou především díky mediálním kampaním sázkových společností; reklamy na sázkovou kancelář jsou již nedílnou součástí sportovních přenosů, prostor pro sázky je dáván i v novinách velkých českých deníků. Společenskou záležitostí je i ve smyslu sázení jednotlivce v rámci nějaké komunity; sázení probíhá s kamarády, se spolužáky, se známými, s účastníky na fórech sázkových kanceláří a tím se poměrně liší od ostatních hazardních her, např. od automatů. Dotazníkové šetření ukazuje, že 9 z 10 dospívajících chlapců o kurzovém sázení slyšelo a 65 % zná někoho, kdo se kurzovému sázení věnuje, to jsou data, která můžeme považovat za relativně vysoká.

Z celého souboru 170 dotázaných chlapců má 33 % z nich zkušenost s kurzovým sázením a deset procent z celého souboru by chtělo kurzové sázení někdy vyzkoušet. Tyto hodnoty zvyšuje dotazníkové šetření provedené na Gymnáziu Česká a Olympijských nadějí v Českých Budějovicích, kde zkušenost s kurzovým sázením u chlapců je opravdu velmi vysoká. Výsledek je srovnatelný s nepříliš četnými výzkumy v oblasti kurzového sázení, většina výzkumů se totiž zaměřuje na obvyklé formy hazardních her. Další výzkumy v oblasti kurzového sázení jsou dle názoru autora žádoucí.

Věk první aktivní zkušenosti s kurzovou sázkou je 15-16 let. Tento věk koresponduje s přechodem ze základní školy na střední vzdělávání. Tři účastníci rozhovorů přiznávají, že začínali až na střední škole. To následně potvrzuje i dotazníkové šetření, kde nejčastějším věkem bylo právě 15 a 16 let a velká část respondentů přiznává, že nesázelo před příchodem na střední školu.

15 Diskuse

Celé výzkumné šetření probíhalo ve dvou úrovních. Nejprve byly uskutečněny rozhovory s pěti účastníky a dále provedeno dotazníkové šetření (dotazník) na vybraných školách. Soubor 170 žáků/studentů se nemusí zdát úplně velký, nicméně je pravdou, že i tento počet vyžadoval vysokou časovou náročnost (domlouvání schůzek s vedením školy přes telefon, mail, osobní schůzka, souhlas rodičů, samotné šetření v různých časových intervalech ad.) Záleží tedy, na kolik zobecňovat výsledky daného výzkumu. Hovoříme o tzv. externí validitě; zda můžeme výsledky našeho výzkumu uplatnit na celou populaci. Výsledek naznačuje určitý směr, kterým je možno se ubírat v dalších šetřeních a relativně dobře říká, že setkání s kurzovým sázením může u jedince proběhnout i dříve než ve věku 18 let a v některých případech je hranice o hodně nižší (15 let a méně). Dále se ukazuje možné nebezpečí pro školy sportovně zaměřené, v nichž je zkušenost žáků/studentů vysoká. Je důležité říct, že ve výzkumu nejde o zkoumání závislosti na kurzovém sázení, proto by práce mohla v názvu obsahovat spíše rizikové chování před patologickým hráčstvím.

Otázkou k diskusi jsou okolnosti, které vedou dospívající chlapce k sázce. Můžeme se ptát, proč zrovna sport či sportovní aktivita determinuje jejich chování, resp. proč tak odpovídali? V rozhovorech všichni účastníci uvedli, že aktivně provozují některý sport a zároveň na něj sází. V dotaznících je situace velmi obdobná. Z tohoto pohledu můžeme uvažovat o mladých sportovcích jako o rizikové skupině v oblasti kurzového sázení. Předmětem úvah může být i otázka, zda je potřebné provádět prevenci v oblasti kurzového sázení. Ukazuje se, že část populace je touto formou hazardní hry zasažena a v našem výzkumu vidíme, které se to týká (aktivní sportovci či žáci/studenti na sportovních školách). Preventivní programy s kurzovým sázením příliš nepočítají, ale alespoň částečná prevence by se na některých školách měla objevit.

Reklamní průmysl příliš nepomáhá ke zdravější společnosti. Je pochopitelné, že bez peněz, které obchodní společnosti vkládají do reklam, by složitě fungovalo vysílání televizních stanic. Sázkové kanceláře si však vyhrazují místo před sportovními přenosy, v průběhu různých utkání ad. Poté se stává kurzové sázení věcí veřejně známou, společensky neodsuzovanou a jak vyplývá z našeho šetření, tak snad i akceptovatelnou rodiči, případně samotnými žáky/studenty není vnímána jako záležitost nebezpečná.

Ačkoliv Nešpor (Šedivý, 2009) tvrdí, že problém s kurzovým sázením zde existuje a uživatelé vyhledávají jeho pomoc.

Internet je v oblasti kurzového sázení mocným nástrojem. Tento fakt byl vysvětlen již v předchozích kapitolách. Je to anonymní možnost pro nezletilé hráče, jak si vsadit, i když tím porušují zákon.

V úzkém kontaktu se všemi zmíněnými otázkami je i kategorie sociálního prostředí. V rozhovorech bylo velmi časté, že účastníci znají někoho ze svého blízkého okolí, kdo se kurzovým sázením nějakým způsobem zabývá, ať už to byli kamarádi, spolužáci nebo někdo z okruhu rodiny. Stejně to bylo i u dotazníků; žáci/studenti, kteří sází, znají někoho, kdo také sází a většinou to jsou buď kamarádi, spolužáci nebo rodinný příslušník (velmi často otec nebo bratr, tedy mužská část rodiny).

Všechny aktivity ohledně kurzového sázení spojuje velmi důležitá věc: peníze. Vklad do kurzového sázení nutně znamená peněžní částku. Sázející si tím kupuje možnost výhry, jak uvádí Nešpor (1994; 2007). Výzkum se žáků/studentů nedotazoval, jakou částku jsou ochotni do kurzové sázky vložit, případně, v jakých časových intervalech sází (denně, týdně ad.), co je pro ně hodně peněz nebo naopak málo. Nejedná se pouze o to, kolik prosází, ale jak vnímají hodnotu peněz nejen v oblasti kurzového sázení, ale například i u alkoholu, cigaret, drog a dalších rizikových jevů, které jsou spojeny s peněžní hodnotou.

Pokud srovnáme výsledky našeho výzkumu s těmi, které byly uvedeny v teoretické části, např. ze Zlínského kraje nebo z Výroční zprávy o hazardním hraní v České republice, vidíme, že náš výzkum dosahuje vyššího procenta uživatelů. Zajímavé by bylo uskutečnit šetření nejen na mikroúrovni, ale alespoň v regionu na všech typech škol, aby se vytvořil obraz o zkušenosti v rámci celého kraje. Okruhů, které by se daly použít pro výzkum v oblasti kurzového sázení, je určitě velké množství, např. kolik jedinec prosází, na jaké události sází, jaké to má důsledky, zda se to dotýká jeho plánování času ad.

16 Závěr

Hlavním cílem diplomové práce, nesoucí název Kurzové sázení jako jedna z forem patologického hráčství u adolescentů, bylo jednak popsat kurzové sázení v kontextu patologického hráčství, legislativy, dětí, prevence a dalších souvisejících témat a jednak zjistit, jaké jsou zkušenosti dospívajících chlapců s touto hazardní hrou. V průběhu práce se ukázalo, že vhodnějším termínem v názvu by bylo rizikové chování, protože empirická část nepracuje se závislými lidmi, ale kurzovým sázením potenciálně zasaženými jedinci.

Teoretická část práce naznačila, že tato oblast je velmi podceňovaná nebo okrajová záležitost; tento fakt potvrzuje nedostatečná prevence, což se v následném šetření potvrzuje. I z pedagogického hlediska sledujeme, že se kurzovému sázení nedostává tolik pozornosti; kurzové sázení, resp. závislost na něm je zařazována mezi gambling a stejným způsobem je vnímáno i ve výzkumech, kdy se vyskytuje v množině hazardních her, jako jsou např. automaty. Proto mnohdy příčiny a důsledky uvedené v teoretické části kopírují právě závislosti na mainstreamových hazardních hrách (automaty, ruleta ad.).

Dvouúrovňový přístup v empirické části umožnil rozšířit nepříliš popsanou teorii v oblasti kurzového sázení a dále dal prostor proniknout do nitra samotných uživatelů kurzových sázek. Rozhovory s účastníky výzkumu poskytly obraz o osobnosti jedince, který se věnuje kurzovému sázení. Po analyzování těchto rozhovorů došlo k rozřazení odpovědí do několika kategorií. Velmi důležitým aspektem u účastníků je jejich sportovní aktivita, která determinuje sázkovou činnost; sport se zdá být ústředním motivem, společně s latentním významem peněz. Nepředstavujme si situaci tak, že člověk sportuje, a proto sází, ale spíše, že sportuje a tento zájem ho přivádí do sféry kurzových sázek, protože zde může uplatnit své znalosti ze sportu.

Analýza rozhovorů sytila okruhy témat pro hypotézy a dále položky do dotazníku, respektive ukazovala směr, kterým se ubírat. Podle názoru autora práce je velmi zásadní zkušenost, jakou mají dospívající chlapci s kurzovým sázením; 33 % z celého souboru 170 žáků/studentů vyzkoušelo kurzovou sázku. Věk, kdy s kurzovým sázením začínají, velmi často koresponduje s nástupem na střední školu, tedy 15-16 let, zde by bylo vhodné se dále ptát po důvodech, proč právě tento mezník je určující. Jako důvody, proč sází kurzové sázky, uvádějí nejvíce jejich sportovní aktivitu či zájem o sport; ukazuje se tedy vztah mezi sportem a kurzovým sázením. Respondenti dále potvrdili premisu z teorie, že

internetové kurzové sázení je fenoménem; velká část z nich ho používá a je u nich populárnější než tradiční sázení v kamenných pobočkách.

Nebylo ani tak překvapující, že na střední škole mají studenti větší zkušenosti s kurzovým sázením než žáci na základní škole, alarmující je však skutečnost, že kurzové sázení není považováno za příliš nebezpečné; shodují se na tom jednak účastníci rozhovorů a jednak to nevyvrací ani respondenti. Naopak je ve společnosti spíše podporováno, např. reklamou. Velká část respondentů přiznala, že rodiče ví, že jejich dítě má zkušenost se sázkou, přesto by bylo zajímavé sledovat, jak s takovou informací rodič naložil.

Pro některé školy by mohla tato diplomová práce a zejména její empirická část být varovným signálem, že kurzové sázení je sice možný druh zábavy, ale taky může přinášet potíže jako jedna z nových forem rizikového chování, s níž se dnes příliš nepočítá. Zvláště na zmíněných sportovních školách autor práce doporučuje zařazení do minimálního preventivního programu. Tato práce může dále posloužit jako podklad pro další výzkumnou činnost v této oblasti, v níž je dozajista dostatečně široký prostor k deskripci některých témat a jevů.

Použité zdroje

Knížní publikace

BÁRTLOVÁ, Sylva. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1998, 53 s. ISBN 80-7013-259-0.

BURN, Andrew, David BUCKINGHAM, Becky PARRY a Mandy POWELL. *Minding the gaps: teachers' cultures, students' cultures*. in ALVERMANN, Donna. *Adolescents' Online Literacies*. New York: Peter Lang, 2010, s. 183-202.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

CHALUPOVÁ, Regina a Václav LUKEŠ. *Gambleři*. České Budějovice: Pedagogické centrum, 1997.

CHRÁSKA, Miroslav. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc, 1998. ISBN 80-7067-798-8.

Koncepční rámec škodlivého hráčství: projekt mezinárodní spolupráce financovaný Centrem pro výzkum problémového hráčství v Ontariu. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Úřad vlády České republiky, c2013, 90 s. ISBN 978-80-7440-084-1.

KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.

KRAUS, Jiří a Věra PETRÁČKOVÁ. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Praha: Academia, 2001 dotisk, 834 s. ISBN 80-200-0982-5.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1991, 348 s. ISBN 80-207-0296-2.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže*. 2010.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2013-2018*. 2013.

MRAVČÍK, Viktor. *Hazardní hraní v České republice a jeho dopady*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014, 243 s. ISBN 978-80-7440-111-4.

- MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 590 s. ISBN 80-200-0689-3.
- NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Bažení: Craving : společný rys mnoha závislostí a způsoby zvládnání*. Praha: Sportpropag pro Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 1999.
- NEŠPOR, Karel. *Hazardní hra jako nemoc: jak problémy rozpoznávat, jak je zvládat, jak jim předcházet*. Ostrava: A. Krtilová, 1994, 146 s.
- NEŠPOR, Karel. *Jak překonat hazard: prevence, krátká intervence a léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 159 s. ISBN 978-80-262-0009-3.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007, 170 s. ISBN 978-80-7367-267-6.
- POPROCKÁ, Lucie. *Psychosociální závislost na hracích automatech*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. Monika Měrotská.
- POSPÍŠILOVÁ, Nikola. *Gamblerství*. České Budějovice, 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Mgr. Renata Jandová.
- PRUNNER, Pavel. *Gamblerství, aneb, Ztráta svobody*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 360 s. ISBN 978-80-7380-452-7.
- S., MARTIN, S., Martin. *Já, hráč: zpověď opravdového gamblera*. V Praze: Daranus, 2011. ISBN 978-80-87423-19-6.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VACEK, Jaroslav. *Identifikace a řešení rizik spojených s hraním hazardních her: příručka pro obce a jejich zastupitele*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, c2014, 68 s. ISBN 978-80-7440-102-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje

BENKO, Tomáš. Blíží se už doba, kdy bude online poker a hazard v ČR legální? *ICasina.com: Encyklopedie hazardu* [online]. 2014 [cit. 2015-11-13]. Dostupné z: <http://www.icasina.com/clanky/detail/novinky/blizi-se-konecne-doba-kdy-bude-online-poker-a-hazard-v-cr-legalni/>

BEREŇ, Michael. Sázkařské aféry ve sportu nejsou novinkou. Týkala se i Hadamczika. *IDnes.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://sazeni.idnes.cz/sazkarske-afery-v-ceskem-sportu-dad-/sazeni.aspx?c=A140826_153557_sazeni_bem

BLAŽEK, Vojtěch a Marie VALÁŠKOVÁ. Reportéři HN popsali, kam mizí peníze z hazardu. Byli nominováni na prestižní cenu. *Hospodářské noviny* [online]. 2012 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-55585010-reporteri-hn-popsali-kam-mizi-penize-z-hazardu-byli-nominovani-na-prestizni-cenu>

BREJČÁK, Peter. Kurzové sázky a sociální sítě. *Zdroják.cz* [online]. 2012 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <https://www.zdrojak.cz/clanky/kurzove-sazky-a-socialni-site/>

ČTK. Zavírací doba i vyšší zdanění. Vláda chce regulovat hazard. *Aktuálně.cz* [online]. 2015a [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/zaviraci-doba-i-vyssi-zdaneni-vlada-chce-regulovat-hazard/r~66af60c235f011e595f70025900fea04/>

ČTK. Zdanění hazardu v Evropě: Nejméně zatížené jsou kurzové sázky, nejvíce kasina. *Aktuálně.cz* [online]. 2015b [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/nova-studie-o-hazardu-nejmene-jsou-v-evrope-zdanene-loterie/r~1b7300867c9111e5974b0025900fea04/>

ČTK. Sázkařská aféra se rozrůstá. Policie obvinila další dvě osoby. *IDnes.cz* [online]. 2014c [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://fotbal.idnes.cz/sazkarsky-skandal-ve-fotbale-dio-/fot_dsouteze.aspx?c=A140923_124202_fot_dsouteze_ten

ČTK. Sázkařská fotbalová aféra míří k soudu, 22 osob je obžalovaných. *Sportovní noviny* [online]. 2015d [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://www.sportovninoviny.cz/zpravy/sazkarska-fotbalova-afera-miri-k-soudu-22-osob-je-obzalovanych/1251406>

DOHNAL, Martin. Prohrál jmění. Soud mu vrátil 438 tisíc eur. *Deník.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ze_sveta/prohral-na-automatech-neuveritelnych-790-tisic-euro-soud-mu-vratil-480-tisic-201.html

Gambling. *European Commission* [online]. [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/growth/sectors/gambling/index_en.htm

Griffiths, M.D. & Parke, J. (2010). Adolescent gambling on the Internet: A review. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 22, 59-75. Dostupné také z: http://usir.salford.ac.uk/18183/1/Youth_Int_Gamb_Griffiths_and_Parke_2010.pdf; http://www.easg.org/media/file/vienna2010/presentations/Thursday/0900/1_Mark_Griffiths.pdf

GRIFFITHS, Mark a Daria KUSS. Adolescent online gaming addiction. *Education and Health journal*. 2012, 30(1): 15-17. Dostupné také z: <http://sheu.org.uk/sites/sheu.org.uk/files/imagepicker/1/eh301dk.pdf>

GRIFFITHS, Mark. Fruit machine gambling: The importance of structural characteristics. *Journal of Gambling Studies* [online]. Springer, 1993, 9(2): 101-120 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF01014863>

GRIFFITHS, Mark. Gaming addiction in adolescence revisited. *Education and Health journal*. 2014, 32(4): 125-129. Dostupné také z: <http://sheu.org.uk/x/eh324mg.pdf>

GRIFFITHS, Mark. Media and advertising influences on adolescent risk behaviour. *Education and Health journal*. 2010, 28(1): 2-5. Dostupné také z: <http://sheu.org.uk/sites/sheu.org.uk/files/imagepicker/1/eh281mg.pdf>

GRIFFITHS, Mark. *Problem Gambling in Europe*. 1. Springer-Verlag New York, 2009. ISBN 978-0-387-09485-4. Dostupné také z: <http://www.springer.com/us/book/9780387094854>

HARTNEY, Elizabeth. What Is Pathological Gambling. *About Health* [online]. 2014 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://addictions.about.com/od/compulsivegambling/a/defgambling.htm>

Hazard s dotací. *Česká televize* [online]. 2014 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/214452801240014/obsah/319070-hazard-s-dotaci>

Herní plán pro provozování internetové kurzové sázky. *Tipsport.cz* [online]. Beroun, 2015 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: https://home.tipsport.cz/doc_net/herni-plan-tipsport-net.pdf

HUTKOVÁ, Andrea. Jaké jsou vzory dnešních dětí? *Rodina.cz* [online]. 2011 [cit. 2015-12-06]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8449.htm>

JŮZEK, Martin a Václav ROJÍK. Sázkařská aféra ve špičkovém tenise se rozrůstá. *Aktuálně.cz* [online]. 2007 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://sport.aktualne.cz/sazkarska-afera-ve-spickovem-tenise-se-rozrusta/r~i:article:512711/>

KUBOVÁ, Barbora. 2015. Unikátní projekt prevence gamblerství míří do školy. *MuniMedia* [online]. [cit. 2015-12-04]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/unikatni-projekt-prevence-gamblerstvi-miri-do-skol-8893/>

LUPAČ, Petr, Alena CHROBÁKOVÁ a Jan SLÁDEK. *Internet v České republice 2014: Světový projekt o Internetu*. Praha, 2014, 34 s. Dostupné také z: http://www.worldinternetproject.net/_files/_/193_report_wip_czr2014_v1.pdf. Projekt. Univerzita Karlova v Praze.

MENSCHIK, Tomáš a Jakub KVASNIČKA. Sny pána hazardu Ivo Valenty. *Týden.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/sny-pana-hazardu-ivo-valenty_337772.html

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů – 10. revize (MKN-10) [Online]. *Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR*. Dostupné z: www.uzis.cz/cz/mkn/index.html [cit. 2015-11-11]

Ministerstvo financí České republiky. Sázkové hry v roce 2012: Sázkové hry v roce 2012 – změny vyvolané novelou zákona o loteriích a jiných podobných

hrách. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/loterie-a-sazkove-hry/vysledky-z-provozovani-loterii/2012/sazkove-hry-v-roce-2012-12746>

NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. Zdravotní rizika počítačových her a videoher. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. 2007, 2015-11-21, 103(5): 246-250 [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2007_5_246_250.pdf

NOVOTNÝ, Pavel. Poslanci opět projednají hazard. Sílí názor, že vyšší daně neprojdou. *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/projdou-vyssi-dane-pro-hazard-d2h-/ekonomika.aspx?c=A151103_093607_ekonomika_chrs

POKORNÝ, Marek. Přední lobbista za hazard podváděl, jde na pět let do vězení. *Aktuálně.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/predni-lobbista-za-hazard-jde-na-pet-let-do-vezeni/r~c83234ace1a811e3a0b90025900fea04/>

Předpis č. 202/1990 Zákon České národní rady o loteriích a jiných podobných hrách [online]. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-202>

Předpis č. 40/2009: Zákon trestní zákoník [online]. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Předpis č. 89/2012 Zákon občanský zákoník [online]. 2012 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Psychoweb.cz [online]. [cit. 2015-12-11]. Dostupné z: www.psychoweb.cz

ROZNEROVÁ, Tereza. *Hazardní hráčství a jeho dopady - kvalitativní výzkum patologických hráčů* [online]. 2014 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/132974/>. Univerzita Karlova v Praze.

Saferinternet.cz: Národní centrum bezpečnějšího internetu [online]. 2006 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://old-saferinternet.webmagazine.cz/novinky/121-3>

SANJU, George a Vijaya MURALI. Pathological gambling: an overview of assessment and treatment. *Advances in Psychiatric Treatment* [online]. 2005, 11(6): 450-456 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://apt.rcpsych.org/content/11/6/450>

SALINKOVÁ, Alena. *Evoluce právní regulace loterií, her a sázek*. Brno, 2015. Dostupné také z: is.muni.cz. Disertační práce. Masarykova univerzita.

SKÁCELÍKOVÁ, Lenka. Ahoj, potkáme se osobně? Čtyřicet procent dětí na internetu by souhlasilo. *Žurnál online: Univerzita Palackého* [online]. 2014 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://www.zurnal.upol.cz/pdf/zprava/clanek/ahoj-potkame-se-osobne-ctyricet-procent-deti-na-internetu-by-souhlasilo/>

ŠEDIVÝ, Petr. Psychiatr Nešpor: Nejlepší prevence před závislostí na sázení? Nehrát!. In: *IDnes.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-06-07]. Dostupné z: http://sazeni.idnes.cz/psychiatr-nespor-nejlepsi-prevence-pred-zavislosti-na-sazeni-nehrat-1j9-/sazeni.aspx?c=A090915_114936_sazeni_pes

ŠPAČKOVÁ, Iva. Stamiliony z heren a kasin určené na „dobro“ plynou pochybným spolkům. *IDnes.cz* [online]. 2010 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z:

http://ekonomika.idnes.cz/stamiliony-z-heren-a-kasin-urcene-na-dobro-plynou-pochybnym-spolkum-1g1-/ekonomika.aspx?c=A101111_103631_ekonomika_spi

ŠTICKÝ, Jiří. Ministerstvo financí poprvé v historii povolí sázky na internetu. *IDnes.cz* [online]. 2008 [cit. 2015-11-13]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/ministerstvo-financi-poprve-v-historii-povoli-sazky-na-internetu-1d0-/ekonomika.aspx?c=A081211_210443_ekonomika_abr

TŮMA, Ondřej. Kurzové sázky: miliardový byznys. *Peníze.cz* [online]. 2011 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/spotrebitel/227043-kurzove-sazky-miliardovy-byznys>

VINCENT, Lukáš. Škola sázení: Tipovat sportovní lidé začali už v 17. století. *IDnes.cz* [online]. 2009 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://sazeni.idnes.cz/skola-sazeni-tipovat-sportovni-zapasy-lide-zacali-uz-v-17-stoleti-py0-/sazeni.aspx?c=A090703_090239_sazeni_pes

VYHNANOVSKÝ, Tomáš. Podaří se nám zkrotit online hazard? *Česká pozice* [online]. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/podari-se-nam-zkrotit-online-hazard-d6q-/tema.aspx?c=A150707_143112_pozice-tema_kasa

Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice v roce 2014 [online]. 2015. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.drogy-info.cz/hazardni-hrani/souhrn-vysledku/>

WILLIAMS, Robert J., Robert T. WOOD a Shawn R. CURRIE. Stacked Deck: An Effective, School-Based Program for the Prevention of Problem Gambling. *The Journal of Primary Prevention* [online]. 2010, 31(3): 109-125 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z: <http://link.springer.com/article/10.1007/s10935-010-0212-x>

ŽUROVEC, Michal. Vláda schválila zákony Ministerstva financí, které znamenají průlom v oblasti hazardu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2015/vlada-schvalila-zakony-ministerstva-fina-22150>

Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Povědomí o KS – celkem	80
Graf 2: Povědomí o KS – jednotlivé školy	80
Graf 3: Povědomí o KS – střední vs. základní	80
Graf 4: Povědomí o KS – sportovní vs. klasické	80
Graf 5: Kde slyšel o KS	81
Graf 6: Zná někoho, kdo sází	82
Graf 7: Kdo sází v okolí	82
Graf 8: Osobní zkušenost s KS – celkem	84
Graf 9: Osobní zkušenost s KS – jednotlivé školy	84
Graf 10: Osobní zkušenost s KS – střední vs. základní	84
Graf 11: Osobní zkušenost s KS – sportovní vs. klasické	84
Graf 12: První sázka	85
Graf 13: Důvod sázky	86
Graf 14: Informovanost rodičů – celkem	87
Graf 15: Informovanost rodičů – jednotlivé školy	87
Graf 16: Informovanost rodičů – sportovní vs. klasické	87
Graf 17: Informovanost rodičů – střední vs. základní	87
Graf 18: Sázení v současnosti – celkem	88
Graf 19: Sázení v současnosti – jednotlivé školy	88
Graf 20: Sázení v současnosti – sportovní vs. klasické	89
Graf 21: Sázení v současnosti – střední vs. základní	89
Graf 22: S kým sází – celkem	90
Graf 23: S kým sází – jednotlivé školy	90
Graf 24: S kým sází – sportovní vs. klasické	90
Graf 25: S kým sází – střední vs. základní	90
Graf 26: Využívání internetového kurzového sázení – celkem	92
Graf 27: Využívání internetového kurzového sázení – jednotlivé školy	92
Graf 28: Využívání internetového kurzového sázení – sportovní vs. klasické	92
Graf 29: Využívání internetového kurzového sázení – střední vs. základní	92
Graf 30: Využívání internetového kurzového sázení – SG	92
Graf 31: Výhody internetového kurzového sázení	93
Graf 32: Nevýhody internetového kurzového sázení	96
Graf 33: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – celkem	98
Graf 34: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – jednotlivé školy	98
Graf 35: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – sportovní vs. klasické	98
Graf 36: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – střední vs. základní	98

Graf 37: Internetové kurzové sázení vs. kamenné pobočky – SG	98
Graf 38: Sázení před příchodem na SŠ – celkem	99
Graf 39: Sázení před příchodem na SŠ – jednotlivé školy	99
Graf 40: Sázení před příchodem na SŠ – SG	100
Graf 41: Sázení před příchodem na SŠ – GD	100
Graf 42: Zájem o sport – celkem	101
Graf 43: Zájem o sport – jednotlivé školy	101
Graf 44: Zájem o sport – sportovní vs. klasické	101
Graf 45: Zájem o sport – střední vs. základní	101
Graf 46: Aktivní sportovci – celkem	102
Graf 47: Aktivní sportovci – jednotlivé školy	102
Graf 48: Aktivní sportovci – sportovní vs. klasické	102
Graf 49: Aktivní sportovci – střední vs. základní	102
Graf 50: Sázení na sport	103
Graf 51: Nebezpečí kurzového sázení – celkem	105
Graf 52: Nebezpečí kurzové sázení – jednotlivé školy	105
Graf 53: Nebezpečí kurzového sázení – sportovní vs. klasické	105
Graf 54: Nebezpečí kurzového sázení – střední vs. základní	105
Graf 55: Varování před kurzovým sázením	107
Graf 56: Varování před drogami, alkoholem a šikanou	108

V přílohách

Graf 57: Příjmy ze zdanění hazardu, rozdíl v letech 2011 a 2012	
Graf 58: Vklady do kurzového sázení v letech 2000-2014 (v mld. Kč)	
Graf 59: Srovnání vkladů do kurzového sázení a internetového kurzového sázení (v mld. Kč)	

Seznam tabulek

Tabulka 1: Věk účastníků výzkumu	64
Tabulka 2: Přehled škol v dotazníkovém šetření	65
Tabulka 3: Počet respondentů	65
Tabulka 4: Kategorie a kódy	66

V přílohách

Tabulka 5: Vklady a příjmy z hazardních her v letech 2012-2014 (v mld. Kč)	
--	--

Seznam zkratk

ESPAD – Evropská školní studie

MF – Ministerstvo financí

MKN-10 – Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize

MPP – Minimální preventivní program

OZV – Obecně závazná vyhláška

SG – Gymnázium Česká a Olympijských nadějí České Budějovice

ŠVP – Školní vzdělávací plán

UPOL – Univerzita Palackého v Olomouci

VHP – Výherní hrací přístroje

VLT – Videoloterijní terminály

WHO – Světová zdravotnická organizace

ZŠD – Základní škola Dačice

ZŠG – Základní škola Grünwaldova

ZŠS – Základní škola Studená

Seznam příloh

Příloha 1: Charakteristiky impulzivních poruch

Příloha 2: Zákonné vymezení hazardních her

Příloha 3: Příjmy ze zdanění hazardu

Příloha 4: Elektronická herní zařízení

Příloha 5: Vklady do kurzového sázení

Příloha 6: Fáze závislosti na hře

Příloha 7: Dotazník

Příloha 8: Rozhovor s účastníkem 2

Příloha 1: Charakteristiky impulzivních poruch

Fischer a Škoda (2009:127) uvádějí tři základní charakteristiky pro návykové a impulzivní poruchy:

- 1. Neschopnost odolat impulzu⁸⁷ nebo pokušení přesto, že si je jedinec vědom toho, že se jedná o společensky i pro něho nežádoucí jednání. Může se jednat i o jednání či činnost s vysokou mírou nebezpečnosti pro dotyčného a okolí.*
- 2. Postižený si je vědom narůstajícího napětí před provedením činu (neklidu, pocitu tlaku). Toto napětí lze eliminovat realizací činu.*
- 3. Jednání je spojeno s pocitem vzrušení, uvolnění a uspokojení ve chvíli realizace tohoto činu. Později mohou postižení zažít periodu pocitu viny a výčitek.*

⁸⁷ S danými výrazy úzce souvisí tzv. craving, česky bažení. Představuje silnou touhu nebo puzení po látce nebo hře. Je to společný rys všech závislostí, zejména je spojován s návykovými látkami. (ibid. Nešpor, Csémy, 1999)

Příloha 2: Zákonné vymezení hazardních her

Občanský zákoník

V občanském zákoníku je v zákoně č. 89/2012 sb. v oddíle Sázka, hra a los blíže určeno, jaké jsou podmínky vyplacení výhry, jakým způsobem je možné výhru vymáhat, v jakém případě zasahuje do věci soud. Velmi zajímavou úpravou je § 2875. Ten říká:

Byla-li výhra dána, nemůže ji prohrávající strana vymáhat zpět. To neplatí, pokud prohrávající stranou byla zjevně osoba s nedostatečnými duševními nebo rozumovými schopnostmi (Předpis č. 89/2012).

Jeden příklad je možné nalézt v Rakousku. Zde hazardní hráč prohrál v automatech 790 000 eur (22 miliónů korun), soud uznal Rakušana nepřičetného a uznal mu nárok na vrácení 438 000 eur (12 miliónů). (Dohnal, 2014)

Trestní zákoník

V trestním zákoníku je hazardní hraní upraveno zákonem č. 40/2009 Sb. Konkrétní vymezení je zachyceno v paragrafu 213 (Provozování nepoctivých her a sázek) a 252 (Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry). Paragraf 213 určuje, v jakých případech a jakým způsobem bude provozovatel dané hry postihován, pokud nesplní uvedené požadavky nebo překročí rámec povolený zákonem; např. jsou zde uvedeny sazby odnětí svobody či zákaz provozování činnosti. Druhý paragraf upozorňuje na neoprávněné provozování, organizování, propagování sázkové hry a určuje trestní sazby. (Předpis č. 40/2009)

Loterijní zákon

Obzvláště problematickým se v dnešní době zdá být loterijní zákon (zákon č. 202/1990 Sb.), celým názvem Zákon České národní rady o loteriích a jiných podobných hrách. Od roku 1990, kdy vešel v platnost, je to v současnosti sedmnáctá verze a už dnes je jasné, že bude upraven. Současná kritéria již nejsou vyhovující, zejména s ohledem na vstup zahraničních on-line heren na český trh a dále v souvislosti s velmi intenzivním rozvojem moderních technologií. Rovněž bude v úpravě zachyceno problémové hráčství.

Základní princip zákona č. 202/1990 Sb. je představen v úvodním ustanovení:

Provozování loterií a jiných podobných her je zakázáno, s výjimkou případů stanovených tímto zákonem. Účelem tohoto zákona je vymezit rámec pro zákonem povolené podnikání v oblasti

loterií a jiných podobných her a pro jejich provozování, přispět k ochraně osob, které se účastní loterií a jiných podobných her, a k omezení společenských rizik této účasti.

Zákon pamatuje na dobrovolnost hry, což je velmi diskutabilní předpoklad. Hráč sice vstupuje do hazardní hry dobrovolně, ale důvody a činy už tak dobrovolné být nemusí. Zákon však počítá spíše s tím, že účastník hry nebude nikým nucen k výši sázky apod. Velmi důležité je i vymezení provozovatele - je to právnická osoba se sídlem na území České republiky.

Pokud by opravdu platil bod č. 8 v úvodním ustanovení o účastnících hazardní hry, tato diplomová práce by byla zcela bezpředmětná.⁸⁸ Při správném výkladu tohoto zákona provozovateli bychom se nemohli zabývat patologickým hráčstvím u adolescentů, resp. zájmem mládeže o hazardní hry. Dítě a mladiství je totiž velmi dobře ovlivnitelná osobnost a pohledem provozovatele je z takového člověka potřeba vychovat potenciálního spotřebitele (hráče), proto je zákon často porušován a různě obcházen.

Tento zákon v další části vymezuje, co se rozumí pod loterií a jinými hrami a blíže je specifikuje. Zařazuje sem peněžité nebo věcné loterie, tomboly, číselné loterie, okamžité loterie, výherní hrací přístroje⁸⁹, kurzové sázky, sázkové hry na internetu (např. live sázky), dostihové sázky, sázkové hry v kasinu, sázkové hry provozované prostřednictvím centrálního a lokálního loterního systému, jiné sportovní sázky (totalizátory), karetní hry⁹⁰ a další.⁹¹

Nejvýznamnější co do počtu hráčů a z hlediska ekonomického jsou výherní hrací přístroje, IVT, číselné loterie, kurzové sázky prostřednictvím internetu (live sázky) a dále sázkové hry provozované prostřednictvím centrálního a lokálního loterního systému (EMR, IVT).

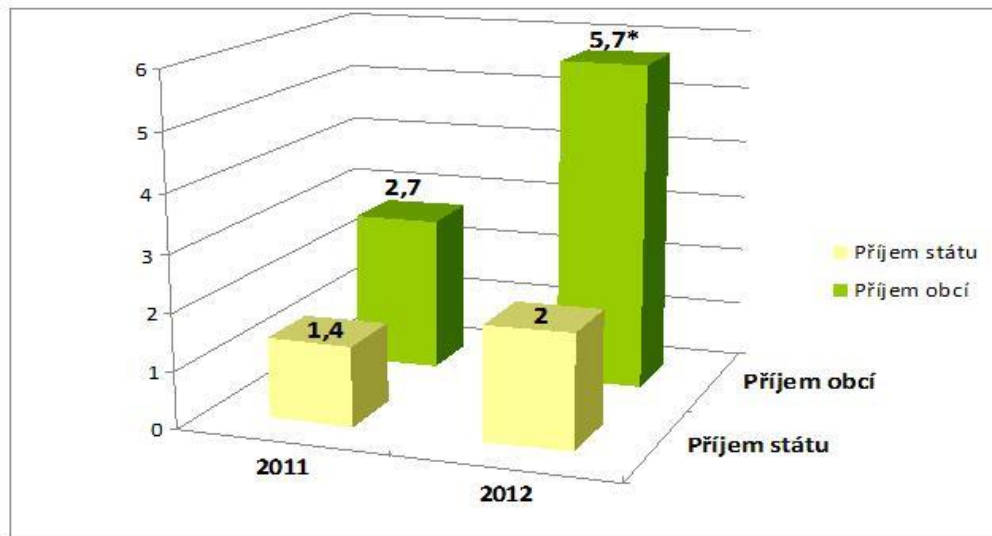
⁸⁸ Účastníkem loterie nebo jiné podobné hry může být jen fyzická osoba, která dovršila 18 let věku a která v souladu s herním plánem uhradí vklad (sázku) provozovateli předem, a to v hotovosti nebo bezhotovostně. Osobám mladším 18 let je účast na loteriích a jiných podobných hrách zakázána. Provozovatel loterií a jiných podobných her musí učinit taková opatření, aby se tyto osoby nemohly hry zúčastnit. K tomuto účelu je oprávněn požadovat předložení průkazu totožnosti.

⁸⁹ Sázkové hry provozované pomocí elektronicky nebo elektronickomechanicky řízených výherních hracích přístrojů nebo podobných zařízení (dále jen "výherní hrací přístroje")

⁹⁰ Karetní hry jsou známé především prostřednictvím pokeru. Ten je zachycen v zákoně jako hazardní hra, s čímž nesouhlasí jejich hráči a ani Asociace českého pokeru.

⁹¹ Přesný výčet i se specifikací jednotlivých sázkových her je dostupný na www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-202

Příloha 3: Příjmy ze zdanění hazardu

Graf 57: Příjmy ze zdanění hazardu, rozdíl v letech 2011 a 2012

zdroj dat: Ministerstvo financí České republiky

Příloha 4: Elektronická herní zařízení

V současné době je třeba si uvědomit, že termín automat už nepostihuje zcela danou skutečnost v oblasti hazardních her. Dříve byl za automat⁹², ve smyslu hracího přístroje, do kterého se vkládají peníze, považován mechanický přístroj. Toto pojetí přijímá ve starších odborných publikacích Nešpor (1994), Chalupová, Lukeš (1997), Kraus, Hroncová (2007) i Prunner⁹³ (2013). Automat v tomto klasickém zastaralejším pojetí byl nazýván výherním hracím přístroje (VHP), ačkoliv Nešpor (1994) a další, kteří na něj navazují (Chalupová, Lukeš, 1997), jim dávají přívlastek proherní.

Novější pojetí s sebou přinášejí moderní technologie. Tato skutečnost je celkem podrobně zachycena v již zmíněné práci Hazardní hraní v České republice a jeho dopady (Mravčík, 2014); autoři zde totiž uvádějí i další elektronická herní zařízení - digitální automaty s LCD dotykovou obrazovkou a dále výherní (video, interaktivní) loterijní terminál (VLT) rovněž s LCD obrazovkou. Princip je v zásadě stejný, VLT však nabízí větší množství her a je zapojen do širší sítě. Dvěma zmíněným se říká také technické hry, mezi něž patří i elektromechanická ruleta, jež je u hráčů rovněž oblíbená.

Nešpor (1994) v době, kdy se klasické mechanické automaty dostávaly do širšího povědomí, rozlišuje automaty podle výše vkladu (sázky)⁹⁴ na lehké a těžké. Je možné situaci ilustrovat na příkladu benzinových pump, kde je možné vsadit vysoké částky, avšak na IVT, nikoliv na klasickém mechanickém automatu (např. jedno otočení válců za 1000 Kč). Další dělení je na automaty výherní a zábavní. Člověk hrající na zábavním automatu není považován za hazardního hráče. Vkládá sice peníze, ale neočekává žádnou výhru, spíše se chce zabavit a kupuje si čas. (ibid. Nešpor 1994, Múchlpachr, 2008)

Novější VLT a digitální automaty nabízí sice mnohem vyšší nabídku her než starší mechanické, ale také to s sebou přináší vyšší počet možných kombinací. Starší automaty

⁹² Fungování je vcelku velmi jednoduché. Hráč vloží peníze do hracího automatu a nastaví výši sázky v jednom kole otočení válců (nejméně 2 Kč). Poté čeká, až se válce protočí a sleduje, zda mu „přišla kombinace“, tzn. tři symboly ve vodorovné, svislé, šikmé poloze. Symbolika je velmi důležitá, protože každý symbol má jinou hodnotu a jinak se násobí. Nejčastějším symbolem bývá ovoce (třešně, jablka, melouny, švestky, hrušky, hrozny, citrony, pomeranče), Griffiths (1993) ve své studii nazývá tyto přístroje výrazem „fruit machine“, velmi vysokou hodnotu mívají šašci (joker) nebo tři šťastné sedmičky. Podle toho, kolik člověk vsadí v jednom kole a jakou kombinaci trefí, tolik vyhrává a tzv. připisuje.

⁹³ Ačkoliv autor již počítá s tzv. technickými hrami, kam jsou zařazeny VLT a IVT.

⁹⁴ Salinková (2015) upozorňuje na slučování pojmů vklad a sázka, podle ní nejsou zaměnitelné a opírá se o občanskoprávní vztah. Vztah sázky a vkladu bude vysvětlen v kapitole o internetovém kurzovém sázení.

měly totiž tři válce, které se otáčely a dávaly šanci na výhru, novější mají válců pět a přibývá tedy počet symbolů. Z čistě matematického hlediska je pravděpodobné, že u VLT bude hráč čekat delší dobu, než nalezne správnou kombinaci, ale výhra může být v řádech milionů. A jelikož hráč vidí světlo na konci tunelu (konečnou výhru) a čas pro něj nehraje příliš velkou roli, bude riskovat a čekat na svoji kombinaci.

EHZ si jistě zaslouží pozornost ještě z důvodu ekonomického. EHZ mají totiž dlouhodobě nejvyšší podíl na trhu hazardních her (dle vložených peněz). Vklady za rok 2012 do všech sázkových her činily 135,5 mld. Kč, z toho 73 % bylo vloženo do EHZ, nejvíce do VLT (44 %) (Mravčík, 2014). Na státní úrovni je to celkem nezanedbatelný zdroj příjmů (7,7 mld. Kč); z této části plyne značná část do obecních rozpočtů (5,2 mld. Kč), v roce odvedli provozovatelé hazardních her státu 7,9 mld. Kč. Tabulka 5 naznačuje, jaká je tendence ve vývoji VHP a IVT. Je evidentní, že hráčské vklady se přesouvají na IVT, z nichž plynou pro provozovatele největší příjmy. Velmi zajímavý je rok 2013, kdy došlo k poklesu celkových vkladů, ale hned v následujícím roce došlo k největšímu procentnímu nárůstu.

	2012	2013	2014
Vklady celkem	125 ⁹⁵	123,9	138
Z toho VHP	24,1	14,6	15
Z toho IVT	51,2 ⁹⁶	51,4	58,7
Příjem ze hry - IVT	13,3	14	15,9
Příjem ze hry – VHP	4	2,6	2,5

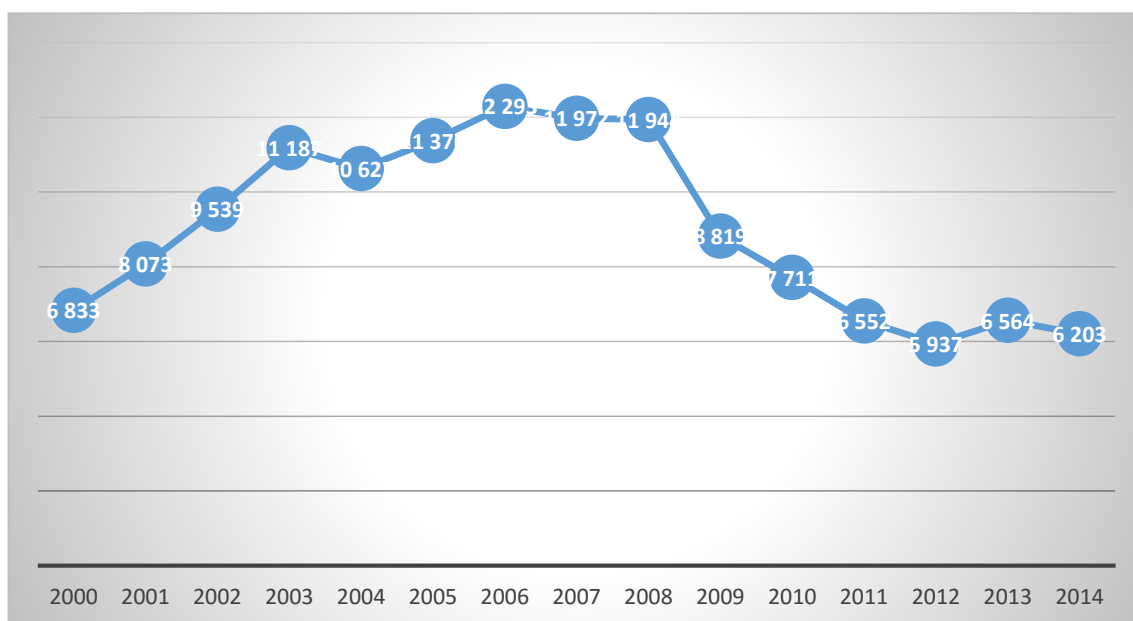
Tabulka 4: Vklady a příjmy z hazardních her v letech 2012-2014 (v mld. Kč)

Zdroj dat: MF ČR

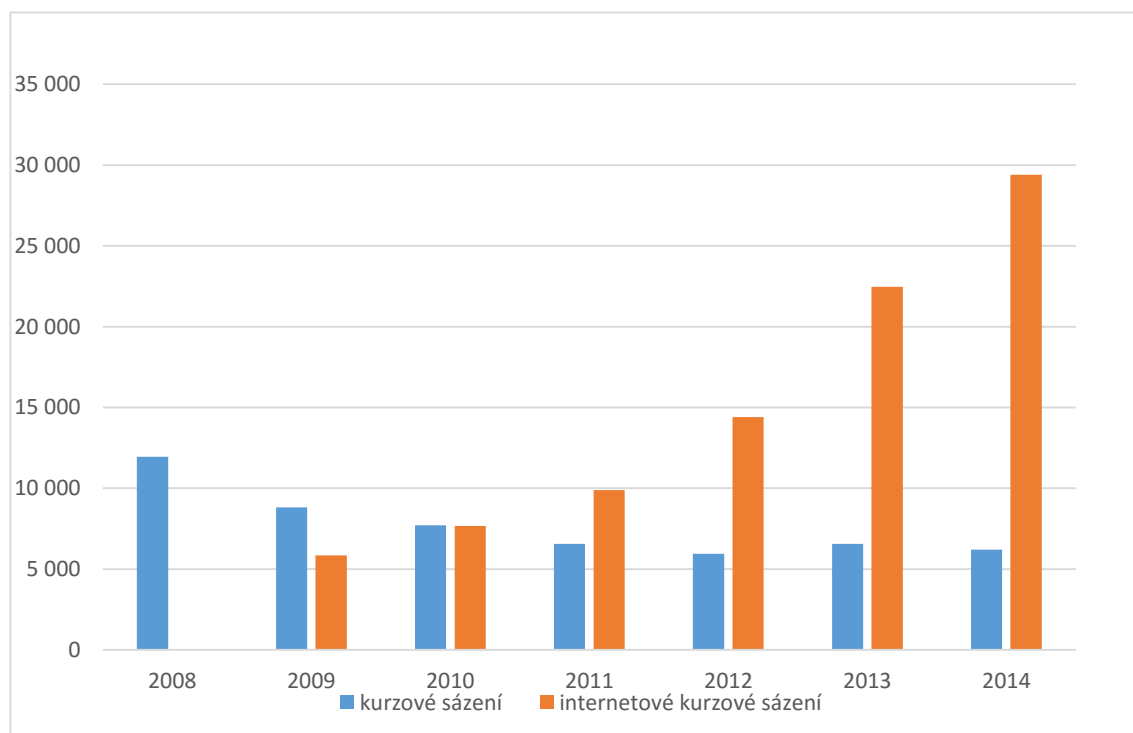
⁹⁵ V roce 2014 byl upraven způsob, jakým budou evidovány vložené a vyplacené částky, proto se zpětně revidovala data z roku 2012. Před úpravou činily vklady 135,5 mld. Kč.

⁹⁶ Také po úpravě, před ní se jednalo o částku 60 mld. Kč.

Příloha 5: Vklady do kurzového sázení

Graf 58: Vklady do kurzového sázení v letech 2000-2014 (v mld. Kč)

Graf 59: Srovnání vkladů do kurzového sázení a internetového kurzového sázení (v mld. Kč)

Zdroj dat: MF ČR

Příloha 6: Fáze závislosti na hře

Jak bylo naznačeno výše, tak o závislosti hovoříme u osob, které nedokáží odolat impulzu, nutkání, jejich chování doprovází změna hodnot, finanční ztráty ad. Tedy patologické hráčství, jenž je definováno jako závislost z hlediska MKN-10 či DSM, vnímáme pouze u některých jedinců. Patologickým hráčem nemusí být ten, co prohrál sto korun v kartách nebo ten, co vsadil tisíc korun na svůj oblíbený tým - to ostatně tvrdí například Nešpor (1999) - ale může se jím stát; hranice mezi závislostí na hazardní hře a nevinnou zábavu je někdy těžko rozpoznatelná a zastřená. Stejně je to v otázce, za jak dlouho se člověk stane patologickým hráčem; i to je veskrze individuální záležitost. Nešpor (1999) uvádí rozpětí 1-3 roky a dodává, že u mladých lidí (dětí a dospívajících) se doba zkracuje.

Obecně (Nešpor, 1999; Mühlpachr, 2008 ad.) jsou pojmenovány tři až čtyři fáze závislosti na hazardní hře. Patologický hráč nemusí nutně projít všemi fázemi či stádii.

1. *Stadium výher*

Ze začátku nemusíme hovořit o patologické hře, je to občasná zábava, odreagování, člověk sní o velké výhře. Když se začínají zvyšovat sázky a člověk hraje častěji, nastává problém. Pokud snad dříve hrával se známými, nyní se uchyluje ke hře sám, před ostatními ji tají a chlubí se pouze svými výhrami, prohry nejsou důležité, raději na ně zapomene. Největším neštěstím v období stádia výher je první výhra nebo velká výhra, která u začínajícího hráče může změnit pohled na hru; není to už jen zdroj zábavy, ale i možný zdroj peněz. Člověk nabyde dojmu, že porozuměl mechanismům, jak hra funguje a dokáže ji ovlivnit; Nešpor (1999:23) to nazývá *blud o vlastní genialitě*.

2. *Stadium prohrávání*

Pokud člověk nepochopí skutečnost, že výhra je ve všech případech náhodou a on si pohrává se štěstěnou, dostává se do druhé fáze, prohrávání. Tady už přímo hovoříme o patologickém hráčství. Jeho hraní se výrazně dotýká financí; většinou na hru nemá svoje vlastní peníze, proto si je půjčuje, v horším případě se je snaží získat nezákonným způsobem. Takový člověk se dále chová podivně před svým okolím, ztrácí kontakty, zájem o okolí, je zaujat jen hrou. Důsledkem může být omezení pracovního procesu, nedůvěra ze strany rodiny. Mění se jeho chování k ostatním i k sobě samému. Je uzavřený, podrážděný, značně neklidný a jeho zdravotní stav se může zhoršovat, zejména po duševní stránce. (Nešpor, 1999)

3. *Stadium zoufalství*

Člověk v této fázi je nešťastnou existencí. Co ve druhém stádium přicházelo pozvolna, se nyní projevuje zcela – hráč je osamocen, ztrácí zaměstnání, rodinné zázemí, uvažuje o sebevraždě nebo se uchyluje k alkoholu či návykovým látkám. Má výčitky svědomí, ale spíš jen alibisticky odůvodňuje svoje chování, nemá chuť vyhledat pomoc. Hraje už jen „pro forma“, pořád ještě doufá ve velkou výhru, která by mu vrátila veškeré finanční ztráty, ale spíše hraje ze zvyku, ze závislosti, jednoduše potřebuje hrát, protože vše ostatní ztrácí smysl.

4. *Fáze beznaděje*

Mühlpachr (2008) uvádí tuto fázi jako poslední, jakousi nadstavbu třem předešlým. Hráč v této fázi se pokouší o sebevraždu, rozpadá se mu rodina, je soudně stíhán, případně odsouzen.

Nešpor (1999) uvádí i tři fáze uzdravování, které jsou protipólem k fázím závislosti. Je to stadium kritičnosti, znovuvytváření a fáze růstu.

- 9) Pokud navštěvuješ kamennou pobočku sázkové kanceláře, s kým sázíš?**
- a) sám
b) s kamarády
c) se sourozencem
d) s rodiči
e) jiné:
- 10) Využíváš sázek na internetu (online sázky, live sázky)?**
- a) ano
b) ne
- 11) Jaké jsou podle Tebe výhody internetového kurzového sázení? (napiš, co Tě napadá)**
- 12) Myslíš, že jsou nějaké nevýhody internetového kurzového sázení? (napiš, co Tě napadá)**
- 13) Kterou z forem sázení máš raději?**
- a) internetové sázení
b) sázení v kamenných pobočkách
- 14) Sázel jsi i před příchodem na střední školu? (pokud chodíš na ZŠ, přejdi na 15)**
- a) ano
b) ne
- 15) Zajímáš se o sport? (sleduješ ho v televizi, díváš se na sportovní zprávy, zajímají Tě výsledky a tabulky sportovních zápasů)**
- a) ano
b) ne
- 16) Jsi aktivní sportovec? (aktivním se rozumí, že hraješ za nějaký klub nebo spolek, jsi v nějakém registrován)**
- a) ano (napiš, jaký sport děláš):
b) ne
- 17) Sázíš na sporty, které sám provozuješ?**
- a) nesázím
b) výhradně ano
c) ano
d) ne
- 18) Myslíš si, že je kurzové sázení nebezpečné?**
- a) ano
b) spíše ano
c) spíše ne
d) ne
- 19) Varoval Tě někdo před kurzovým sázením? (můžeš označit více možností)**
- a) ano, ve škole ve výuce
b) ano, ve škole v rámci prevence
c) ano, rodiče
d) ano, kamarádi
e) ne, nikdo mě nevaroval
f) jiné:
- 20) Varoval Tě někdo před alkoholem, drogami, šikanou? (můžeš označit více možností)**
- a) ano, ve škole ve výuce
b) ano, ve škole v rámci prevence
c) ano, rodiče
d) ano, kamarádi
e) ne, nikdo mě nevaroval
f) jiné:

Děkuji za vyplnění dotazníku a přeji hezký den!

Příloha 8: Rozhovor s účastníkem 2

Tazatel: tento rozhovor bude využit pouze pro účely diplomové práce a nikde nebude zveřejněno tvoje jméno, souhlasíš?

Účastník 2: jojo

T: tak kdy jsi začal sázet?

U: tak poprvý jsem si vsadil přibližně tak ve 12 letech, když jsem přemluvil tatku, abych každé týden mohl vsadit za deset korun, takže takový ty vidiny, že sem si vsadil deset hokejových remíz a výhra 200 tisíc, říkal jsem si: ve dvanácti letech, co s tím vlastně budu dělat, to asi k tomu patří, ale sám na tajňačku sem začal sázet někdy od 14-15 let

T: hmm, a co tě k tomu jakoby vedlo, že si vůbec začal, že si vůbec chtěl, tak asi to viděl?

U: tak samozřejmě jsem to viděl u táty a navíc ten zájem o sport byl už od útlého věku, takže to k tomu přirozenou cestou tak nějak směřovalo a takovej ten adrenalin, adrenalin spojit jakýsi vědomosti o sportu k tomu abych něco vydělal, tak něco takového k tomu vedlo

T: takže myslíš, že sport má nebo tě ovlivnil, že si začal?

U: jo

T: myslíš, že to platí u všech nebo proč myslíš, že lidi začnou sázet?

U: u všech stoprocentně ne, ale je tam vidina toho v uvozovkách lehkého výdělku, že než aby každý den vstávali v půl šestý do práce, odmakali si tam osmičku ve fabrice a měli za to řeknu patnáct tisíc měsíčně, tak přece jenom u toho sázení může se stát, že si člověk vsadí za stovku a vyhraje krásnejch třicet tisíc během chvilinky, že jo

T: takže myslíš teda, že ten zájem o sport tě ovlivnil asi nejvíc jo?

U: mě stoprocentně jo

T: a ještě něco, co by tě mohlo ovlivnit? tak asi od útlého věku ten sport a potom ještě něco nebo ne?

U: potom už to je takový to, že i s kamarádama už je to hecování, kdo kolik může vyhrát a samozřejmě je to když člověk chodí na střední školu a má určitý kapesný a k tomu si může přivydělat za pár peněz tímhletem tak je to vždycky příjemný, takže potom to je takový přemejšlení ohledně té finanční situace

T: hm, přemejšlení ohledně finanční situace, to znamená, že si chceš přivydělat, ale přemejšlels taky vlastně, že ti to ubírá prachy?

U: na tom právě málokdy člověk myslí, že by mohl prodělat, protože pořád tam je ta vidina, koukne se možná výhra a neuvědomuje si rizika, že by mohl bejt ztrátovej a mnohdy i hodně, hodně velkejch částkách

T: a sázíš i teď?

U: i teď si rád vsadím

T: a co ti to přináší teďka? vlastně jsi, vlastně když vezmeš od těch 12 nebo těch 15, byla tam nějaká změna nebo je to prostě pořád po tý linii toho sportu?

U: je to pořád po linii toho sportu, ale teď momentálně to mám, že si rád vsadím za malou částku a беру to spíš jako takovou zábavu než abych si tím vyloženě vydělával a když prohraju, tak dobrý, stane se prohraju, ale nedělám si z toho velkou hlavu, protože zas do toho nedávám takový riziko, abych kvůli tomu nějak musel trpět, dřív to bylo týdenní kapesný a jakákoliv prohra byla živelnou pohromou.

T: no ono se dá sázet na cokoliv, ale upřesníme si to, sázíš teda výhradně na sport

U: výhradně na sport, samozřejmě, myslíš tam i ruletu třeba?

T: no tak taky, ale jakoby společenský sázky, sázka na prezidenta třeba, jo ale když to vezmeš

U: no, to si taky rád vsadím, to sou takový ty dlouhodobý sázky, kdy se zase, když se sleduje nějaký to politický dění tak je to taky, člověk si v tom najde svého favorita a i vzhledem k tomu, že ho má vsazenýho, tak přece jenom to sleduje potom víc

T: a jakým způsobem sázíš, to znamená, když teda jsi sázel v těch patnácti, tak asi internetový nebylo, že jo, takže dneska sázíš jak, sázíš v kamennejch nebo po internetu, nebo oboje?

U: dneska dá se říct tak obojí, přece jenom ta pohodlnost už donutí člověk sedět jenom u počítače a mydlit to tam, mydlit to tam na netu, ale, ale to kamenný sázení má přece jenom něco do sebe, vidět ten tiket, dostat peníze na ruku je takový kouzelný

T: a vnímáš ještě nějaký výhody toho internetového nebo jestli nejsou?

U: tak samozřejmě, protože v dnešní době už fungujou ve všech sázkovkách live sázky, to znamená, že se dá sázet během zápasu, během jakýhokoliv závodu, kurzy se tam mění, když to člověk sleduje tak si rád vsadí, za chvíli může padnout ten gol, ten gol, že ten

tým bude mít víc rohů, že bude mít víc žlutejch, tak to určitě výhodu má a hodně nových sázek to během toho zápasu nabízí

T: a ještě nějaká je tam výhoda? ty jsi řekl pohodlnost domova, může být nějaká nevýhoda toho internetového sázení? nějaká nevýhoda tam je?

U: teď si žádnou neuvědomuju

T: dobře, co reklama na kurzový sázení, vnímáš nějakou?

U: tak reklamy samozřejmě, těch momentálně je, mají je kolikrát velkokluby na vlastních dresech, mají tam značku nějaký sázkovky, hodně často bývají sponzory pořadu, takže sázení momentálně v době láká lidi čím dál víc

T: myslíš, že je dokáže ovlivnit?

U: myslím si, že dokáže, že zase, fungují ty kampaně, aby si člověk, když se přihlásí, dostane sto procent navíc nebo určitý výhody, takže ty sázkovky se snaží těm novějším zákazníkům dát nějakou výhodu do začátku a tím je nalákají, člověk se toho chytne a určitě dělají všechno proto, aby velká část populace na tohleto kejvla

T: znáš hodně lidí, co sází?

U: hodně

T: a jako v jakém věkovém spektru se pohybují?

U: no je to taková ta střední vrstva, od těch dvaceti do padesáti let nejčastěji

T: a jsou to sportovci nebo bývalí sportovci?

U: hodně z nich nemá se sportem vůbec nic společného, ale naopak ten kdo to dělá hlavně pro tu zábavu, kdo si vsadí jednu za čas za menší peníze, tak to většinou jsou sportovci, který to berou jako nějaký to vyplnění volného času, nějaký adrenalin

T: ti co nemají teda co dočinění se sportem, tak mají aspoň zájem o ten sport?

U: tak mají zájem, jsou to takový pasivní sportovci, musí to taky sledovat, sledují ty výsledky, statistiky, ale člověk, kdyby se jich zeptal, jak se vůbec ta hra hraje, tak by ani nevěděli

T: aha, dobře a ještě taková jedna otázka, ty jsi říkal, ty jsi přišel na tu střední ne, kamarádi, kam chodil na střední?

U: do českých budějovic, na teď už to je spojený s českou na gymnázium olympijských nadějí

T: výborně, tam mám v plánu dávat dotazník, jaká je tam situace, myslíš, že se tam sází?

U: tam se sází nebo aspoň za mě to tak bylo, že jsme byly ročníky dva, který sázely, hecovaly se vzájemně

T: to byly sportovní ročníky?

U: no samozřejmě

T: tam máš vlastně, tam jsou ty normální a pak jsou ty sportovní ne?

U: no já nevím jak je to teď, já vím, že dřív byly rozdělený třídy fotbalisti, plavci, volejbalisti spolu, druhá třída byli hokejisti, gymnastky, třetí třída byly ty odsunutý, který tam nebyli ani sportovci, dvě třídy tam byly sportovní a hlavně mezi fotbalistama, hokejistama, tam devadesát procent kluků prostě sázelo, pravidelně jsme se potkávali v tipáči, pravidelně jsme sázeli o volnejch hodinách, jsme to sledovali, takže tam to bylo

T: paráda, já tam zkusím dát ten dotazník

U: to dej, určitě, tam se to chytne

T: právě tam učí honza

U: už tam učí?

T: jojo jsem ho tam viděl, sem se díval na tu školu, noo, co ještě, takže kamarádi, sport, tam mě docela zajímá jako u toho ještě, když vlastně znáš ty lidi, který sází, takže vlastně, že vůbec jakoby nesportujou, to je takový, že by tomu teoreticky neměli rozumět, že jo nebo rozumí tomu jako od televize, že jo?

U: nebo se právě řídí jenom tím nižším kurzem, řeknou si, ten musí bejt favorit

T: proč teda sází takový lidi?

U: asi vidina peněz, já se do tohohle vžít neumím, ve sportu se pohybuju odjakživa, takže vím, že nebudu sázet na golf, protože když ho vidím jednou za čas v brankách bodech vteřinách a vidím, že vyhrál ten a ten, tak podle toho přece nemůžu sázet

T: takže sázíš na sporty, který provozuješ?

U: přesně, přesně tak, který sleduju, který mě baví

T: dobře, díky za rozhovor
